

ทฤษฎีและแนวความคิด เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง

พฤติกรรมทางการเมือง

การเมือง เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกคนไม่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในแห่งหนตำบลใด ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากอิทธิพล อำนาจ หรือแรงกระทบกระเทือนของการเมืองได้ไม่ว่ามนุษย์จะเข้าใจในลักษณะหรือกระบวนการในทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมเกี่ยวพันหรือผูกพันกับการเมืองอย่างเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุว่า มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง ดังที่นักปราชญ์แต่โบราณได้ให้ข้อสังเกตไว้ ความหมายของการเมืองจึงเป็นสิ่งที่พึงรู้เพื่อว่ามนุษย์จะเข้าใจและสามารถมีส่วนทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ รัฐหรือสังคมที่สมาชิกสามารถมีบทบาทอย่างแท้จริงเท่านั้น จึงจะเป็นรัฐหรือสังคมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยเสรีภาพ ความเจริญก้าวหน้าการอันเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์นั่นเอง °

การเมืองนั้น เปรียบเสมือนหนึ่งความพยายามปรับตัวของมนุษย์ที่จะดำรงชีวิตร่วมกันในลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นอิสระต่อกันซึ่งก็อาจจะหมายความว่าสังคมมนุษย์ทุกแบบควรมีแบบทางการเมืองบางอย่างของตนและมีความแน่นอนด้วย

Robert A. Dahl ได้ให้คำจำกัดความว่า ระบบการเมือง คือ แบบแผนความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่คงอยู่ซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจ กฎเกณฑ์ และความมีอำนาจเป็นประการสำคัญ ๒ และในชีวิตประจำวันของเรานั้น จะเห็นได้ว่า ระบบการเมืองไม่รวมเฉพาะการเมืองที่เป็นทางการเมืองเท่านั้น

° จรูญ สุภาพ, การเมือง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑

๒ Lester W. Milbrath and M. L. Goel, Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics. 2d ed. (Chicago: Rand McNally College Publishing Co., 1971), p. 1.

แต่จะรวมถึงแบบของความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วย ดังนั้นระบบการเมืองจึงต้องรวมทั้งองค์การที่แน่นอน เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และพฤติกรรมที่ควบคุมการตัดสินใจของรัฐบาล ฉะนั้น พฤติกรรมทางการเมือง จึงหมายถึงพฤติกรรมซึ่งมีอิทธิพลหรือตั้งใจให้มีอิทธิพลต่อผลผลิตการตัดสินใจของรัฐบาล^๑

ก. วิวัฒนาการของการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง

การศึกษา เรื่องการเมืองนั้น ผู้ที่ศึกษามีวิธีการมองได้หลายแง่ขึ้นอยู่กับกาลสมัย. เนื้อหาขอบเขต และจุดประสงค์ของผู้ศึกษา. ในสมัยโบราณนั้นการเมืองจะ เน้นที่ปรัชญาและประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ผู้ศึกษาการเมืองจะ เริ่มต้นด้วยการมองประวัติความเป็นมาของสังคมมนุษย์และรัฐหรือรูปแบบการปกครองของสังคมที่ควร เป็น เพื่อการมุ่งหวังและจุดมุ่งหมายของสังคมมนุษย์ในอนาคตและมักมีข้อสันนิษฐานบางประการ เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งจะสรุปรูปแบบของรัฐที่ควรเป็นออกมา การตั้งทฤษฎีทางการเมืองในเชิงปทัสสถาน (Normative Theory) นี้ ดำเนินต่อมาจนถึงยุคที่ปกครองระบบประชาธิปไตยได้กำเนิดขึ้นและมีสถาบันทางการเมืองเกิดขึ้นใหม่ การศึกษาการเมืองจึงหันมา เน้นที่ตัวกฎหมายและการวิเคราะห์ เปรียบเทียบสถาบันทางการเมือง (Legal-Institutional Approach) จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แนวการศึกษาการเมืองจึงเน้นวิธีการมองการเมืองในแง่พฤติกรรมของมนุษย์ในวิถีทางการเมืองโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์^๒

วิวัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์จึงอาจสรุปได้ ๔ สมัยด้วยกัน คือ^๓

๑. สมัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาทางศีลธรรมทั่วไป ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของความคิดทางการเมืองในสังคมตะวันตก วิชาการเมืองยังไม่มีเอกลักษณ์ของตัวเองและยังไม่ เป็นศาสตร์ที่แท้จริง

^๑ Ibid., pp. 1-2.

^๒ ลิขิต ชีรเวคิน, "แนวการศึกษาการเมืองของสำนักพฤติกรรมศาสตร์: การวิจารณ์และเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์แนว System Analysis," ใน รัฐศาสตร์: สถานภาพและการพัฒนาการ. สมบัติ จันทร์วงศ์, บรรณาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๕๔-๒๕๕.

^๓ ทินพันธ์ นาคะตะ, รัฐศาสตร์, หน้า ๘๘-๘๑. (ฮัดสำเนา)

๒. สมัยที่ศึกษาตัวบทกฎหมายในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ การศึกษาจะเน้นทฤษฎีที่ว่าด้วยรัฐซึ่งหมายถึงที่รวมของกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายและการเมืองมีลักษณะเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง

๓. สมัยที่ศึกษาสิ่งที่เป็นจริงในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ วิชาการเมืองศึกษาความเป็นจริงทางการเมืองต่าง ๆ มากขึ้นโดยเน้นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ

๔. สมัยที่เน้นในด้านพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเพิ่งจะเจริญขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ มีการนำเทคนิคใหม่ ๆ มาศึกษาพฤติกรรมซึ่งเป็นอยู่จริง ๆ และก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น โดยมุ่งศึกษาที่ตัวบุคคลและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ในอดีตแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ แบบประวัติศาสตร์ (Historical) แบบวิเคราะห์ (Analytic) แบบให้คำแนะนำ (Prescriptive) และแบบอธิบาย (Descriptive) และในปัจจุบันหันมาใช้วิธีการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์^๑

การศึกษาพฤติกรรมศาสตร์นั้น เป็นวิธมองการเมืองที่น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง กล่าวคือ เน้นขณะที่ทำการวิเคราะห์และเป็นการช่วยอธิบายและสร้างทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในกรณีอื่น ๆ ได้ และถึงแม้ว่าศึกษาได้ไม่ถึงจุดมุ่งหมายนี้แต่ก็คงเป็นประโยชน์ในแง่ความเข้าใจไม่มากนักน้อย เพราะไม่ได้เป็นวิธีการศึกษาที่ครอบคลุมเฉพาะการกระทำทางการเมืองของบุคคลที่แสดงออกให้เห็นได้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงแรงจูงใจและทัศนคติซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางการเมืองของบุคคล ตลอดจนข้อเรียกร้อง ความคาดหวัง ระบบความเชื่อ ค่านิยม และจุดหมายทางการเมืองของบุคคลนั้น ๆ^๒

อิทธิพลของพฤติกรรมศาสตร์ในสังคมศาสตร์นั้นนับว่ามีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาการศึกษาแบบพฤติกรรมในรัฐศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลที่มาจากปรัชญาและจิตวิทยาในศตวรรษที่ ๒๐ เริ่มจาก John Watson และ B. F. Skinner ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาได้สร้างรูปแบบ "การกระตุ้น-การตอบสนอง" (Stimulus-Response) เพื่อที่จะอธิบายพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตโดย

^๑ ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, และอนุสรณ์ ลีम्मณี, พฤติกรรมทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๔-๑๐.

^๒ สุจิต บุญบงการ, "วิธีการศึกษาแบบพฤติกรรมในทางรัฐศาสตร์" ใน รัฐศาสตร์: สถานภาพและการพัฒนาการ. สมบัติ จันทรวงศ์, บรรณาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๔๐.

เชื่อว่าพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ ถูกกำหนดโดยสิ่งเร้าที่มากกระทบก่อนหน้านั้น ประกอบกับการพัฒนาของปรัชญาทางวิทยาศาสตร์แบบตรรก (Non-Normative & Logical Positivism)^๑ จากอิทธิพลเหล่านี้จึงได้มีการตื่นตัวปรับปรุงการศึกษารัฐศาสตร์โดยใช้วิธีการสังเกตจากข้อเท็จจริงขึ้น การศึกษาพฤติกรรมการเมืองจึงเริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๐ เป็นต้นมา โดยนักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน เริ่มใช้คำว่า "พฤติกรรมทางการเมือง" ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ และผู้ที่ใช้คนแรกเป็นนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน ชื่อ Frank Kent ใช้เป็นชื่อหนังสือว่า "Political Behavior" พิมพ์ใน ค.ศ. ๑๙๒๔ โดยมุ่งเน้น เรื่องความจริง การเสนอข้อเท็จจริงของหนังสือพิมพ์มากกว่าการสมมุติว่าเกิดขึ้น^๒

แม้ว่าการปรับปรุงการศึกษารัฐศาสตร์แบบนี้ยังไม่ได้ขยายตัวกว้างขวางแต่ก็มีนักรัฐศาสตร์เป็นผู้ริเริ่มหลายท่าน เช่น Graham Wallas ได้ศึกษาถึงมูลเหตุจูงใจทางการเมืองโดยชี้ให้เห็นความสำคัญของบุคลิกภาพทางการเมืองและกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง Walter Lippmann ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของความคิดเห็นของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการกล่อม เกลาพฤติกรรมของบุคคลรวมทั้ง Harold Lasswell ได้นำเทคนิคทางจิตวิทยาวิเคราะห์มาศึกษาอิทธิพลของมูลเหตุจูงใจเคลือบแฝงที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค.ศ. ๑๙๓๐ มหาวิทยาลัยชิคาโกได้หันไปใช้จิตวิทยาในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง^๓ และใน ค.ศ. ๑๙๓๗ นักวิทยาศาสตร์ชาวสวีเดน ชื่อ Herbert Tingsten เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเลือกตั้งเรื่อง "Political Behavior: Studies in Election Statistics"^๔ นักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาด้านพฤติกรรมทางการเมืองนอกจากนี้ก็มี Arthur F. Bentley, Charles Merriam, Stuart Rice, Max Weber, Michels และ Paul F. Lazarsfeld^๕ เป็นต้น จนกระทั่งหลัง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๑.

^๒ ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๒-๓.

^๓ ทินพันธ์ นาคะตะ, รัฐศาสตร์, หน้า ๒๒.

^๔ ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน; สุจิต บุญบงการ, "วิธีการศึกษาแบบพฤติกรรมในทางรัฐศาสตร์,"

ค.ศ. ๑๙๔๕ มีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาด้านพฤติกรรมโดยเน้นการพิสูจน์สมมุติฐานและทฤษฎี และมีการปรับปรุงเทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ผลงานการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของนักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เช่น Campbell เขียนหนังสือชื่อ "The American Voter" เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเลือกตั้ง ค.ศ. ๑๙๕๖ Robert E. Lane เขียน "Political Life" ศึกษาการเลือกตั้ง^๑ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การศึกษารัฐศาสตร์โดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ เป็นความรู้ที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงตลอดจนเพื่อที่จะสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ดียิ่งขึ้นและกว้างขวางกว่าในอดีต แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองก็มีได้มุ่งเฉพาะการใช้ข้อมูลที่เป็นจริงซึ่งสังเกตได้เท่านั้น แต่จะเห็นว่าข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงแต่สังเกตหรือมองเห็นไม่ได้ก็มีความสำคัญมากซึ่งไม่ตรงกับวิธีการศึกษาจิตวิทยาของ Watson ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในปัจจุบันจึงรวมไปถึง แรงจูงใจ อารมณ์ จุดมุ่งหมายของบุคคล ในทางการเมืองด้วยโดยมีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ

๑. เพื่ออธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ภายใต้ข้อสมมุติฐานที่เฉพาะเจาะจง และภายใต้สภาพที่บังคับได้ คือ ผู้ที่จะทำการศึกษาก็ต้องวางขอบข่ายการวิเคราะห์ให้ชัดเจนและควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้

๒. เพื่อต้องการที่จะคาดคะเนถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าจะเป็นอย่างใดภายใต้สภาพหนึ่ง ๆ^๒

ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า นักรัฐศาสตร์ทางด้านพฤติกรรมต้องการอธิบายและคาดคะเน พฤติกรรมตามแบบวิทยาศาสตร์นำเอาวิธีการทางคณิตศาสตร์เข้ามาใช้ตลอดจนนำเอาคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ผลที่ออกมามีความแน่นอนมากขึ้นและถึงแม้ว่าการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองได้รับการโต้แย้งอย่างมากหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ผู้ที่เห็นด้วยกับวิธีการของพฤติกรรมกล่าวว่า การศึกษาวิชารัฐศาสตร์แบบเดิมที่ปฏิบัติมานั้นไม่ได้ช่วยให้ได้คำตอบแก่

^๑ ดิพาพร พิมพิสุทธิ์, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๙.

^๒ สุจิต บุญบงการ, "วิธีการศึกษาแบบพฤติกรรมในทางรัฐศาสตร์," หน้า ๒๔๙-๒๕๐.

ปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ได้ และไม่สามารถทำให้วิชารัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่แท้จริงได้ Evron M. Kirkpatrick ได้เน้นถึงข้อแตกต่างของการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง ๔ ประการสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองนั้นหันความสนใจจากการศึกษาสถาบันทางการเมืองระดับมหภาคไปสู่การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองระดับบุคคล
๒. เป็นความพยายามในการสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในสังคมศาสตร์โดยการยอมรับหลักพื้นฐานร่วมกันของจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เพื่อสร้างความก้าวหน้า สร้างหลักเกณฑ์ที่มี เหตุและผลในทางวิทยาศาสตร์และ เพื่อสร้างวิธีการศึกษาวิเคราะห์ให้เป็นหลักร่วมกันและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
๓. พยายามค้นหาวิธีการศึกษาที่ถูกต้องมากที่สุดตั้งแต่การสังเกต การสัมภาษณ์ การแจกแจง การแปลข้อมูล โดยอาศัยความรู้ทางสถิติ
๔. เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยใช้หลักการศึกษาแบบมุ่งหาความจริงด้วยการทดลองหรือทดสอบ และตั้งทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบมาแล้วจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมี เป้าหมาย และมีความสำคัญต่อสังคม^๑

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการพัฒนาเทคนิคการวิจัย การศึกษาทางด้านพฤติกรรม ก็มีปัญหาด้านจำนวนข้อมูลที่จะนำมาศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีอยู่เป็นจำนวนมากแต่ไม่สามารถรวบรวมได้ทุกประการ จำต้องสร้างข้อสมมุติที่จะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์หรืออธิบายปรากฏการณ์จะตรงกับความเป็นจริง มีความหมายมากน้อยเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้นั้นจะถูกต้องมากน้อยเพียงไร ถ้ามีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงแล้วการนำไปวิเคราะห์ก็จะคลาดเคลื่อนไปด้วย^๒ ด้วยเหตุนี้ทำให้การศึกษาทางรัฐศาสตร์จำต้องมีการศึกษาตามแบบพฤติกรรมศาสตร์และตามแบบจารีตนิยม (Traditional Approach) ควบคู่ไปด้วยกันเพื่อเสริม

^๑ ทิพาพร คิมพ์สุทธิ, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๖-๗.

^๒ สุจิต บุญบงการ, "วิธีการศึกษาแบบพฤติกรรมในทางรัฐศาสตร์," หน้า ๒๕๐.

การศึกษาทางรัฐศาสตร์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น^๑

ข. สิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์อย่างลึกซึ้งนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ก่อนและในการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงมหภาคอาจแบ่งอิทธิพลที่กำหนดพฤติกรรมได้ ๕ ประเภท คือ^๒

๑. อิทธิพลทางสังคมจากกลุ่มต่าง ๆ ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมอื่น ๆ และทุกสังคมจะมีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของตนเอง เราแบ่งกลุ่มในสังคมเป็น ๓ ประเภท คือ กลุ่มปฐมภูมิ เป็นกลุ่มที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น ครอบครัว และกลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางอาชีพและศาสนา ฉะนั้น ลักษณะความสัมพันธ์จึงไม่ใกล้ชิดเหมือนกลุ่มแรก ส่วนกลุ่มอ้างอิงเป็นกลุ่มที่สมาชิกในสังคมพยายามเลียนแบบอย่างกัน เช่น เลียนแบบค่านิยมและเป้าหมายการดำเนินชีวิต การแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้มีความสำคัญ ดังนี้ คือ

ก) กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยแรกที่บ่อนกระบวนการเรียนรู้ให้ จะเห็นได้ว่า ครอบครัวที่ให้ความสำคัญแก่เด็กในการเข้าร่วมภายในครอบครัวอบรมสั่งสอนในสิ่งที่ควรไม่ควรซึ่ง Lane เรียกว่า "หน้าที่ศีลธรรม" (Duty Morality) นั้น เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีความรู้สึกรับผิดชอบและรู้หน้าที่ที่ควรปฏิบัติในฐานะพลเมืองดี คือจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองแต่ในครอบครัวที่มีลักษณะเผด็จการนั้น เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นจะไม่รู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมการเมืองโดยจะเพิกเฉยและไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง นอกจากครอบครัวแล้ว ยังมีโรงเรียนซึ่งเป็นองค์การที่สำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติให้แก่เด็ก ทั้งนี้ ดร.สุจิต บุญบงการ ได้ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม บุคลิกภาพและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง

^๑ เรื่องเดียวกัน และ เสน่ห์ จามริก, "รัฐศาสตร์: ประชาญา V.S.พฤติกรรมศึกษา," ใน รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ, สมบัติ จันทรวงศ์, บรรณาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๔๒.

^๒ ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๒๐-๓๖.

ข) กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง โดยป้อนข่าวสารและการติดต่อสื่อสารกันในระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา และกลุ่มข้าราชการ เป็นต้น

ค) กลุ่มอ้างอิง (Inference Group) ก็นับว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง เช่น กลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม กลุ่มศาสนา กลุ่มเชื้อชาติและกลุ่มชุมชน เป็นต้น

อาจจะสรุปได้ว่า กลุ่มปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และกลุ่มอ้างอิง ล้วนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่ง Heinz Eulau กล่าวว่า เป็นการศึกษิตตามแนวตั้งของสังคม^๑

๒. อิทธิพลทางสังคมจากชั้นในสังคม ซึ่งหมายถึงสถานภาพและชนชั้นซึ่งอาจวัดได้จาก อาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นต้น

สถานภาพ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างปัจเจกชน

ชนชั้น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างหมู่หรือกลุ่มคนในสังคม

การศึกษา มีความสัมพันธ์โดยตรงกับชนชั้นและพฤติกรรมทางการเมือง กล่าวคือ คนในชั้นสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมืองคล้าย ๆ กับผู้ที่มีการศึกษาสูง ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ คือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคม และ เศรษฐกิจสูง และผู้ที่อาศัยอยู่ใน เมืองหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้อยู่นอกเมือง ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ด้วยสาเหตุ

๒ ประการ คือ มีกำลังทรัพย์และเวลาที่ เกี่ยวเนื่องกับการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๓. อิทธิพลของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล มีผลสืบเนื่องมาจากสภาพและสถานภาพของแต่ละบุคคลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในชีวิต ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลจึงมีผลเนื่องมาจากสถานภาพของสังคม มรดกทางวัฒนธรรมและสภาพจิตใจของบุคคลเหล่านั้น ประกอบกันด้วย ลักษณะปัจเจกชนที่สำคัญ คือ ลักษณะประชาธิปไตยซึ่งแตกต่างจากลักษณะแบบเผด็จการและแสวงหาอำนาจ

^๑ Heinz Eulau, The Behavioral Persuasion in Politics, (New York: Random House Inc., 1963), pp. 50-59. อ้างถึงใน ทิพาพร คิมพัลลุณี, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๒๖.

กล่าวคือ สามารถควบคุมความต้องการอันไม่ได้อย่างเดียว มีความไว้วางใจบุคคลอื่น มีความอดกลั้นต่อความไม่แน่นอน จึงมักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเอง ดังนั้น การที่บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองก็เนื่องมาจากค่านิยม ความเชื่อในหน้าที่พลเมือง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีประสิทธิภาพในทางการเมืองที่เกิดขึ้น

๔. อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อพฤติกรรมทางการเมือง

วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมทุก ๆ อย่างของชีวิตมนุษย์อันเป็นแบบแผนหรือพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันที่ยึดมั่น เป็นแบบของสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา สังคม การทหารและอื่น ๆ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่สำคัญคือ สหจิต (Consensus) ของค่านิยม - พื้นฐาน ที่ยอมรับกันในสังคมอันจะมีผลต่อ ความมั่นคงทางการเมือง

๕. อิทธิพลของโครงสร้างต่อพฤติกรรมทางการเมือง คือ การเข้าร่วมในทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งอาจจำกัดการเข้าร่วมทางการเมืองของผู้ที่มีการศึกษาต่ำและสถานภาพทางสังคมต่ำ

แต่ในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองเชิงจิตวิทยาหรือวิเคราะห์ชั้นจุลภาคนั้น นักรัฐศาสตร์ทางพฤติกรรมศาสตร์ได้แบ่งแยกสิ่งกำหนดต่าง ๆ กัน คือ

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ กล่าวถึง สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในเชิงจิตวิทยา คือ ความเชื่อและทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งมีพื้นฐานเกิดจาก ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ๕ ประการ คือ

๑. พื้นฐานความรู้ที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ ความเชื่อมั่นแบ่งได้ ๒ ระดับ คือ ความเชื่อขั้นพื้นฐาน (Primitive beliefs) หรือขั้นศูนย์ (Zero order) ได้แก่ ความเชื่อของปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้พบประสบมา และความเชื่อขั้นที่ ๑ (First-Order) ซึ่งเป็นความเชื่อที่อ้างอิงจากความเชื่อพื้นฐาน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ประชาชน เป็นต้น ส่วนพื้นฐานความรู้ที่ก่อให้เกิดทัศนคติคือความเชื่อที่ประเมินค่าแล้ว (Evaluative Beliefs) และความเชื่อที่เกี่ยวกับค่านิยม

๒. พื้นฐานจากความรู้สึก โดยทั่วไปมักจะเกิดจากสิ่งเร้า สภาพแวดล้อมตลอดจนภาษาที่ใช้ในแต่ละสังคม จะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติอย่างยิ่ง

๓. พื้นฐานทางพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ ปัญหาที่ยังคงศึกษากัน คือ ทัศนคติก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือพฤติกรรมก่อให้เกิดทัศนคตินั้นได้มีการทดลองกันทั้ง ๒ ฝ่าย ในที่สุด Festinger สรุปว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาทและพฤติกรรม ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และความเชื่อของบุคคลนั้นในทำนองเดียวกัน ทัศนคติและความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะก่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่ขึ้นด้วยเช่นกัน

๔. พื้นฐานทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ เช่น สื่อสารมวลชน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน ระหว่างประชาชนกับประชาชน จากปทัสถานทางสังคมจากกลุ่มอ้างอิง^๑

ดร. ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้แบ่งสิ่งกำหนดพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ^๒

๑. ลักษณะนิสัยของมนุษย์

๒. สิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของมนุษย์

๑. ลักษณะนิสัยของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพ

ก) ความเชื่อ (Belief) หมายถึงสิ่งที่บุคคลคิดว่าการกระทำบางอย่างหรือปรากฏการณ์บางอย่างหรือสิ่งของบางอย่างหรือคุณสมบัติของสิ่งของหรือของบุคคลบางอย่างมีอยู่จริงหรือเกิดขึ้นจริง ๆ และความเชื่ออาจจะได้มาโดยการเห็น การสัมผัส การได้ยิน หรือการได้รับคำบอกเล่า การอ่านจากข้อเขียน สิ่งตีพิมพ์ รวมทั้งการคิดขึ้นมาเอง

ข) ค่านิยม (Value) ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญ มีความหมายสั้น ๆ คือ การคำนึงถึงแนวปฏิบัติหรือจุดหมายของชีวิตว่าดีหรือไม่ดี สมควรหรือไม่ และอาจได้มาโดยการอ่านคำบอกเล่าหรือคิดขึ้นมาเอง

ค) บุคลิกภาพ (Personality) คือ สิ่งที่บอกว่าคุณจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ และการที่จะอธิบายการได้มาให้อ่านใจดีนั้น ต้องอาศัยทฤษฎีแห่งการเรียนรู้ซึ่งบ่งว่าคนหรือสัตว์ก็ตามถ้าพฤติกรรมใดนำมาซึ่งรางวัล สัตว์หรือคน ๆ นั้น ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมแบบนั้นอีก

^๑ ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๓๗-๔๐.

^๒ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๓-๑๘.

เมื่อมีโอกาส แต่ถ้าพฤติกรรมใดนำมาซึ่งการลงโทษ สัตว์หรือคนนั้น ๆ ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่ทำเช่นนั้นอีก แม้มีโอกาส จึงเป็นการได้มาจากการที่บุคคลได้มีพฤติกรรมหลาย ๆ ครั้งในอดีตและพฤติกรรมเหล่านั้น บุคคลรู้ว่าจะอย่างไรจึงจะได้รางวัล ดังนั้น บุคลิกภาพนี้เป็นสิ่งที่ได้มายากและเสียไปยากกว่าความเชื่อและค่านิยม

ลักษณะนิสัยของมนุษย์ทั้ง ๓ ประเภทนี้ ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้มาจากกระบวนการอบรมเรียนรู้จากสังคม (Socialization Process) ซึ่งหมายถึงการที่สังคมถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพ ให้แก่บุคคลในสังคมและมืองค์การที่ให้การอบรม ๔ ประเภท คือ

~~๑~~ ครอบครัว เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดที่ถ่ายทอดหรือหล่อหลอมความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ ๓ วิธี คือ สอนความเชื่อและค่านิยมโดยตรง จากสภาพแวดล้อมของครอบครัวและการวางตัวหรือวิธีการอบรมลูก

โรงเรียน ได้รับการถ่ายทอดความเชื่อและทัศนคติทางการเมืองในรูปลักษณะและวิธีการให้ความรู้และการสอนโดยตรง

สถาบันทางศาสนา สร้างความเชื่อและค่านิยมบางอย่างให้แก่คนในสังคม เช่น ศาสนาพุทธสอนให้คนเชื่อว่าวิญญาณจะเวียนว่ายตายเกิดไม่มีการแตกดับจนกว่าจะเป็นพระอรหันต์จึงจะไม่เกิดอีก

เพื่อนเล่นและเพื่อนร่วมงาน เป็นที่มาของลักษณะนิสัยของบุคคลได้โดยการฟัง เรื่องที่เล่าต่าง ๆ

นอกจากองค์กรเหล่านี้แล้ว สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็มีอิทธิพลในการสร้างลักษณะนิสัยของมนุษย์เหมือนกัน คือ มีอิทธิพลต่อบุคคลโดยตรงและมีอิทธิพลต่อองค์กรที่ถ่ายทอดลักษณะนิสัยด้วย เช่น สภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ ทำให้ลักษณะนิสัยของมนุษย์ต่างกันออกไป^๑

๒. สิ่งที่ไม่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของมนุษย์ ได้แก่ สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) และความเข้มข้นของสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Strength of Stimulus Object)

ก) สิ่งกระตุ้นพฤติกรรมและพลัง (Stimulus Object) สิ่ง กระตุ้นพฤติกรรมนี้จะ เป็นอะไรก็ได้ เช่น อาหาร เสียงปืน เป็นต้น กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมซึ่งมีพลังและความเข้มข้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๓๖.

ด้วย เช่น การที่รัฐบาลอนุญาตให้ขึ้นราคาารถเมล์นั้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นพฤติกรรมที่มีพลัง เพียงพอที่จะทำให้บางคนเกิดปฏิกิริยาประท้วง แต่สำหรับบางคนแล้วอาจจะไม่มีพลัง เพียงพอที่จะทำให้เกิดปฏิกิริยาประท้วงได้

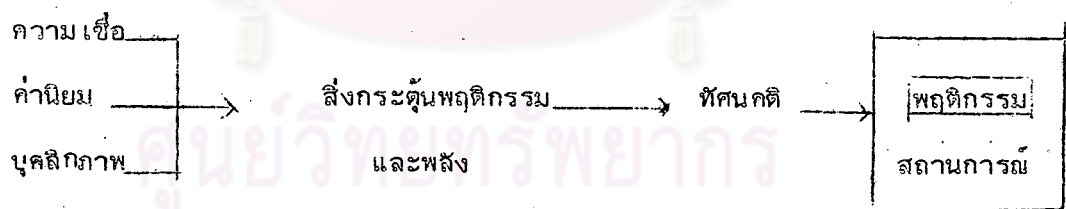
✳ ข) ทัศนคติ (Attitude) คือ การที่บุคคลคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่งหรือการกระทำอย่างหนึ่งในทำนองที่ว่าดีหรือไม่ สมควรหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่ ทัศนคติเป็นสิ่งที่มาก่อนพฤติกรรมและเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมด้วย นอกจากนี้ยังมีลักษณะจำเพาะเจาะจงกว่าค่านิยมหรือบุคลิกภาพ

ค) สถานการณ์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคลและไม่ใช่บุคคลซึ่งอยู่ในสถานะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรมนั้น

ดังนั้น จึงสรุปว่า พฤติกรรมทางการเมืองขึ้นอยู่กับ

๑. ลักษณะนิสัย ซึ่งแบ่ง เป็นความเชื่อ ค่านิยม และ บุคลิกภาพ
๒. สิ่งกระตุ้นพฤติกรรมและพลัง
๓. ทัศนคติ
๔. สถานการณ์

โดยปรากฏผลตามแผนภูมิข้างล่างนี้

เมื่อพิจารณาลักษณะนิสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อและค่านิยมนั้นจะเห็นได้ว่าเปลี่ยนแปลงได้ง่ายซึ่งเป็นผลทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น การศึกษาทางจิตวิทยาจึงมีการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติกันมาก เช่น ทฤษฎีแห่งการสอดคล้องต้องกัน (Congruity Theory) และทฤษฎีของจูเน่ เบรียวหรือทฤษฎีแห่งการขัดกันของความเชื่อ (Cognitive Dissonance Theory) ของ Festinger^๑ เป็นต้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘-๒๓.

นอกจากนี้ อนุสรณ์ สีมมณี ได้กล่าวถึงปัจจัยทางจิตวิทยาในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองว่าอยู่ในลักษณะความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ความคิดเห็น ทศนคติ และบุคลิกภาพ และชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยาไว้ ๓ ประการ คือ

๑. ความคงทน บุคลิกภาพจะเป็นสิ่งที่คงทนและเปลี่ยนแปลงได้ยากที่สุด รองลงมา คือ ทศนคติ และความคิดเห็น ส่วนค่านิยมและความเชื่อเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
๒. ความมากน้อยของบทบาทในการกำหนดพฤติกรรม บุคลิกภาพนั้นถือว่ามีบทบาทมากที่สุดในการกำหนดพฤติกรรม ความเชื่อ และค่านิยมมีบทบาทน้อยที่สุด ส่วนทศนคตินั้นมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมอย่างกว้าง ๆ เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น
๓. ความซับซ้อนของการจัดระบบ ความเชื่อมีความซับซ้อนของการจัดระบบทางจิตใจน้อยที่สุด ส่วนค่านิยม ความคิดเห็น ทศนคติและบุคลิกภาพมีความซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ^๑

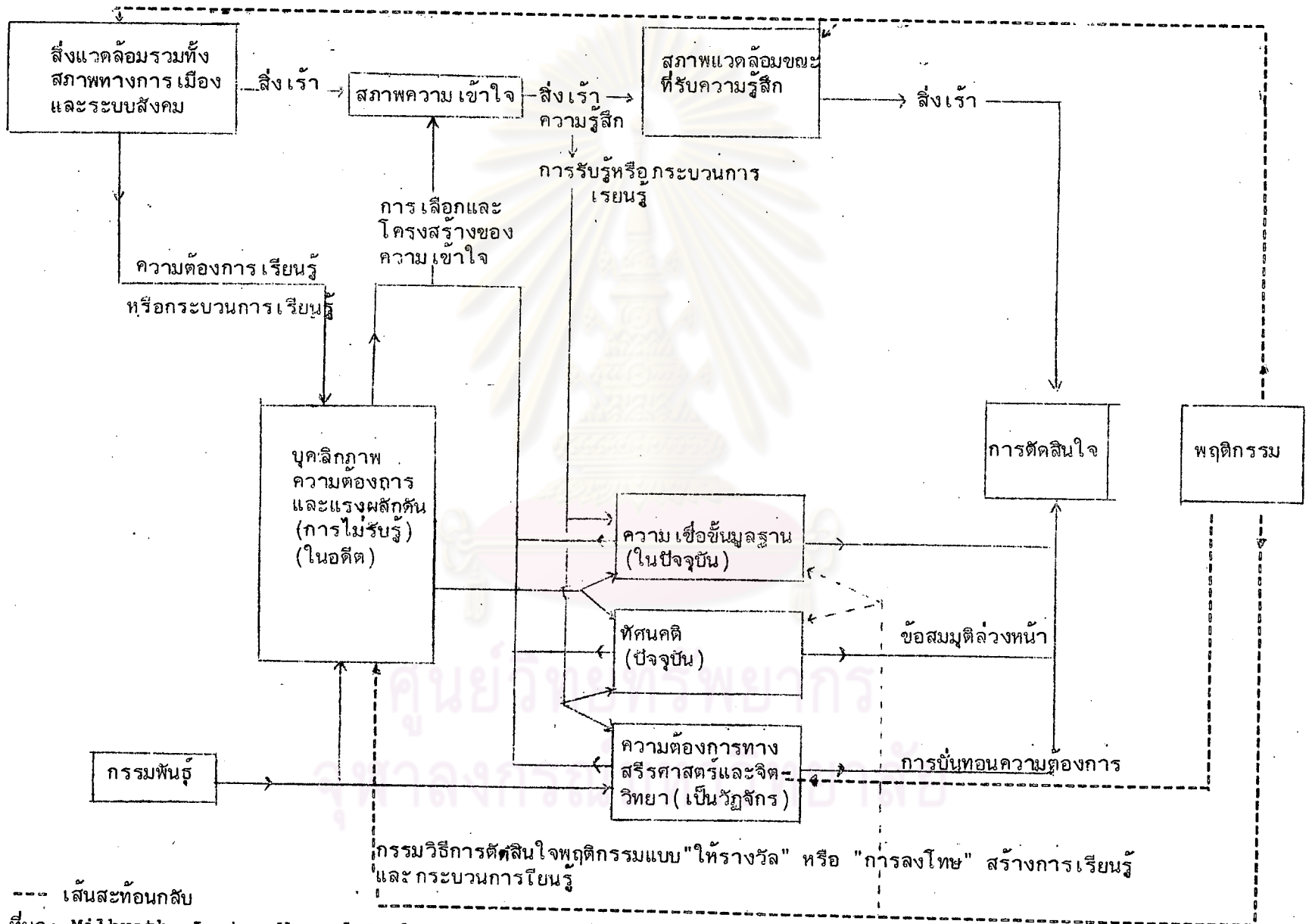
นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคน คือ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองนั้นผู้เสนอสิ่งกำหนดพฤติกรรมไว้หลายท่านแต่รูปแบบที่น่าสนใจและให้รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมากที่สุดเห็นจะได้แก่ ตัวแบบของ Milbrath แสดงให้เห็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ที่นำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองดังนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ อนุสรณ์ สีมมณี, "จิตวิทยากับการศึกษางานพฤติกรรมทางการเมือง," ใน พฤติกรรมทางการเมือง. โดย ทิพาพร พิมพ์สุทธิและอนุสรณ์ สีมมณี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๑๓๘-๑๔๖.

รูปแบบสำหรับการวิเคราะห์พฤติกรรมบุคคล

--- เส้นสะท้อนกลับ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลิตพฤติกรรมทางการเมืองนั้นต้องตรวจสอบสิ่งเร้าเกี่ยวกับการตัดสินใจที่เลือกแล้วซึ่งเป็นปฏิภริยาระหว่างสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมและแบบของข้อสมมุติขององค์กรตามเวลาที่กำหนดให้ จะเห็นได้ว่า แบบของข้อสมมุตินั้นแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ความต้องการทางจิตวิทยาและสรีรวิทยา ความเชื่อขั้นมูลฐานและทัศนคติ

Maslow ได้กำหนดความต้องการของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ คือ ^๑

๑. ความต้องการทางสรีระ ได้แก่ อาหาร น้ำ เพศ และการนอนหลับ เป็นต้น
๒. ความต้องการด้านสวัสดิภาพ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย และการคาดคะเนสภาพแวดล้อม
๓. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ
๔. ความต้องการความมีชื่อเสียงเพื่อได้รับการยอมรับนับถือ (Self-Esteem)
๕. ความต้องการได้สิ่งที่ปรารถนา (Self-Actualization)

ความต้องการเหล่านี้โดยเฉพาะทางด้านสรีระนั้นขึ้น ๆ ลง ๆ ตามความแข็งแกร่งของข้อสมมุติทางการเมือง เช่น ความเชื่อ ทัศนคติ ซึ่งเป็นกลไกการเรียนรู้ เรียกว่า "สิ่งที่เสริมกำลัง" (Reinforcement) เช่น ถ้าคนหนึ่งแสดงการกระทำที่แน่นอนและได้รับผลตอบแทน ข้อสมมุติที่แสดงการกระทำนั้น คือ การเสริมกำลัง (ผลตอบแทนที่ทำให้พอใจ) และถ้าพฤติกรรมถูก "เสริมกำลัง" บ่อย ๆ อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมนั้นมีการพัฒนาความแข็งแกร่งของนิสัยซึ่งจะช่วยให้เกิดความคุ้นเคยในการสั่งระบบขององค์กรให้ตัดสินใจได้รวดเร็วขึ้น

ส่วนความเชื่อและทัศนคติเป็นผลผลิตจากปัจจัย ๓ ประการ คือ ความต้องการและแรงผลักดันทางบุคลิกภาพ การรับรู้ และการเรียนรู้ซึ่งมาจากพฤติกรรม "ให้รางวัล" หรือ "ลงโทษ" ส่วนความต้องการทางจิตวิทยาและสรีรวิทยาพัฒนาการจากกรรมพันธุ์และความต้องการและแรงผลักดันทางบุคลิกภาพซึ่งเป็นผลผลิตของกรรมพันธุ์ การเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม

^๑ Milbrath, Political Participation, p. 27; Abraham H. Maslow, Motivation and Personality (New York: Harper & Row, 1970), อ้างถึงใน สุมันัส จิตพิทักษ์, พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น (ม.ป.ท. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, ๒๕๒๒), หน้า ๖๒-๖๓.

จากแผนภูมิข้างบน การพิจารณาพฤติกรรม เริ่มต้นทางซ้ายมือซึ่งถูกสมมุติให้มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมคือสภาพแวดล้อมซึ่งรวมทั้งรากฐานทางการเมืองและระบบสังคมซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ สาย คือ สายที่ ๑ ผ่านสิ่งเร้าต่าง ๆ เข้าสู่สภาพความเข้าใจและสภาพแวดล้อมในขณะนั้นไปถึงกระบวนการ ตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมเพื่อรวมกับสายที่ ๒ ที่ผ่านความต้องการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ เข้าสู่บุคลิกภาพ (ความต้องการและแรงผลักดัน) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกรรมพันธุ์อีกส่วนหนึ่งผ่านไปสู่อ สภาพความเข้าใจและสิ่งเร้าความรู้สึกไปสู่ความเชื่อ ทศนคติ และความต้องการทางสรีรศาสตร์ และจิตวิทยาซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ผลิตพฤติกรรมของแต่ละบุคคลนั้นมี ๔ ประเภท คือ ความเชื่อขั้นมูลฐาน ทศนคติ ความต้องการทางสรีรศาสตร์และจิตวิทยา และบุคลิกภาพ ประกอบ กันเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่รับความรู้สึก ช่วยก่อให้เกิดการตัดสินใจ กระทำพฤติกรรม จากรูปแบบพฤติกรรมตามโครงสร้างนี้จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากพฤติกรรม ปัจจุบันนั้นจะสะท้อนกลับและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมในอนาคตด้วยโดยเฉพาะอิทธิพลจาก กระบวนการ เรียนรู้^๑

สรุปว่าเมื่อเราต้องการจะวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองให้เข้าใจอย่างละเอียดละออ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาตรวจสอบสิ่งเร้าในปัจจุบัน ผลกระทบของบุคลิกภาพในการเลือกสิ่งเร้าตลอด จนข้อสมมุติ ๓ ประการคือ ความเชื่อ ทศนคติ และความต้องการทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาเพื่อจะช่วยให้ เราเข้าใจถึงสิ่ง ชับซ้อนของกระบวนการซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองได้ เป็นอย่างดี และจะ ทำให้เข้าใจดียิ่งขึ้นพฤติกรรมทางการเมืองการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาว่ามีความเชื่อ ความต้องการ และทศนคติ ตลอดจนบุคลิกภาพที่แสดงออกเป็นอย่างไร ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทาง การเมืองและสังคมและที่สำคัญก็คือ องค์การที่ให้การอบรมการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัย รวมคำแห่งซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวน

^๑ Ibid., pp.24-32.

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ก. ความหมายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) มีความหมายหลายประการด้วยกัน ความหมายกว้าง ๆ คือ กิจกรรมของประชาชนทุกระดับของระบบการเมือง เช่น ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการลงคะแนนเสียง เลขานุการของรัฐบาล เข้าร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และบางครั้งถ้อยคำนี้สามารถใช้กับการทำตนเองให้เข้ากับการเมืองมากกว่ากิจกรรม เช่น ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมโดยให้ความสนใจต่อการเมืองและในบางครั้งยังหมายถึงการเข้ามีส่วนร่วมนอกระบบการเมือง เช่น ครอบครัวยุโรป เป็นต้น

ความหมายของคำว่า "การเข้ามีส่วนร่วม" (Participation) ในพจนานุกรมนั้น หมายถึง "หลักการที่บุคคลจะได้รับผลประโยชน์โดยการตัดสินใจซึ่งกระทำโดยสถาบันทางการเมือง และสังคมและจะต้องร่วมในการตัดสินใจนั้นด้วย" ^๑

กิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจการทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหว พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันทางการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกิจการทางการเมืองนั้น ^๒

^๑ Alan Bullock and Oliver Stallybrass (eds.), The Harper Dictionary of Modern Thought (New York: Harper and Row Publisher, 1977), p. 458.

^๒ Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (Great Britain: Longman, 1971), p.145.

และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีความหมาย ๒ ประการคือ

๑. การเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกิจกรรมทางการเมือง
๒. อัตราส่วนร้อยละของประชากรที่ให้สิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในการ

ปกครอง^๑

ส่วน Nie และ Verba ได้ให้คำจำกัดความการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้าง ๆ ว่า "กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อยต่อการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่ดำเนินการ"^๒

นอกจากนี้ Myron Weiner ได้รวบรวมความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ ๑๐ ความหมายดังนี้ คือ

๑. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
๒. ความพยายามที่สำเร็จผลในการใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในวงการรัฐบาล

๓. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)

๔. การกระทำที่มีตัวแทน (Representation)

๕. ความลวงจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (Alienation) เพราะ

เกิดความรู้สึกว้า แม้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น

^๑ Hugo F. Reading, A Dictionary of the Social Sciences (London: Routledge & Kegan Paul, 1977), p. 146.

^๒ Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation," in Handbook of Political Science: Non Governmental Politics, eds. Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (Reading, Mass.: Addison-Westley Publishing Co., 1975), 4:1.

๖. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือ เป็นพวก
ที่กระตือรือร้น (Activists) ที่จะทำ

๗. การกระทำที่ "ต่อเนื่องผลัดกัน" (Persistence continuum)
ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (Institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ปะทุขึ้น
ทันทีทันใดเช่น การก่อการจลาจล

๘. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อ
นโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ
การ (Bureaucratic Actions)

๙. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ
(National Politics) เท่านั้น

๑๐. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (A Political Act)
และได้สรุปว่า

/ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็น
ผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์การหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้อง
ยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การ
บริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นระดับไหนของรัฐบาล ...
ระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ^๑

¹ Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of the Political
Process," in Crises and Sequences in Political Development, eds. Leonard
Binder and Others, (Princeton, N.J.: Princeton University Pr.) อ้างถึงใน วิสุทธิ
โพธิ์แทน. "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิ
ภาพในประเทศไทย" รัฐศาสตร์สาร ๓ : ๓ (สิงหาคม ๒๕๑๔) ๓๔-๓๖.

จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการคือ ต้องเป็นการกระทำหรือปฏิบัติการที่เป็นไปโดยสมัครใจ และมีการเลือก จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้และคำจำกัดความนี้ใช้เฉพาะระบอบเสรีประชาธิปไตยเท่านั้น เพราะองค์ประกอบ ๒ ประการหลังนั้นไม่ค่อยมีอยู่ในการปกครองแบบรวบอำนาจ และจะต้องรวมทั้งการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระบุถึงวิธีการและลักษณะของเป้าหมายเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องมั่นคง และมีได้หมายความว่าเฉพาะการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังคงรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองในระดับต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถและโอกาส เพื่อมุ่งประสงค์ที่จะทำให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง... เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องการใช้อำนาจตามกฎหมายในการปกครองที่มีการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่มีหรือจะมีผลกระทบต่อประชาชนในสังคมโดยทั่วไป^๑

นอกจากนั้น Nie และ Verba ได้เน้นว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็น

๑. เรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคลรวมทั้งผู้ซึ่งไม่ก่อยกระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์แต่ร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกเขาเสียอาชีพ
๒. กิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการเลือกที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐบาล
๓. การเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม^๒

^๑ ริลทธี โพรธแท่น. "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," รัฐศาสตร์สาร ๓ : ๓ (สิงหาคม ๒๕๑๙) หน้า ๒๗.

^๒ Nie, Political Participation, pp.2-3.

นั่นคือ การเข้ามีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งมีโอกาสกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งครั้งสำคัญ ๆ สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือรวบรวมพรรคการเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางการเมืองกลุ่มอื่น ๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิสำคัญเกี่ยวกับการพูด การประชุมและการพิมพ์อย่างอิสระ

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้นยังมีผู้ให้คำจำกัดความการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอีก เป็นจำนวนมาก เช่น

การเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง หมายถึงการมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลเรียกว่า **Autonomous participation** และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายโดยทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า **Mobilized Participation** ^๑

"การมีส่วนร่วม (ซึ่ง) ถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาธิปไตยหมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจและในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง" ^๒

"กิจกรรมทั้งหลายของพลเมืองเฉพาะบุคคลซึ่งต้องการมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมือง ไม่เฉพาะกฎเกณฑ์ที่เป็นอยู่ที่ประชาชนติดตามเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อผลผลิตทางการเมืองแต่รวมทั้งกิจกรรมที่สนับสนุนและกระทำอย่างเป็นชีวิตด้วย" ^๓

^๑ ทิพาพร หิมพัลลหุณี, พัฒนาทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๔-๑๐๕.

^๒ จรุง สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓๓.

^๓ Milbrath, Political Participation, p.2.

"กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง"^๑

กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองประเทศโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าวสาร การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงิน และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ^๒

ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นควรจะหมายถึงการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจและถูกต้องตามกฎหมายของสมาชิกในสังคม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายโดยทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม

ข. ความสำคัญของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิผลจะมีความสัมพันธ์ต่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง

^๑ Samuel Huntington and Jorge I. Domínguez, "Political Development," in Handbook of Political Science: Macropolitical Theory Vol. 3, ed., Fred Greenstein and Nelson Polsby (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1975), p. 33. อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ, "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทย," ใน การพัฒนาประเทศ, จรูญ สุภาพ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๔๒.

^๒ Herbert McClosky, "Political Participation," International Encyclopedia of the Social Sciences, 12 (1968) : 252.

และสังคม เนื่องจากทฤษฎีประชาธิปไตยได้แสดงกรรมวิธีที่กำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีการเลือกซึ่งสัมพันธ์ต่อสังคมทุกประการ จุดมุ่งหมายของสังคมที่ตั้งไว้คือ เพื่อแจกจ่ายแบ่งปันผลประโยชน์ในสังคมให้เข้ากับความเป็นและความต้องการของประชากร การเข้ามีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ว่าไม่ได้กระทำต่อจุดมุ่งหมายของสังคมใด ๆ แต่กระทำต่อเทคนิคที่ตั้งจุดมุ่งหมาย การเลือกสิ่งใดก่อนการตัดสินใจว่าทรัพยากรใดที่จะกระทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น นอกจากนี้ (การเข้ามีส่วนร่วมยังเป็นสิ่งที่สื่อความต้องการและความปรารถนาของพลเมืองที่มีต่อรัฐบาลรวมทั้งผลประโยชน์โดยตรงอื่น ๆ อีกด้วย

John Stuart Mill ได้กล่าวว่า

บรรดาผลประโยชน์ที่สำคัญของรัฐบาลเสรีก็คือ การศึกษาเกี่ยวกับเขาวัวและความรู้สึกของจิตใจซึ่งนำไปสู่ตำแหน่งของประชาชนที่ต่ำที่สุด เมื่อถูกเรียกให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ของประเทศ

ด้วยเหตุนี้คนจึงเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อการเข้ามีส่วนร่วมและการขาดความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วมสามารถสื่อให้เห็นถึงการขาดความเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัวภายในระบบนั้น ๆ^๑

จะเห็นได้ว่า ~~การ~~ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ในระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งประชาชนทั่วไปอาจจะกระทำได้อย่างเต็มที่และกว้างขวางมากกว่าในระบอบเผด็จการมากนัก จึงอาจถือได้ว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าระบอบการปกครองหรือระบบการเมืองของประเทศใด ๆ เป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ^๒

ด้วยเหตุนี้ สิทธิที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเราไม่สามารถแยกสิทธินี้จากคุณสมบัติอื่น ๆ ของประชาธิปไตยได้เหมือนความเห็นชอบ ความสามารถร่วมกัน การใช้เสียงข้างมาก ความเสมอภาค และอำนาจอธิปไตยของปวงชน ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นวิธีการสำคัญซึ่งความเห็นชอบได้เกิดขึ้นหรือถอดถอนได้ในระบอบประชาธิปไตยและผู้ปกครองจะได้รับเลือกปกครอง นักรัฐศาสตร์ตั้งแต่ Aristotle จนถึง John Dewey ได้สรรเสริญการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ในฐานะ

^๑ Nie, Political Participation, pp. 4-5.

^๒ จรุง สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์, หน้า ๓๓๓.

ของแหล่งกำลังและพลังการสร้างสรรค์ ในฐานะเกราะป้องกันระบบทระราชย์และในฐานะปัจจัยการ แสดงปัญหาที่สะสม^๑ ฉะนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการรัฐบาลหรือการเมืองจะส่งเสริมความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยและให้ทุก ๆ คนมีโอกาสแสดงความสนใจและรักษาผลประโยชน์สำหรับ คนส่วนใหญ่

ค. วิวัฒนาการการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ความคิด เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประเทศแรกที่พยายามจะปฏิรูประบบการเมืองและการปกครองโดยคนกลุ่มเล็ก ๆ มาให้ประชาชน เข้ามีส่วนในกิจการรัฐบาล คือ ประเทศอังกฤษ เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. ๑๒๑๕ ได้มีการตกลงต่อรองกับ พระมหากษัตริย์ เพื่อให้ทรงยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจการบ้านเมืองจนเกิด เอกสารสิทธิ แมกนา คาร์ต้า (Magna-Carta) ซึ่งเป็น เอกสารที่ยินยอมให้ประชาชนมีโอกาส เข้าร่วมงานใน รัฐบาล ต่อมา Oliver Cromwell ได้ดำเนินการใช้กำลังเพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศ ได้มีบทบาททางการเมืองจนทำให้เกิดหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงและประชาชน ทุกคนควรจะมีสิทธิที่จะมีตัวแทนในสภานิติบัญญัติและเมื่อเกิด เหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ สิทธิของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจึงขยายออกไปจนทำให้เกิดหลัก เสรีภาพ (ในการมีส่วนร่วม) ความเสมอภาค (ในการมีส่วนร่วม) และการที่จะนำเอาเจตนารมณ์ของปวงชนมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม ส่วนในสหรัฐอเมริกา นั้น ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในรัฐบาลตั้งแต่สมัยที่ Samuel Adams ร่วมกับ ประชาชน เรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากอังกฤษ และ Tom Paine ได้มีส่วนช่วยให้ ประชาชนระลึกและสำนึกถึงความสำคัญในการที่จะเข้าไปดำเนินการปกครองตนเองโดยเริ่มจาก ระดับท้องถิ่นขยายไปจนถึงระดับชาติ^๒

ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง อย่างหนึ่งของระบอบการเมืองการปกครองที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครอง เสรี ประชาธิปไตยที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนด

^๑ McClosky, International Encyclopedia of the Social Sciences, p. 253.

^๒ จวงจว สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์, หน้า ๓๓๔-๓๓๕.

นโยบายต่อการบริหารประเทศ การเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบเผด็จการนั้น เป็นเรื่อง
ที่ศึกษาได้ เฉพาะความแตกต่างระหว่างผู้นำของประเทศกับประชาชนทั่วไปในหมู่ประชาชนเอง
บทบาททางการเมืองก็คล้ายคลึงกัน คือ มีหน้าที่ทำตามรัฐบาลสั่งเท่านั้น แต่ในระบบประชาธิปไตย
นั้นอาจจะศึกษาเปรียบเทียบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในหมู่ประชาชนเอง เพราะในหมู่ประชาชน
ด้วยกันแล้วอาจจะมี ความแตกต่างในเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมาก

การศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง
จากการปฏิวัติพฤติกรรมทางรัฐศาสตร์ ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมที่เป็นดัชนีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
และหลักความคิดมีไม่เพียงพอที่จะศึกษาถึงวิธีต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมได้ เช่น
การลงคะแนนเสียงมิได้เป็นดัชนีการเข้ามีส่วนร่วมอย่างเพียงพอและการสำรวจตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง
กับความผูกพันทางใจได้ประโยชน์น้อย เช่น การเข้ามีส่วนร่วมในการเดินขบวนของผู้มีบทบาททาง
การเมืองซึ่งมีจำนวนน้อยจึงเป็นการยากที่จะวิเคราะห์

และสาเหตุที่นักรัฐศาสตร์สนใจวิธีต่าง ๆ ที่พลเมืองสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
น้อย เพราะ

๑. การเข้ามีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้นจึงกำหนดเหมือนการลงคะแนน
เสียงหรือบางทีเป็นการลงคะแนนเสียงรวมกับกิจกรรมรณรงค์หาเสียง

๒. ข้อกำหนดว่า การเข้ามีส่วนร่วมเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นสหมิติ การกระทำการเข้ามี
ส่วนร่วมต่างจากกิจกรรมที่ระบุและห่างจากความเป็นจริง แบบของการกระทำของพลเมืองนั้น
Berelson, Lazarsfeld และ McPhee แย้งว่าแนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันทางการเมืองและการ
เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งหมดส่วนใหญ่มีสหสัมพันธ์สูงกับอีกรูปแบบหนึ่งและเพื่อจุดมุ่งหมายในการ
วิเคราะห์จึงสามารถสับเปลี่ยนกันได้

ส่วน Lane และ Milbratn แย้งว่าลำดับของการกระทำทางการเมืองว่าพลเมืองเข้า
มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ยากกว่านั้นย่อมเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ง่ายกว่าได้อย่างแน่นอนและการเข้ามี
ส่วนร่วมนั้นเป็นการกระทำมากกว่าการลงคะแนนเสียงและกิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้ง การเข้า
มีส่วนร่วมไม่เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นสหมิติแต่ดูเหมือนว่ามีวิธีต่าง ๆ ที่พลเมืองสามารถเข้ามีส่วนร่วม
และวิธีต่าง ๆ เหล่านี้ต่างกันในประเทศของพลเมืองที่เข้าไปมีส่วนร่วม กระบวนการที่พลเมืองมี

บทบาทกระตือรือร้นและการสนองตอบรัฐบาลที่กิจกรรมแบบต่าง ๆ สามารถมีอิทธิพลมากกว่า^๑

ดังนั้นนักรัฐศาสตร์บางคนจึงหันมาสนใจศึกษากิจกรรมที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของรัฐบาลภายใต้สภาพการณ์ใดและแบบของการเข้ามีส่วนร่วมใดที่ทำให้ความรับผิดชอบของรัฐบาลต่างไปดังภาพประกอบข้างล่างนี้

กระบวนการ เมือง —————> การเข้ามีส่วนร่วม —————> หน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาล^๒

ง. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในปัจจุบันนั้น มีผู้กระทำมากและรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งแต่สรุปโดยทั่วไป คือ ในรูปการออกเสียงเลือกตั้ง การจัดให้มีการเลือกตั้ง มีกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ พฤติกรรมที่รุนแรงหรือไม่รุนแรง การติดต่อประสานงานในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนเกณฑ์วัดที่นิยมใช้มีหลายแบบด้วยกัน เช่น การลงคะแนนเสียง การบริจาคเงินให้พรรค การรณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัคร และการร่วมชุมนุมทางการเมือง^๓ เป็นต้น ดังตัวอย่างการวิจัยต่อไปนี้ คือ

๑. ดัชนีกิจกรรมทางการเมืองของ Woodward และ Roper ค.ศ. ๑๙๕๐ ประกอบ

ด้วยกิจกรรมทางการเมือง ๗ ประเภทที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่รัฐบาล คือ การลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพลสูง การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและการสนทนาทางการเมือง เป็นกิจวัตร โดยให้คะแนนในการวัด ๐-๑๒ คะแนน ซึ่งกำหนดคะแนนที่แสดงบทบาททางการเมือง คือ ๖ คะแนนหรือมากกว่านั้น และ

^๑ Nie, "Political Participation," p. 9.

^๒ Ibid., pp. 4-6.

^๓ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การเมืองเปรียบเทียบ: วัฒนาการและแนวการศึกษา," ใน รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ, สมบัติ จันทร์วงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๔; ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, การพัฒนาการเมือง, หน้า ๑๐๕.

ทดลองสุ่มตัวอย่างระดับชาติ ๕๐๐ คน เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนสุ่มตัวอย่างประชากร ๘,๐๐๐ คน^๑

๒. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Robinson ค.ศ. ๑๙๕๒ เป็นการวิจัยที่คาดคะเนความผูกพันทางใจในการรณรงค์หาเสียงทางการเมืองโดยใช้วิธีเคราะห์ตัวประกอบ พฤติกรรม ๑๒ ประเภทจากข้อมูลของ Lazarsfeld ซึ่งศึกษาการรณรงค์หาเสียงประธานาธิบดี ค.ศ. ๑๙๕๐ ที่เมืองอีรี มลรัฐโอไฮโอ จำนวน ๖๐๐ คน กำหนดตัวประกอบ ๓ ประเภท คือ กฎของผู้ดู (พฤติกรรม ๑-๒) กฎความเป็นพลเมือง (พฤติกรรมที่ ๓-๕) และกฎของผู้ยึดมั่นทางการเมือง (พฤติกรรมที่ ๕-๑๒) โดยแบ่งพฤติกรรมเป็น ๑๒ ประเภท ดังนี้ คือ^๒

๑. การให้ความสนใจ
๒. การลงคะแนนเสียง /
๓. การฟังรายการการประชุมของพรรคดีโมแครตทางวิทยุ
๔. การฟังรายการการประชุมของพรรครีพับลิกันทางวิทยุ
๕. อ่านข่าวการประชุมพรรคดีโมแครตจากหนังสือพิมพ์
๖. อ่านข่าวการประชุมพรรครีพับลิกันจากหนังสือพิมพ์
๗. ทราบว่า Henry A. Wallas คือใคร
๘. ทราบว่า Wendel Wilky คือใคร
๙. การฟังปาฐกถาเรื่องการเมืองทางวิทยุ
๑๐. การโน้มน้าวใจให้คนเชื่อความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สมัครหรือ เรื่องการเมือง
๑๑. การให้คำแนะนำเกี่ยวกับผู้สมัครหรือ เรื่องทางการเมือง
๑๒. การมีบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง
๓. ดัชนีเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Campbell และคนอื่น ๆ

^๑ John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head, Measures of Political Attitudes (Ann Arbor, Mich.: The Institute for Social Research, 1968), pp. 423-424, 431-432.

^๒ Ibid., pp. 423-425, 434-435.

ค.ศ. ๑๙๕๔ เป็นดัชนีระดับกิจกรรมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งระดับชาติ ๓ ระดับ คือ ^๑

๑. ระดับสูง (การลงคะแนนเสียงและการเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ)
๒. ระดับกลาง (การลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น)
๓. ระดับต่ำ (ไม่ลงคะแนนเสียงถึงแม้ว่าจะเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ)

โดยมีคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ชาวอเมริกันจำนวน ๑,๖๑๔ คน จากการเลือกตั้ง ค.ศ. ๑๙๕๒ คือ

๑. ในการสนทนากับประชาชน เรื่องการเลือกตั้ง เราพบว่าประชาชนเป็นจำนวนมากไม่สามารถไปลงคะแนนเสียงได้เพราะไม่มีชื่อในบัญชีหรือเจ็บป่วยหรือไม่มีเวลาพอ แล้วท่านละท่านไปลงคะแนนเสียงครั้งนี้หรือไม่
๒. ท่านให้เงินหรือซื้อบัตรหรือสิ่งอื่นใดบ้างเพื่อช่วยการรณรงค์หาเสียงให้พรรคหรือผู้สมัคร
๓. ท่านเคยไปประชุมทางการเมือง การประชุมอื่น ๆ รับประทานอาหารเย็น หรือสิ่งอื่นใดในลักษณะนี้บ้าง

๔. อันดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง PPS ของ Matthews Prothro

ค.ศ. ๑๙๖๖ ใช้เกณฑ์การวัดแบบกัทมัน (Guttman Scale) ประกอบด้วยกิจกรรม ๕ แบบ คือ *

๑. ไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง
๒. การสนทนาทางการเมือง
๓. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
๔. การเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
๕. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเป็นสมาชิกพรรครัฐบาลและกลุ่มทางการเมือง

โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างชาวนิโกรและผิวขาวที่มีอายุถึงเกณฑ์ลงคะแนนเสียงและอาศัยในครัวเรือนส่วนตัวใน ๑๑ มลรัฐ ^๒

นอกจากนี้ยังมี เกณฑ์วัดความคิดเห็นของผู้นำเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะเวลารณรงค์หาเสียง เช่น ความคิดเห็นของผู้นำเกี่ยวกับกิจการสาธารณะของ Katz และ

^๑ Ibid., p. 433.

^๒ Robinson, Measures of Political Attitudes, pp. 424, 427-430.

Lazarsfeld ค.ศ. ๑๙๔๔ ความคิดเห็นของผู้นำของ Lazarsfeld, Berelson และ Gaudet ค.ศ. ๑๙๔๔ และ อันดับความคิดเห็นของผู้นำของ Rogers ค.ศ. ๑๙๖๒ เป็นต้น^๑

* แต่รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองแตกต่างกันจนเห็นได้ชัดโดยวิธีจัดเป็นประเทศหรือกลุ่มกิจกรรมจนได้ประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์มาก คือ รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Norman H. Nie, Susan Welch และ Lester W. Milbrath ดังนี้ คือ

๑. แบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Norman H. Nie แบ่งเป็น ๔ รูปแบบ โดยวิเคราะห์จาก ๔ มิติซึ่งได้แก่ แบบของอิทธิพล ขอบเขตของผลผลิต มิติความชัดเจน และความ ต้องการความริเริ่ม^๒ ดังนี้ คือ

ก. การลงคะแนนเสียง เป็นกิจกรรมของพลเมืองที่มีบ่อยมากที่สุดและมีอิทธิพลเหนือผู้นำได้ทำให้ผู้นำจำต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อที่จะได้คะแนนเสียง แต่คะแนนเสียงนี้สื่อความหมายเกี่ยวกับความขึ้นชอบของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเพียงแต่สื่อให้เห็นความจริงที่ว่า คะแนนเสียงจากผู้สมัครคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งเท่านั้นมิได้แสดงความขึ้นชอบเป็นกรณีพิเศษแต่ขอบเขตผลการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมากและมีอิทธิพลเหนือพลเมืองทั้งหมด เพราะเหตุว่าการรวมความขึ้นชอบของพลเมืองและแรงกดดันทำให้คะแนนเสียง เป็นเสมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล นอกจากนั้น การลงคะแนนเสียงมีความแตกต่างจากกิจกรรมการเมืองอื่น ๆ ก็คือ ต้องการความริเริ่มเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะประชาชนมีโอกาสกระทำการเลือกตั้งตามปกติ แต่อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเห็นได้อย่างชัดเจนและมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของกิจกรรมทางการเมืองแบบอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ข. กิจกรรมรณรงค์หาเสียง การเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเลือกตั้งนั้น พลเมืองสามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้โดย

^๑ Ibid., pp. 436-442.

^๒ Nie, "Political Participation," pp. 9-12; William R. Schonfeld, "The Meaning of Democratic Participation," World Politics, Vol. 28 (1975-1976): 139.

กำหนดให้คะแนนเสียงคนหนึ่งคนใดไว้ก่อนและมีอิทธิพลต่อผู้นำเหมือนการลงคะแนนเสียงแต่สามารถสื่อข่าวสารเกี่ยวกับความชื่นชอบของผู้เข้ามีส่วนร่วมได้มากกว่า เพราะผู้กระตือรือร้นหรือรณรงค์หาเสียงเป็นกลุ่มที่แสดงการกระทำชัดเจนกว่าว่ามีความใกล้ชิดหรือติดต่อกับผู้มีสิทธิคนใด นอกจากนั้นยังเกิดผลผลิตร่วมและนำพลเมืองไปสู่สถานการณ์ที่ชัดเจนได้ แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมทางการ เมืองที่ยากและต้องการความริเริ่มของพลเมืองมากกว่าการลงคะแนนเสียง

ค. การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง การศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจำนวนมากเน้นเรื่องกิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้งแต่กิจกรรมในช่วงระหว่างการเลือกตั้งแต่ละครั้งก็สำคัญเช่นกันและเพื่อที่จะหาความหมายอื่น ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรพิจารณาชนิดกิจกรรมที่ต่างจากการเลือกตั้งมากที่สุด

การลงคะแนนเสียงและการรณรงค์หาเสียงนั้นมีขึ้นเพื่อรับผิดชอบต่อการเลือกตั้งซึ่งได้กำหนดเวลาและความพอใจเพื่อพลเมืองโดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ควบคุม ส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ บุคคลที่ติดต่อกันขั้นต้นกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล นั่นคือ มีบุคคลที่ติดต่อเผชิญหน้ากับรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐบาล บุคคลเหล่านี้กระทำการตามลำพังโดยสิ้นเชิงเวลา เป้าหมาย และเนื้อหาสาระของการกระทำการเข้ามีส่วนร่วม ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้ เรียกว่า "การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง"

เมื่อหันมาพิจารณาความสัมพันธ์ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะขอบเขตของผลผลิต จะเห็นได้ว่า แบบของการเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้ เท่านั้นที่สามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ เพราะเมื่อผู้เข้ามีส่วนร่วมแต่ละคนเริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั้น สิ่งที่สำคัญมากที่สุด คือ เลือกหมายกำหนดการกระทำการเข้ามีส่วนร่วม นั่นก็คือ ผู้ติดต่อตัดสินใจว่าจะติดต่อ เรื่องอะไรและเลือกสิ่งที่ต้องการกระทำซึ่งในบางครั้งอาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นการติดต่อเรื่องกิจกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เหตุผลที่สำคัญ ๒ ประการคือ เนื้อหาสาระของการเข้ามีส่วนร่วมนั้นเด่นและสำคัญโดยบัง เนื้อหาสาระที่เป็นไปได้สำหรับแต่ละคนภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น นอกจากนั้น พลเมืองอาจจะติดต่อเรื่องปัญหาสังคมทั่ว ๆ ไปบางประการก็ได้ เช่นการเขียนจดหมายถึงวุฒิสมาชิกเกี่ยวกับสงครามเวียดนามหรือเป็นการร้องเรียนเรื่องการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับท้องถิ่นที่ไม่มีประสิทธิภาพหรืออาจติดต่อเรื่องปัญหาครอบครัวหรือปัญหาส่วนตัวจริง ๆ ก็เป็นไปได้

การติดต่อขั้่นต้นของพลเมืองประเภทนี้ สื่อข่าวสารเกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมืองได้อย่างกว้างขวางแต่มีอิทธิพลเพียงเล็กน้อย เปรียบเสมือนการกระทำของพลเมืองเพียงคนเดียวเท่านั้นแต่มีมิติผลผลิตที่มีความสำคัญที่นำ้ให้เกิดการติดต่อขั้่นต้นนี้ต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนมิติขัดแย้งนั้นเราพิจารณาว่าไม่มีข้อขัดแย้งโดยตรงกับพลเมืองอื่น ๆ และประการสุดท้าย กิจกรรมประเภทนี้ต้องการความริเริ่มไม่น้อยเลยทีเดียวหลังจากที่ได้เลือกโอกาสที่จะเข้ามีส่วนร่วม เนื้อหาสาระและเจ้าหน้าที่ติดต่อ

ง. กิจกรรมที่ร่วมมือกัน เป็นกิจกรรมขององค์กรหรือกลุ่มที่เกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม ในกรณีเช่นนี้ แต่ละคนจะต้องไม่กระทำตามลำพังเหมือนแบบที่ ๓ แต่จะกระทำร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาลมากกว่า อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่คล้ายแบบที่ ๓ และไม่เหมือนแบบที่ ๑ คือ เป็นกิจกรรมของกลุ่มที่ร่วมมือกันเป็นจุดเริ่มต้นและอาจเกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้และจะเกี่ยวกับเรื่องหรือปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจร่วมกิจกรรมภายในองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้เช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่ร่วมมือกันมีความสำคัญเพราะรวมข่าวสารความชื่นชอบของพลเมืองที่ทำงานร่วมกันพร้อมด้วยแรงอิทธิพลและผู้นำมักตอบสนองต่อกลุ่มที่ร่วมมือกันมากกว่าบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้นในด้านขอบเขตผลผลิตนั้น เมื่อพลเมืองรวมกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือองค์การที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ลักษณะกิจกรรมทางการเมืองจะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมบางประการซึ่งทำให้ผลประโยชน์ของแต่ละคนลดลง ดังนั้น กิจกรรมที่ร่วมมือกันจึงมักจะเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่มีลักษณะร่วมใด ๆ ถึงแม้ว่า ผลผลิตนั้นอาจจะมิใช่อิทธิพลเหนือกลุ่มบางกลุ่มในสังคมมากกว่าส่วนรวมทั้งหมดก็ตาม กิจกรรมประเภทนี้ไม่ปรากฏชัดเจนนว่า มักเกิดขึ้นในสถานการณ์ขัดแย้งกับกลุ่มอื่น ๆ มิติความขัดแย้งนั้นอาจปรากฏในสถานการณ์ร่วมมากกว่ากิจกรรมแบบที่ ๓ และปรากฏน้อยกว่าในกิจกรรมแบบที่ ๑ และต้องการความริเริ่มบ้างถึงแม้ว่าความสามารถในการริเริ่มจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าเป็นสมาชิกที่มีบทบาทหรือเป็นผู้นำของกลุ่มก็ตาม °

° Nie, "Political Participation," pp. 9-12.

ตารางที่ ๒ แสดงมิติการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจำแนกตามรูปแบบ^๑ กิจกรรมทางการเมือง

กิจกรรมทางการเมือง	ความมีอิทธิพล	ขอบเขตผลผลิต	ความขัดแย้ง	ความต้องการ ความริเริ่ม
ก. กิจกรรมรณรงค์ หาเสียง	สูง สื่อข่าวสารต่ำ ไปสูง	ส่วนรวม	มี	มีบ้าง
ข. กิจกรรมที่ร่วมมือ กัน	ต่ำไปสูง สื่อข่าวสารสูง	ส่วนรวม	อาจมีแต่ปกติ ไม่มี	มีบ้างหรือ มีจำนวนมาก
ค. การลงคะแนน เสียง	สูง สื่อข่าวสารต่ำ	ส่วนรวม	มี	มีเพียงเล็กน้อย
ง. การติดต่อกับเจ้า หน้าที่เรื่องเกี่ยวกับ สังคม	ต่ำ สื่อข่าวสารสูง	ส่วนรวม	ปกติไม่มี	จำนวนมาก
จ. การติดต่อกับเจ้า หน้าที่เรื่องส่วนตัว	ต่ำ สื่อข่าวสารสูง	เฉพาะบุคคล	ไม่มี	จำนวนมาก

จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างอย่างชัดเจนในกิจกรรมการเมืองทั้ง ๔ แบบว่าพลเมืองมีอิทธิพล
เหนือรัฐบาลได้อย่างไร ใช้อิทธิพลชนิดใด มีขอบเขตผลผลิตกว้างขวางแค่ไหน มีความขัดแย้งมากหรือ
น้อย และกิจกรรมแต่ละประเภทต้องการความริเริ่มมากเพียงใด ซึ่งสามารถเปรียบเทียบตามตาราง
ข้างบนนี้โดยแบ่งการติดต่อกับระดับของพลเมือง เป็น ๒ ประเภท ทั้งนี้เพราะมีความแตกต่างกันใน
ขอบเขตของผลผลิตและการทดลอง

^๑Nie, "Political Participation," p.12.

Nie พิจารณาให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างกิจกรรมทางการเมืองแบบต่าง ๆ เพราะชี้ให้เห็นกลุ่มกิจกรรมการเมืองต่าง ๆ ประเภทพลเมืองที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปต่าง ๆ กระบวนการที่บุคคลแต่ละคนกระตือรือร้นในรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งส่งผลให้รูปแบบกิจกรรมที่ต่างกันย่อมมีผลลัพธ์ที่ต่างกันด้วย

วิธีที่ทำให้รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วม ๔ แบบต่างก็ คือ การสำรวจความสัมพันธ์ในการทดลองระหว่างการกระทำทางการเมืองต่าง ๆ ดังนี้^๑

ตารางที่ ๕. แสดงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจำแนกตามรูปแบบกิจกรรมทางการเมือง

รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วม	กิจกรรมทางการเมือง
ก. กิจกรรมรณรงค์หาเสียง	๑. ชักชวนให้คนอื่นลงคะแนนเสียง ๒. ทำงานอย่างกระตือรือร้นเพื่อพรรคการเมือง ๓. ร่วมประชุมทางการเมือง ๔. บริจาคเงินให้พรรคการเมือง ๕. เป็นสมาชิกของสโมสรทางการเมือง
ข. กิจกรรมลงคะแนนเสียง	๖. ลงคะแนนเสียงอย่างสม่ำเสมอ (ในการเลือกตั้งระดับชาติ) ๗. ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดี ค.ศ. ๑๙๖๔ ๘. ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดี ค.ศ. ๑๙๖๐ ๙. ลงคะแนนเสียงในระดับท้องถิ่นบ่อย ๆ ๑๐. ลงคะแนนเสียงในระดับมลรัฐ

^๑ Ibid., p.14.

ตารางที่ ๓ (ต่อ) แสดงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจำแนกตามรูปแบบกิจกรรม
ทางการเมือง

รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วม	กิจกรรมทางการเมือง
ค. กิจกรรมที่ร่วมมือกัน	๑๑. ทำงานร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในเรื่องปัญหาท้องถิ่น ๑๒. ตั้งกลุ่มทำงานเพื่อท้องถิ่น ๑๓. เป็นสมาชิกที่มีบทบาทในองค์การแก้ปัญหาชุมชน ๑๔. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นร่วมกับคนอื่น ๆ ๑๕. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษร่วมกับคนอื่น ๆ ๑๖. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเรื่องเกี่ยวกับสังคม ๑๗. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษเรื่องปัญหาสังคม
ง. การติดต่อเฉพาะ	๑๘. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเรื่องปัญหาเฉพาะ ๑๙. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษในเรื่องปัญหาสังคม

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ตัวประกอบแสดงโครงสร้างการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละประเทศว่ามีความคล้ายคลึงกันและความสัมพันธ์ระหว่างรูปกิจกรรมทั้ง ๔ แบบดังนี้^๑

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Nie, "Political Participation," p.15.

ตารางที่ ๔ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปกิจกรรมทางการเมือง

ประเภทกิจกรรม	ออสเตรเลีย	อินเดีย	ญี่ปุ่น	เนเธอร์แลนด์	ไนจีเรีย	สหรัฐอเมริกา
กิจกรรมรณรงค์หาเสียง	.๕๖	.๕๘	.๖๔	.๗๘	.๓๙*	.๘๑
กิจกรรมที่ร่วมมือกัน	.๔๔	.๕๗	.๖๖	.๗๓	.๕๙**	.๖๖
การลงคะแนนเสียง	.๑๔	.๒๓	.๓๐	.๐๕๒	.๒๘	.๔๑
การติดต่อเฉพาะ	.๒๓	.๔๐	.๑๖	.๒๕	.๑๔	.๐๙

* เฉพาะการติดต่อทางสังคม

** เฉพาะกิจกรรมที่ร่วมมือกันไม่รวมการติดต่อเรื่องสังคม

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่ร่วมมือกันสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดต่อมิติธรรมดากายในรูปแบบต่าง ๆ และการลงคะแนนเสียงและการติดต่อเฉพาะปัญหาสัมพันธ์น้อยภายในมิติ แต่อย่างไรก็ตามดูเหมือนงานของ Nie จะขาดรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ๒ แบบ คือ กิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์และพฤติกรรมการประท้วง^๑

๒. แบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Susan Welch แบ่งกิจกรรมเป็น ๔ ประเภทคล้าย ๆ แบบที่ ๑ คือ การลงคะแนนเสียง การเข้ามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมที่ร่วมมือกันทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อแสวงหาจุดมุ่งหมายทางการเมืองและติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาสังคมบางประการโดยลุ่มตัวอย่างแบบชั้นจากครอบครัวต่าง ๆ ๑๓ แห่งใน Toronto จำนวน ๕๖๐ ครอบครัวใช้วิธีเคราะห์ตัวประกอบแบบแมทริกซ์^๒

^๑ Jerrold G. Rusk, Review of Participation in American Political Democracy and Social Equality by Sidney Verba and Norman H. Nie American Political Science Review 70, (1976) . 583-591.

^๒ Susan Welch, "Dimensions of Political Participation in a Canadian Sample," Canadian Journal Political Science, 8: December, 1975, pp. 553-556.

ตารางที่ ๔ แสดงมิติการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

กิจกรรม	รูปแบบ	การลงคะแนนเสียง	กิจกรรมที่ร่วมมี	การรณรงค์หาเสียง	การประท้วง
จำนวนครั้งที่ลงคะแนนเสียง		- .๘๘ (- .๕๑) ⁺	.๐๐	- .๐๓	.๐๔
ลงคะแนนเสียงระดับชาติครั้งสุดท้าย		- .๘๓ (- .๘๓)	- .๐๘	- .๐๘	.๐๒
ลงคะแนนเสียงระดับรัฐครั้งสุดท้าย		- .๗๕ (- .๗๕)	.๐๗	.๐๔	.๐๑
ลงคะแนนเสียงระดับท้องถิ่นครั้งสุดท้าย		- .๖๑ (- .๕๕)	.๑๑	.๑๐	.๐๓
ถือป้ายประท้วง		.๐๘	- .๓๙ (- .๕๐)	- .๐๖	.๐๗
ร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล		.๐๓	- .๕๖ (- .๔๘)	.๑๑	.๑๙
ติดต่อปัญหากับเจ้าหน้าที่รัฐบาล		.๐๔	- .๓๔ (- .๓๖)	- .๑๖	.๐๔
ร่วมประชุมกับเพื่อนบ้าน		.๐๑	- .๗๑ (- .๖๕)	.๐๐	- .๑๒
สนทนากับเพื่อนเกี่ยวกับผู้สมัคร		.๒๑	- .๑๒	.๕๕ (- .๖๒)	- .๑๖
บริจาคเงินในการรณรงค์หาเสียง		.๐๓	.๐๘	.๕๒ (- .๓๘)	.๑๓
เข้าร่วมการแข่งขันเลือกตั้ง		- .๐๐	.๐๗	.๔๘ (- .๕๗)	- .๒๒
ร่วมรณรงค์หาเสียง		- .๐๑	- .๐๔	.๖๖ (- .๖๕)	- .๐๑
ร่วมเดินขบวนประท้วงที่มีอำนาจ		- .๐๑	- .๒๓	- .๐๗	.๕๕
ไม่เชื่อฟังกฎหมาย		.๐๐	.๖๒	.๐๓	.๒๖
ร่วมเดินขบวนประท้วงที่ไม่มีอำนาจ		.๐๒	- .๐๗	- .๑๔	.๕๐
(Eigenvalue) รวม		๓.๕๑ (๕๗.๙%)	๑.๓๖ (๒๒.๕%)	๐.๗๑ (๑๑.๘%)	๐.๔๘ (๗.๕%)

N = 817 , + ยกเว้นกิจกรรมการประท้วง

¹ Ibid., p.557.

และหาสหสัมพันธ์ระหว่างมิติการเข้ามีส่วนร่วม (Pearson' r Correlation) ที่ระดับความมีนัยสำคัญ

.๐๐๑ *

ตารางที่ ๖ แสดงสหสัมพันธ์การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง	การรณรงค์หาเสียง	กิจกรรมที่ร่วมมือ	การประท้วง
การลงคะแนนเสียง	.๒๘ *	.๓๔ *	-.๑๘ *
การรณรงค์หาเสียง	--	.๓๕ *	.๓๐ *
กิจกรรมที่ร่วมมือ	--	--	.๑๘ *

นอกจากนี้ยังหาความสัมพันธ์การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวแปรทางสังคมและทัศนคติดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ แสดงสหสัมพันธ์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง^๑

ตัวแปร	รูปแบบ	การลงคะแนนเสียง	การรณรงค์หาเสียง	กิจกรรมที่ร่วมมือ	การประท้วง
- ลักษณะบุคคลสภาพและสังคม					
เพศ		.๐๔	.๑๒ **	.๐๐	.๑๔ *
อายุ		.๒๒ *	.๐๔	.๑๔ *	-.๐๔
การศึกษา		.๒๗ *	.๒๐ *	.๐๔ **	.๑๓ *
เชื้อชาติ					
แคนาดาเทียน (๖๔.๐%)		.๒๔ *	.๐๖	.๐๕ **	.๐๔
แคนาดาเทียนปนฝรั่งเศส (๔.๓%)		.๐๓	-.๐๔	.๐๖	-.๐๕
แคนาดาเทียนปนอังกฤษ (๕.๖%)		.๐๔	.๐๒	.๐๒	-.๐๔
โปรตุเกส (๖.๔%)		-.๓๐ *	-.๑๐ **	-.๑๐ **	-.๐๖
อิตาลีเลียน กรีก หรือสเปน (๖.๖%)		-.๒๑ *	-.๐๖	-.๐๖ **	-.๐๓
อาชีพ (๔ ประเภท)		.๒๕ *	.๑๒ *	.๐๕	.๐๕ *
สัญชาติ (แคนาดาเทียน, ไม่ใช่แคนาดาเทียน)		.๔๐ *	.๐๕ **	.๐๔	-.๐๕
- ลักษณะทางทัศนคติ					
เชื่อมั่นในความรับผิดชอบของรัฐบาล		.๑๑ **	.๐๐	-.๐๕ **	-.๐๓
เชื่อมั่นว่าปัจเจกชนสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล		.๒๑ *	.๒๑ *	.๑๖ *	.๑๓ *
ไว้วางใจรัฐบาล		.๐๔ **	.๐๔	-.๐๕ **	-.๐๕
มั่นใจประโยชน์การใช้กำลังทางการเมือง		-.๐๑	-.๐๓	.๐๕ **	.๑๐ **

* ระดับนัยสำคัญ .๐๐๑,

** ระดับนัยสำคัญ .๐๕

¹ Ibid., p.558.

๓. แบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Milbrath วิเคราะห์กิจกรรมทางการเมืองโดยแบ่งตามกลุ่มพฤติกรรม ๗ ประเภท และพิจารณารูปแบบกิจกรรมแต่ละประเภท ๔ ประเภท คือ มิติปัจจัย-ผลผลิต (Inputs-Outtakes Dimension) มิติกระตือรือร้น-ไม่กระตือรือร้น (Active-Passive Dimension) และมิติตามประเพณี-ไม่ตามประเพณี (Conventional-Unconventional Dimensions) ซึ่ง "ตามประเพณี" หมายถึง กิจกรรมที่เป็นปกติวิสัย และถูกต้องตามกฎหมาย ดังนี้คือ^๑

ก. การลงคะแนนเสียง การศึกษาระดับชาติและการศึกษาที่บัฟฟาโล่ (Buffalo Survey) พบว่า การลงคะแนนเสียงเป็นแบบการเข้ามีส่วนร่วมที่แยกจากกิจกรรมรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมพรรคการเมืองแต่จะรวมกับกิจกรรมรักษาซึ่งแสดงออกโดยการโบกธง การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และสนับสนุนประเทศให้ต่อต้านสงคราม การวิจัยที่บัฟฟาโล่ บ่งชี้ว่าการลงคะแนนเสียงเป็นกิจกรรมที่มีความหมายอย่างยิ่ง เป็นเพราะประชาชนที่สตัยต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามต้องการต่อระบบการเมืองประชาชนประเภทนี้เรียกว่า "ผู้รักชาติ" (Patriots)

แต่การลงคะแนนเสียง เชื่อได้ยากกว่าทำให้เกิดความแตกต่างที่สำคัญต่อผลผลิตทางการเมืองทั้งนี้ เพราะคนที่ลงคะแนนเสียง เป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ความสำนึกเกี่ยวกับบรรทัดฐานสังคมและเป็นวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน การลงคะแนนเสียงไม่ต้องการการสื่อสาร และแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่ และในบางครั้งประชาชนส่วนใหญ่ลงคะแนนเสียงให้ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้นบางคนเข้าร่วมอาจจะเพื่อหน้าที่จะลงคะแนนเสียง

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการเมืองและการทำให้บ้านเมืองทันสมัย การลงคะแนนเสียงเป็นการเข้าร่วมทางการเมืองและการระดมพลอย่างธรรมดาซึ่งวัดได้จากผลการเลือกตั้งและมีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ น้อย

ข. เจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นแบบกิจกรรมอีกแบบหนึ่งที่ต่างจากแบบที่ ๑ ตามการสำรวจวิจัยบัฟฟาโล่ หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในระยะระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้ง การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง การให้เงิน

^๑ Milbrath, Political Participation, pp.12-16.

เพื่อช่วย เหลือพรรคหรือผู้สมัคร การชักชวนให้ประชาชนไปลงคะแนน เพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง พยายามชักชวนให้ประชาชนลงคะแนนเสียงตามท่าน เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำงานปรับปรุงการดำรงชีวิตในชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของ Verba และ Nie จะเห็นได้ว่า มีความซับซ้อนในเรื่องเนื้อหาสาระมากเพราะปัจจัยที่เข้าใจอย่างชัดเจนในการศึกษาและมีความมั่นใจว่าเป็นแบบมาตรฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนและระบบการเมือง ประชาชนประเภทนี้ เรียกว่า "ผู้ต่อสู้ทางการเมือง" (Gladiators) ซึ่งจะทำงานหนักมากที่สุดในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็น "ผู้ชม" (Spectator) ซึ่งคอยตัดสินว่าใครจะชนะในการแข่งขันทางการเมือง

ค. ผู้มีบทบาทในชุมชน กิจกรรมของชุมชน คือ การสร้างกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกซึ่งมีบทบาทในองค์การที่เกี่ยวกับงานสาธารณะอื่น ๆ และการติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนมีลักษณะคล้ายกับผู้มีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงและผู้มีบทบาทในพรรคเพราะดำเนินงานตามบทบาทที่วางไว้ และมีระดับความผูกพันทางใจเกี่ยวกับชุมชนสูง แต่ลักษณะที่แตกต่างกันคือ ผู้มีบทบาทในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมรณรงค์หาเสียงและเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

ง. เจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงาน เรื่องการติดต่อเป็นเรื่องเฉพาะมากเหมือนกับสถานการณ์และเวลา เพราะการที่บุคคลติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั้นก็เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีผลโดยตรงต่อเขาเท่านั้น เช่น ภาษีโรงเรียน การทำถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น และมักจะไม่มีส่วนร่วมในเรื่องการเมืองมากนักจนแทบจะไม่เป็นการเมืองตามธรรมชาติ Verba และ Nie เรียกการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่า "การเข้ามีส่วนร่วมอย่างแคบ" (Parochial Participation) และมีความสัมพันธ์กับรูปแบบอื่น ๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น และพลเมืองประเภทนี้มีจำนวนเพียง ๔% เท่านั้น

จ. ผู้ประท้วง กิจกรรมประเภทนี้ คือ การร่วมเดินขบวนตามถนนหนทาง การก่อการจลาจล การต่อต้านอย่างเข้มแข็ง ถ้ารัฐบาลกระทำการที่ผิดต่อศีลธรรม การร่วมประชุมคัดค้านและปฏิเสธการเชื่อฟังกฎหมาย สัดส่วนของชาวผิวขาวที่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้ประมาณ ๑-๕% และผิวดำประมาณ ๕-๑๕% จึงเป็นที่แน่ชัดว่า ทั้งชาวผิวขาวและผิวดำส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่ชอบที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการประท้วงน้อยและยิ่งกว่านั้นมี เปอร์เซนต์ผู้ที่เชื่อว่าการประท้วงเป็นสิ่งผิดสูง

ตารางที่ ๔ แสดงสัดส่วนระหว่างผิวขาวและผิวดำในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง^๑

กิจกรรม	ผิวดำ	ผิวขาว
ร่วม เดินขบวนในถนน	๒๑	๖๒
ก่อการจลาจลถ้าจำเป็น เพื่อจะให้เจ้าหน้าที่รัฐแก้ไข สิ่งผิด	๖๒ *	๘๓ *
ร่วมประชุมประท้วง	๘	๒๙
ร่วม เดินขบวนประท้วง	๑๔	๕๒
ไปกับกลุ่ม เพื่อประท้วง เจ้าหน้าที่รัฐ	๘	๑๙
ไม่ยอมรับกฎหมาย	๒๑	๔๑

ข้อมูลจากการสำรวจวิจัยบัฟฟาโล่ (๑๙๖๘)

ในแต่ละกิจกรรม เฮอร์เชนซ์ขาวผิวขาวที่เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ผิดสูงกว่าชาวผิวดำและผู้ต่อต้านส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความผิดหรือไม่รักชาติแต่อย่างใด โดยเฉพาะผิวดำมีสหสัมพันธ์ทางบวกระหว่างผู้ประท้วงและผู้รักชาติ และเป็นที่น่าสนใจว่าชาวผิวขาวและผิวดำมีการดำรงชีวิตซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ต่างกันมาก

จ. ผู้สื่อข่าวสาร การวิเคราะห์ตัวประกอบของการสำรวจวิจัยที่บัฟฟาโล่ แสดงถึงกิจกรรมที่เป็นปัจจัยสื่อสาร ซึ่งแต่ละอย่าง เหล่านี้ต้องการการการแลกเปลี่ยนทางภาษากับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนดังนั้นรูปแบบกิจกรรมนี้จึงต้องการระดับการศึกษา การสื่อข่าวสารทางการเมืองและระดับความสนใจทางการเมืองสูง นอกจากนั้นยังมีแนวโน้มที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าผู้สืบบทบาทในพรรคการเมือง หรือผู้รักชาติถือว่าไม่เป็นการประท้วงแต่อย่างใด เพราะเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อการกระทำ ฉะนั้นจึงต้องมีระดับความรับผิดชอบสูง เพราะผู้ที่ไม่มีความสามารถในการพูดจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำกิจกรรมแบบนี้และ เฮอร์เชนซ์ผู้กระทำก็ต่างกัน เช่น ประชาชนประมาณ ๗๐% รักษาข่าวสาร ๔๐-๕๕% เข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง และอีก ๑๐-๒๐% เพียงแต่ลงจดหมายเท่านั้น^๒

^๑ Ibid., p.12.

^๒ Milbrath, Political Participation, pp.12-17.

	ส่วนที่ใส่เข้าไป		ส่วนที่ได้รับออกมา
	รูปแบบ	กิจกรรม	
มีบทบาท	ผู้ประท้วง	๑. ร่วมเดินขบวนตามถนน (๓%) ๒. ก่อการจลาจลถ้าจำเป็น (๒%) ๓.ต่อต้านอย่างเข้มแข็งถ้ารัฐบาลกระทำสิ่งที่ผิดต่อศีลธรรม (๒๖%) ๔. ร่วมประชุมคัดค้าน (๖%) ๕. ปฏิเสธการยอมรับกฎหมาย (๑๖%) (บุคคลประเภทนี้จะกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ)	ต้องการรัฐบาลที่กระตือรือร้นมากโดย สิทธิมนุษยชนและกำหนดโอกาสทางเศรษฐกิจ
	ไม่เป็นผู้ประท้วง		
	เป็นผู้ประท้วง		
ไม่มีบทบาท	ผู้ไม่มีบทบาทในชุมชน	๑. ร่วมทำงานในท้องถิ่น (๓๐%) ๒. จัดตั้งกลุ่มทำงานในท้องถิ่น (๑๔%) ๓. เป็นสมาชิกที่มีบทบาทในองค์การแห่งชุมชน (๘%) ๔. ติดต่อเจ้าหน้าที่ในเรื่องสังคม (๑๔%) (บุคคลประเภทนี้จะลงคะแนนเสียงอย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม)	ใช้กิจกรรมชุมชนที่อาสาสมัครมากกว่า รัฐบาล เพื่อเตรียมสวัสดิการ

ส่วนที่ใส่เข้าไป		ส่วนที่ได้รับออกมา
รูปแบบ	กิจกรรม	
เจ้าหน้าที่พรรค และเจ้าหน้าที่ รณรงค์หาเสียง	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ทำงานอย่างเข้มข้นเพื่อพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร (๒๖%) ๒. ชักชวนคนอื่น ๆ และแนะวิธีการลง คะแนนเสียง (๒๔%) ๓. ร่วมประชุมและชุมนุม (๑๘%) ๔. บริจาคเงินให้พรรคการเมืองหรือผู้ สมัครรับเลือกตั้ง (๑๓%) ๕. เข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง (๓๕%) ๖. เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง (๓%) <p>(บุคคลประเภทนี้จะลงคะแนนเสียงอย่าง สม่ำเสมอ)</p>	ไม่มีผลผลิตโดยเฉพาะ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ (ต่อ) แสดงการวิเคราะห์กิจกรรมทางการเมืองตามประเภทบุคคลที่เข้าร่วมทางการเมือง

ส่วนที่ใส่เข้าไป		ส่วนที่รับกลับมา
รูปแบบ	กิจกรรม	
ผู้สื่อสาร	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เก็บรักษาข่าวสารทางการเมือง (๖๗%) ๒. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง (๔๒%) ๓. เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ (๙%) ๔. ส่งจดหมายสนับสนุนหรือประท้วงผู้นำทางการเมือง (๑๔%) <p>(บุคคลประเภทนี้จะลงคะแนนอย่างสม่ำเสมอ)</p>	<p>สังเกตการณ์ อภิปราย และวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล</p>
ผู้ชำนาญด้านติดต่อ	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ติดต่อเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับชาติ เกี่ยวกับปัญหาเฉพาะเรื่อง (๔%) <p>(บุคคลประเภทนี้ไม่กระตือรือร้นทางการเมือง)</p>	<p>หาสิ่งตอบสนองที่สอดคล้องต่อความต้องการของบุคคล มากกว่าสถานะทางสังคมทั่วไป</p>

ตารางที่ ๕

(ต่อ) แสดงการวิเคราะห์กิจกรรมทางการเมืองตามประเภทบุคคลที่เข้าร่วมทางการเมือง

ส่วนที่ใส่เข้าไป			ส่วนที่ได้รับกลับมา
	รูปแบบ	กิจกรรม	
ไม่มีปฏิกิริยา สนองตอบ	ผู้ลงคะแนน เสียงและผู้รัก ชาติ	๑. ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ (๖๓%) ๒. ความรักชาติ (๕๔%) ๓. แสดงความรักชาติโดยการโบกธง อุซบวณพาเรต เป็นต้น (๗๐%) ๔. เสียภาษีทุกประเภท (๕๔%)	รัฐบาลตามประเพณี ตระเตรียมกฎเกณฑ์รัฐ ความมั่นคง ความเป็นผู้นำ และความยุติธรรม
ไม่สนใจ ทางการเมือง	ผู้ไม่กระตือรือ ร้อน	๑. ไม่ลงคะแนนเสียง ไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ (๒๒%) ๒. ไม่มีปัจจัยรักชาติ (๓-๔%)	

ที่มา, Milbrath, Political Participation . . . , pp.18-19.

จ. กลุ่มพฤติกรรมการณ์เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจัดตั้งเป็นองค์การได้โดยร่วมกันตั้งในทางชนชั้นของสังคม กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กลุ่มเพื่อนบ้านและกลุ่มพรรคการเมือง

จรรยา สุภาพ ได้แบ่งประเภทผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้ คือ

๑. ชนชั้นนำระดับสูงและชนชั้นนำระดับกลาง พิจารณาจากการใช้หลักตำแหน่งและชื่อเสียง

๒. บุคคลระดับอื่นที่มีบทบาททางการเมืองและมีส่วนใช้อำนาจทางการเมือง ได้แก่

ก. ผู้ที่อยู่ในระดับชั้นของสังคมซึ่งมีฐานะที่จะใช้อิทธิพลทางการเมืองได้

ข. ผู้ที่มีความตื่นตัวและเป็นผู้ดำเนินการทางการเมือง Ethiel Pool ได้เสนอมาตรฐานในการวัดผู้มีบทบาททางการเมืองดังนี้

๑. เป็นผู้ที่เป็นสมาชิกขององค์การทางการเมือง

๒. เป็นผู้บริจาคเงินทองให้กับองค์การทางการเมืองหรือผู้ที่เข้าแข่งขันสมัคร

รับเลือกตั้ง

๓. เป็นผู้ที่สนใจเข้าร่วมในการประชุมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในระดับเล็กหรือการประชุมในระดับใหญ่

๔. เป็นผู้ที่ช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

๕. เป็นผู้ติดต่อกับสมาชิกรัฐสภาหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมืองหรือหนังสือพิมพ์ในลักษณะที่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือชี้แนะ หรือวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง

๖. เป็นผู้ที่พบปะสนทนาในเรื่องการเมืองกับบุคคลทั่วไป

ก. กลุ่มผลประโยชน์

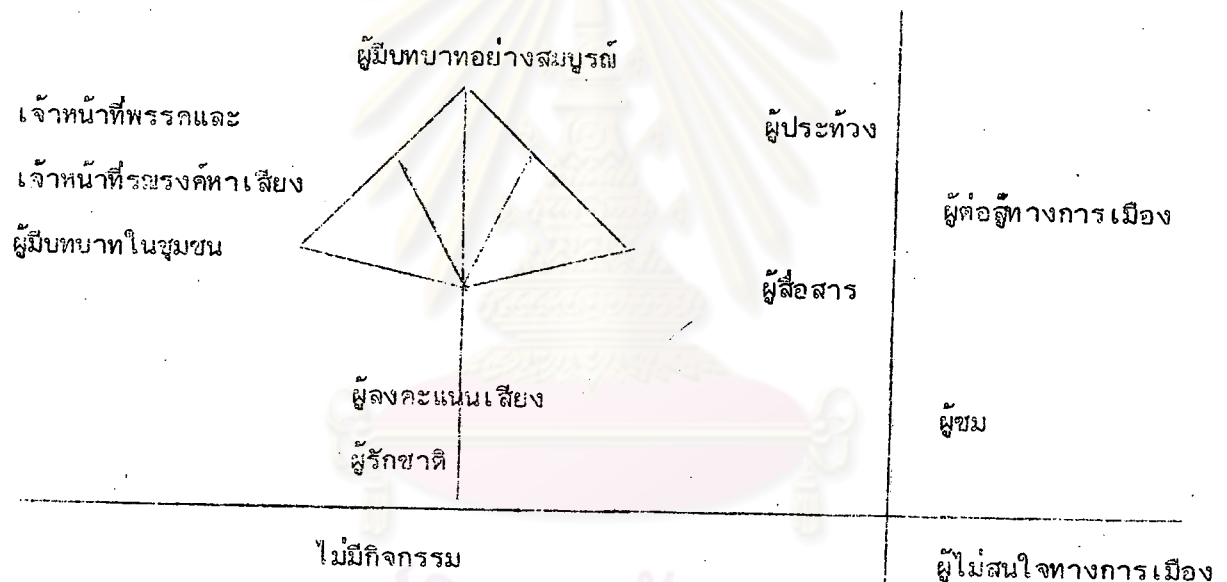
ง. พรรคการเมือง

ส่วน Milbrath ได้จัดชั้นประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ผู้ต่อสู้ทางการเมือง (Gladiator)
๒. ผู้ชม (Spectators) เป็นผู้ที่แสวงหาข่าวสารและออกเสียงเลือกตั้ง
๓. ผู้ไม่สนใจทางการเมือง (Apathetics) เป็นผู้เข้าร่วมที่ไม่มี

ปฏิกริยาตอบ

และกลุ่มพฤติกรรมเหล่านี้มีรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาดตามรูปร่างข้างล่างนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Milbrath, Political Participation, pp. 20-21: International Encyclopedia of the Social Sciences, p.254.

Milbrath เปรียบเทียบพลเมืองที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประเภทว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสมบูรณ์ซึ่งจะอยู่ชั้นสูงสุดถ้าเปรียบเทียบกับต้นไม้จะอยู่ส่วนยอดของต้นไม้ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เปรียบเสมือนกิ่งสาขาต้นไม้ที่แตกแขนงออกไป ส่วน Nie และ Verba ได้วิเคราะห์การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวอเมริกันพบว่า จำนวน ๒๒% เป็นพวกไม่กระตือรือร้นในทุกมิติ คือ ไม่ลงคะแนนเสียง ไม่ติดต่อไม่เข้าร่วมกลุ่มและไม่รณรงค์หาเสียง และอีก ๑๑% เป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมืองอย่างสมบูรณ์ โดยได้คะแนนสูงในทุกกิจกรรม เป็นคนมีความผูกพันทางการเมืองสูง เป็นคนที่มีความชำนาญมีความสามารถทางการเมือง มีความเต็มใจที่จะแก้อัชชัตแย้งทางการเมืองและมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง^๑

จ. ระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากจะมีการจัดรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและกลุ่มพฤติกรรมทางการเมืองแล้ว อาจแบ่งเป็นลำดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปมากได้ดังนี้

ตารางที่ ๑๐ แสดงระดับที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย^๒

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๕	ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (เช่น ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี)
	๔	ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บางคนสมัครแล้วอาจจะไม่ได้)
	๓	ช่วยโฆษณาหาเสียง (เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง)
	๒	การร่วมโดยทางอ้อม (เช่น อ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถกปัญหาการเมือง ติดตามข่าวดังที่ตีพิมพ์หรือการเมือง)
	๑	ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
	๐	ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

^๑ Milbrath, Political Participation, pp. 16-17.

^๒ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๐.

ระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปมาก มีดังนี้ คือ^๑

๑. รับฟังข่าวสารการเมือง
๒. ออกเสียงลงคะแนน
๓. ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
๔. ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
๕. ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการติดป้ายประกาศ

สนับสนุนหรือประกาศสนับสนุนให้ผู้ขึ้นทราบบนเวทีไป

๖. ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง
๗. สนับสนุนด้วยการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
๘. ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
๙. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งจัดหาเสียง
๑๐. เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
๑๑. เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
๑๒. ช่วยหาเงินให้พรรค
๑๓. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง
๑๔. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง^๑

และอาจแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ แบบ Campbell เช่น^๑

๑. ระดับสูง (การลงคะแนนเสียงและเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ)
๒. ระดับกลาง (การลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น)
๓. ระดับต่ำ (ไม่ลงคะแนนเสียงถึงแม้ว่าจะเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ)

จะเห็นได้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีรูปแบบต่าง ๆ กับ เช่น แบ่งเป็นกิจกรรมประเภทต่าง ๆ จัดเป็นกลุ่มกิจกรรม หรือกลุ่มพฤติกรรม หรือ จัดเป็นระดับกิจกรรม ๓ ระดับ หรือระดับน้อยไปมาก รูปแบบและเนื้อหาสาระของการเข้าร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

^๑สวนา พรพัฒน์กุล, ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๒๑.

จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งและวิธีการวิเคราะห์พฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็สามารถวิเคราะห์ได้หลายแง่ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าต้องการที่จะเน้นความสำคัญและให้น้ำหนักการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทางด้านใด เช่น วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมนั้น ๆ หรือ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมกับตัวแปรตัวอื่น ๆ หรือพิจารณาจำนวนผู้กระทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ และวิเคราะห์ผลผลิตของแต่ละรูปแบบกิจกรรมว่าต่างกันมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ดังนั้นในการวิเคราะห์พฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะรัฐศาสตรมหาวิทาลัยรามคำแหงได้อย่างละเอียดละออ ผู้วิจัยจึงแบ่งรูปแบบกิจกรรมทางการเมืองที่ทำให้กิจกรรมทางการเมืองแตกต่างกันจนเห็นได้ชัด เป็น ๖ ประเภท คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Robinson, Measures of Political Attitudes, p. 433.

ตารางที่ ๑๑. แสดงกิจกรรมทางการเมืองจำแนกตามรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบ	กิจกรรมทางการเมือง
๑. การประท้วง	๑. การร่วมเดินขบวนตามถนนหนทางเพื่อประท้วงความไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ ๒. ต่อต้านอย่างเข้มแข็งถ้ารัฐบาลกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ๓. ร่วมประชุมคัดค้านและไม่ยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม
๒. การมีบทบาทในชุมชน	๑. ทำงานสังคมร่วมกับคนอื่นในท้องถิ่น ๒. ตั้งกลุ่มทำงานในท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือชุมชน ๓. ติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเพื่อชุมชน ๔. ติดต่อเจ้าหน้าที่ไม่ว่าระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติเกี่ยวกับปัญหาสังคม
๓. การเป็นสมาชิกพรรคและการรณรงค์หาเสียง	๑. ชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียง (เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สภาเทศบาล สภาจังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ) ๒. ทำงานให้พรรคการเมือง กลุ่มการเมือง หรือผู้สมัครเลือกตั้ง ๓. ร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ๔. บริจาคเงินให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ) แสดงกิจกรรมทางการเมืองจำแนกตามรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบ	กิจกรรมทางการเมือง
๔. การสื่อข่าวสาร	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองตามสถานที่ต่าง ๆ ๒. ฟังคำปราศรัยของนักการเมือง ✓ ๓. เขียนบทความทางการเมืองไปลงสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ๔. เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการเกี่ยวกับเรื่องการเมืองและสังคม ๕. ส่งข่าวสารสนับสนุนหรือประท้วงผู้นำทางการเมือง
๕. การลงคะแนนเสียง	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับชาติ ๒. ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
๖. ความไม่กระตือรือร้น	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ไม่เคยลงคะแนนเสียงและไม่เคยร่วมกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ

และในการวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมนั้นจะเน้นในเรื่องความถี่หรือระดับความถี่น้อย ในการกระทำแต่ละกิจกรรม เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะของความสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมืองของนักศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกิจกรรมนั้น ๆ ตลอดจนวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมและลักษณะทางทัศนคติที่ได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษาไว้

✓ ข. การอธิบายพฤติกรรมการณ์เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๖ ประเภท ดังที่กล่าวนั้น เราจำเป็นต้องตรวจสอบสิ่งเร้า ผลกระทบของทัศนคติและบุคลิกภาพซึ่งได้รับจากกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อที่จะได้เข้าใจความสัมพันธ์ที่มีต่อพฤติกรรมดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เริ่มจากตัวแปรที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง ดังนี้คือ

๑. สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม อาจจะมาจกสื่อสาร การรณรงค์หาเสียง การประชุม หรือการเจรจา Milbrath กล่าวว่าสิ่งเร้าทางการเมืองมากขึ้น คนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นและแต่ละคนมีความสามารถในการรับข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันไป เช่น เพศชาย รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่า เพศหญิงหรือบุคคลฐานะปานกลางรับสิ่งเร้ามากกว่าชนชั้นกรรมกร บุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าบุคคลในชนบท ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าก็จะรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากขึ้น แม้กระทั่งประสบการณ์จากครอบครัวก็มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อสิ่งเร้าทางการเมืองและระดับกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ บุคคลจะเลือกสิ่งเร้าความรู้สึกเกี่ยวกับการเมืองเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ กัน เช่น ต้องการที่จะมีความรู้ มีความพอใจที่จะรู้ ต้องการช่วยแก้ปัญหาหรือเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดี และบางคนก็ไม่ต้องการที่จะสนองตอบสิ่งเร้าต่าง ๆ เพื่อปิดบังบุคลิกภาพของตนไว้ °

๒. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคือทัศนคติ ความเชื่อ บุคลิกภาพ ยกเว้นกรรมพันธุ์และความต้องการทางสรีรวิทยาและจิตวิทยา เราไม่สามารถวัดสิ่งเหล่านี้โดยตรงได้จึงต้องพิจารณาจากพฤติกรรมที่สนองตอบสิ่งเร้าความรู้สึก ๒

ก) ทัศนคติทางการเมือง (Political Attitude) หมายถึง ความรับรู้เกี่ยวกับและความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อวัตถุนิสัยทางการเมือง และความรู้สึกนี้มีทิศทางเพื่อหรือต่อต้านนโยบาย

° Milbrath, Political Participation, pp. 36-41.

๒ Ibid., p. 43.

ผู้สมัครหรือพรรคและความหนาแน่นซึ่งอธิบายว่าทำไมจึงเข้าร่วมทางการเมือง มีดังนี้คือ

๑) ความผูกพันทางใจและความสนใจทางการเมือง (Political Involvement) ทำให้คนมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจ ความสนใจทางการเมืองอาจจะพิจารณาได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมือง ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นทางการเมือง การไปฟังการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือไปช่วยผู้สมัครหาเสียงหรือไปปรับสมัครเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น ข้อมูลจากการเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๙๕๖ ในการสำรวจของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยมิชิแกนวัดความเกี่ยวพันระหว่างความสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งและความปรารถนาจะให้คนใดคนหนึ่งชนะการเลือกตั้งกับระดับการเข้าร่วมทางการเมือง โดยแบ่งระดับความสนใจเป็น ๔ ระดับ คือ มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด และแบ่งบุคคลออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กลุ่มที่ไปลงคะแนนเสียง และกลุ่มที่ช่วยหาเสียงเลือกตั้ง ปรากฏว่าผู้ที่มีความสนใจการเมืองมากมีเพียง ๘% เท่านั้น ที่ไม่ไปลงคะแนนเสียง ส่วนพวกที่สนใจการเมืองน้อยที่สุดมีถึง ๔๓% ที่ไม่ไปลงคะแนนเสียง ^๒

๒) ความเชื่อมั่นในพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร ทำให้คนมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมือง ^๓

๓) ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง (Sense of Political Efficacy) หมายถึงความรู้สึกที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองย่อมเป็นไปได้ และพลเมืองแต่ละคนสามารถมีส่วนนำความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ^๔ หรือความรู้สึกที่สามารรมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ^๕ บุคคลที่เชื่อว่า เขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

^๑ Milbrath, Political Participation, (1965), p.45

^๒ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน ; Milbrath, Political Participation, pp.53-56.

^๔ Angus Campbell, et al. "Political Efficacy," in Measures of Political Attitudes, ed. John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head (Ann Arbor, Mich.: The Institute for Social Research, (1968). p.459.

^๕ Milbrath, Political participation, p.57.

แปลงทางการเมือง ington คือคนที่มึประสิทธิภาพทางการเมืองซึ่งมีแนวโน้มที่จะ เข้ามึส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ทีคิดว่าตนเองไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง ^๑

ผู้ทีเริ่มวัดประสิทธิภาพทางการเมือง คือ Angus Campbell กับเพื่อน ๆ แห่ง มหาวิทยาลัยมิชิแกน ใช้คำถาม ๕ คำถามดังนี้ คือ

ก) ข้าพเจ้าคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐบาลไม่สนใจกับความคิดของคนอย่างข้าพเจ้า

ข) การลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง เป็นวิธีทีสำคัญทีสุดในการวางนโยบายและ

ดำเนินการบริหารประเทศ

ค) การลงคะแนนเสียง เป็นวิธีเดียวเท่านั้นทีคน เช่นข้าพเจ้าจะสามารถมี

อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล

ง) คน เช่นข้าพเจ้าไม่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาล

จ) บางครั้งการเมืองและรัฐบาลสุ เป็น เรื่องสลับซับซ้อน เกินกว่าทีบุคคลอย่าง

ข้าพเจ้าจะ เข้าใจ

ผู้ทีไม่เห็นด้วยกับคำถามทั้ง ๕ คือ ผู้ทีจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ทีมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง ^๒

ข้อมูลจากการวิจัยของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยมิชิแกนในการ เลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๙๕๖ แสดงถึง ความเกี่ยวพันระหว่างความ เชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองกับการ เข้ามึส่วนร่วมทางการเมืองผู้ทีเข้าร่วมทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเสียงและช่วยหาเสียง เป็น ผู้ทีมีระดับความ เชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่าผู้ไม่ไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง ^๓

ส่วน Almond และ Verba เชื่อว่า คนมีความสามารถส่วนตัวทีจะควบคุม อิทธิพลได้และใช้คำถามในการวัด เช่น "สมมุติว่า ภาวะเป็ยบทีรัฐบาลท้องถิ่นกำลังพิจารณาอยู่นั้นท่าน

^๑ Ibid., pp.57-58; ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๓.

^๒ Campbell, "Political Efficacy," pp.459-460 ; Milbrath, Political Participation, p.58; ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๓.

^๓ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

เห็นว่าไม่ยุติธรรมหรือเป็นอันตราย ท่านคิดว่าท่านสามารถทำอะไรได้บ้าง^๑

Robert A. Dahl แห่งมหาวิทยาลัยเยล เชื่อว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองนี้มีอิทธิพลต่อกันคือความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองทำให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและในทางกลับกัน การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะทำให้ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย^๒

การศึกษาวิจัยหลายครั้งพบว่าปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองของบุคคลต่างกันคือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การศึกษาระดับสูง รายได้ระดับสูง สถานะทางอาชีพสูง เป็นต้น เป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างคือผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมักจะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการเมืองของตนสูงตามไปด้วย^๓ นอกจากนี้ยังมีตัวแปรทางทัศนคติและบุคลิกภาพเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในประสิทธิภาพทางการเมืองด้วย เช่น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองสูงก็จะสามารถพัฒนาความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองให้สูงขึ้นและความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองนี้เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพซึ่งรวมทั้งความมีชื่อเสียง ความเข้มแข็งของอีโก้ (Ego Strength) และการควบคุมตัวเอง

ส่วนบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองนั้นจะแยกตัวเองออกจากการเมืองและไม่ไว้วางใจสถาบันทางการเมืองและผู้นำต่างๆ ด้วย^๔

✓๔) ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (Sense of Citizen Duty or Sense of Civic Obligation) ซึ่งเป็นทัศนคติทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าบุคคล (และคนอื่น ๆ) ควรจะเข้ามีส่วนร่วมใน

^๑ Milbrath, Political Participation, p. 58.

^๒ Ibid., p. 59; ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๔.

^๓ Ibid., p. 60; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

^๔ Ibid.

กระบวนการทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงว่ากิจกรรมทางการเมือง เช่นนี้จะให้ผลคุ้มค่าหรือไม่^๑

จากการวิจัยหลายครั้งพบว่า ชาวอเมริกันมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงมาก ประมาณ ๘๐-๘๐% (Campbell (1954) Dennis (1970) Milbrath (1968) และในการศึกษา ๕ ประเทศของ Almond และ Verba ได้เปรียบเทียบ เปอร์เซนต์ เกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงดังนี้คือ สหรัฐอเมริกา ๔๐% สหราชอาณาจักรอังกฤษ ๑๘% เยอรมัน ๑๕% อิตาลี ๒% เม็กซิโก ๑% และการวิจัยบางครั้งยังพบว่า หน้าที่ในการลงคะแนนเสียงของพลเมืองในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย สูงกว่าประเทศอื่น ๆ^๒

* บุคคลที่เชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำมิใช่เป็นสิ่งที่กระทำก็ได้ไม่กระทำก็ได้ คนเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง^๓ ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองนี้เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (Socialization Process)^๔ และจะฝังรากอยู่ในบุคลิกภาพและในสังคมนั้น ๆ ข้อมูลจากการศึกษาของ Almond และ Verba บ่งชี้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างก่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะการศึกษาจะพัฒนาความสำนึกทางการเมืองและจะมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่^๕

๔) การแยกตัวเองออกจากการเมือง (Alienation) ความรู้สึกแยกตัวเองออกจากการเมืองนี้ บุคคลบางคนจะมีความรู้สึกหลาย ๆ ประการที่มีความเกี่ยวเนื่องกันที่ทำให้เขาไม่ต้องการที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เช่น ขาดความศรัทธาในมวลมนุษยชาติ ขาดความศรัทธาใน

^๑ Angus Campbell et al., "Sense of Citizen Duty," in Measures of Political Attitudes, ed. John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head (Ann Arbor, Mich.: The Institute for Social Research, 1968), pp. 461-462.

^๒ Milbrath, Political Participation, p. 19.

^๓ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๔.

^๔ Milbrath, Political Participation, pp. 52-56.

หมู่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และคิดว่านักการเมืองไม่ไว้ใจ และไม่ชอบการที่มีเสรีภาพทางการเมือง
มากไป

๖) ความเข้าใจการเมือง กล่าวสั้น ๆ คือ บุคคลที่มีความเข้าใจถึงความจริง
ต่าง ๆ ในทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างไรบ้าง รัฐบาล สภาผู้แทนราษฎร
ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองอย่างไรบ้าง เป็นต้น มักมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม
ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่เข้าใจการเมือง^๑

ข) ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง สิ่งที่บุคคลคิดว่าการกระทำบางอย่างหรือ
ปรากฏการณ์บางอย่างหรือสิ่งของบางอย่างหรือคุณสมบัติของสิ่งของหรือของบุคคลบางอย่างมีอยู่จริง
หรือเกิดขึ้น^๒

คนที่มีความเชื่อและความรู้เกี่ยวกับการเมืองทำให้มีแนวโน้มเข้าร่วมทางการเมือง
เมืองมากขึ้น และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อถือคือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะการ
ศึกษาซึ่งจะทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองมากขึ้น^๓

ค) บุคลิกภาพ (Personality) คือ สิ่งที่บอกว่าคุณคนจะปฏิบัติอย่างไรใน
สถานการณ์หนึ่ง หมายความว่าถ้าในสถานการณ์อย่างเดียวกันแล้ว บุคคล ๒ คนมีพฤติกรรมต่างกัน
ก็คงจะเป็น เพราะมีบุคลิกภาพที่ต่างกัน

บุคลิกภาพนั้นได้รับการจัดแบ่งเอาไว้เป็นแบบอย่างกล่าวคือ พฤติกรรมใดก็ตาม
หลาย ๆ พฤติกรรมที่อาจจะรวมไว้เป็นพวกเดียวกันได้แนวพฤติกรรมนั้นก็จะเป็นบุคลิกภาพแบบหนึ่ง
ของคนหนึ่ง ๆ เช่น บุคลิกภาพเผด็จการ แนวโน้มของบุคลิกภาพที่จะทำอะไรด้วยตนเอง
(Self-Reliance Tendency) แนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความอาย
(Shame-Avoidance Tendency)^๔ เป็นต้น แต่การที่จะสร้างความเชื่อถือได้ระหว่างบุคลิกภาพ
ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมทางการเมืองนั้นกระทำได้ยาก เพราะ

^๑ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๔-๑๑๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

^๓ Milbrath, Political Participation, pp.68-70.

^๔ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๐-๑๔.

๑. การวัดบุคลิกภาพไม่สามารถวัดได้โดยตรงเพียงแต่สามารถอ้างอิงได้จากพฤติกรรมเท่านั้น และการอ้างอิงนั้นมีกระบวนการยุ่งยาก และซับซ้อนมาก

๒. ผลกระทบของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมนั้นจะรวมอยู่ในความเชื่อและทัศนคติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการรับรู้ทำให้ผลกระทบของบุคลิกภาพที่บังคับพฤติกรรมมักจะแฝงเร้นมากกว่าปรากฏอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผลกระทบของบุคลิกภาพในบางสถานการณ์อาจไม่รุนแรง และเกือบไม่มีอิทธิพลใด ๆ เลย

ดังนั้นการศึกษาบุคลิกภาพที่สมบูรณ์จึงต้องการเวลาและการฝึกฝนเป็นพิเศษเพราะมีความยากลำบากที่จะอธิบายความซับซ้อนของบุคลิกภาพที่นำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองได้^๑

ถึงแม้ว่าการศึกษาวิจัยหลายครั้งจะบ่งชี้ว่าการศึกษาบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเมืองไม่มีการดำเนินงานอย่างสมบูรณ์ก็ตามแต่ก็มีบุคลิกภาพบางอย่างที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น

(๑) ความสามารถในการเข้าสังคม (Sociability) การที่บุคคลสามารถสมาคมกับคนได้อย่างไม่เคอะเขินและมีความสง่างามในความสัมพันธ์นั้น^๒ มีความสามารถที่จะเข้ากับคนแปลกหน้าได้ง่าย คนแบบนี้เรียนรู้การเข้าสมาคมกับคนอื่นเคยชินกับการพบคนแปลกหน้าหรือเคยชินที่ต้องพบปะสังสรรค์กับคนนอกครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นการเข้าสมาคมกับคนอื่นจึงไม่เป็นของยาก

บุคลิกภาพทางสังคมเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถในการติดต่อ เช่น การรณรงค์หาเสียง การติดต่อกับนักการเมือง ช่วยเรียกรายเงินหรือหาเงินทุนโฆษณาหาเสียงและเป็นที่ปรึกษานโยบาย ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ต้องใช้ความสามารถนี้ก็มี เช่น การทำกิจกรรมภายในพรรค การบริจาคเงิน และการเข้าร่วมประชุม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่กระทำกิจกรรมทางสังคมมากจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง^๓

^๑ Milbrath, Political Participation, pp.74-76.

^๒ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

^๓ Milbrath, Political Participation, (1965), p.78; ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๑๑๗.

(๒) การขาดความมุ่งหมายในชีวิต (Anomie) คนที่ขาดความมุ่งหมายในชีวิตจะแสดงออกโดยการขาดค่านิยม ขาดการสร้างแนวทางชีวิตมีความรู้สึกว่าคุณไม่มีประสิทธิภาพ มีแนวโน้มที่คิดว่าผู้มีอำนาจไม่สนใจตน

นักวิชาการพัฒนาสเกลการวัดการขาดความมุ่งหมายในชีวิตจากบุคลิกภาพโดยใช้สเกลแบบกัตมัน (Guttman Scale) และพบว่า การขาดความมุ่งหมายในชีวิตมีสหสัมพันธ์ทางลบกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

(๓) บุคลิกภาพเผด็จการ หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะอ่อนน้อมหรือรับฟังโดยไม่โต้แย้งต่อบุคคลที่มีอำนาจมากกว่า อายุมากกว่า ความรู้มากกว่า เช่น ญาติผู้ใหญ่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ พระ นาย เป็นต้น คือแม้ไม่เห็นด้วยกับบุคคลเหล่านี้ก็จะรับฟังเฉย ๆ และถ้าไม่พอใจก็พยายามข่มความรู้สึกเอาไว้ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ต้องการให้ผู้ที่มีความอายุน้อยกว่า ความรู้หรืออาวุโสน้อยกว่า มาแสดงความคิดเห็นหรือขุ่นเคือง^๑

บุคลิกภาพแบบนี้ซึ่งได้มาจากกระบวนการเรียนรู้ เดิมใช้สเกล F วัดอย่างแพร่หลายใน ค.ศ. ๑๙๕๐ แต่ก็มีบางคนใช้สเกลแบบกัตมัน (Guttman Scale) อย่างไรก็ตามการค้นหาคำความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเผด็จการกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยังไม่มีข้อสรุปแน่นอน^๒

๑. สภาพทางการเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง มีปัจจัยที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

ก) ระดับการพัฒนา จากการวิจัยพบว่าสังคมที่มีระดับการพัฒนาสูงจะมีระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง Almond และ Verba พบว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพราชอาณาจักรมีอัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประเทศอื่น ๆ นอกจากนั้น Kim Nie และ Verba ได้สนับสนุนความคิดนี้จากการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ไนจีเรีย และอินเดีย พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีสหสัมพันธ์กัน

ข) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการเมือง เช่น กฎเกี่ยวกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ และผู้ที่มีสิทธิ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^๒ Milbrath, Political Participation, pp.80-83.

ลงคะแนนเสียงก็มีได้หมายความว่า จะเข้าร่วมทางการเมืองเสมอไป ผู้ที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเพราะไม่มีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น อ่านหนังสือไม่ได้ เพศหญิง และอายุไม่ถึง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งกีดขวางการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย เช่น ความต้องการหลักแหล่งที่อยู่อาศัย ภาษี การลงคะแนน หรือการดำเนินการเลือกตั้ง เป็นต้น

ค) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะลักษณะระบบพรรคการเมืองยิ่งมีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองมากเท่าไร อัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยิ่งสูงขึ้น เพราะมีการริ่ความสนใจในการรณรงค์หาเสียงซึ่งจะให้ความประทับใจต่อปัจเจกชน ในทางกลับกันความขัดแย้งของพรรคการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ปัจจัยอิทธิพลทางการเมืองที่มีอำนาจมากที่สุดต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองคือ พรรคการเมืองโดยเฉพาะในเรื่องการติดต่อส่วนตัวของเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

ง) ลักษณะการเลือกตั้ง ปัจจัยสำคัญที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ ความรู้สึกที่มีต่อการเลือกตั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้งเพราะเขารู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกเช่น ความเข้าใจในการเลือกผู้สมัคร การโฆษณาสื่อสาร ตลอดจนเขตการเลือกตั้งที่ชัดเจน เป็นต้น

นอกจากปัจจัย ๔ ประการนี้ ยังมีปัจจัยเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสัมพันธ์กับความรู้ทางการเมืองด้วย ซึ่งจะมีอิทธิพลทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง^๒

กล่าวโดยสรุปแล้ว สภาพแวดล้อมของบุคคลเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และผลกระทบของปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้สามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลขึ้นอยู่กับระบบการเมืองและสถาบันรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นว่าจะให้เข้าร่วมมากน้อยแค่ไหน วิธีใด และโดยใครบ้างที่จะก่อให้เกิด สังคมที่มั่นคงซึ่งประชาชนสามารถดำรงชีวิตที่ดีได้

๔. สภาพแวดล้อมทางสังคม การวิจัยเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรสถานะทางสังคมมีเป็นจำนวนมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวแปรสถานะทางสังคมหรือภูมิหลังต่าง ๆ

^๑ Ibid, pp.124-143.

^๒ McClosky, "Political Participation," pp.60-62.

สามารถมองเห็นได้ชัดและพร้อมที่จะวัดได้ และยังเป็น "ตัวหลัก" สำหรับตัวแปรทัศนคติและบุคลิกภาพ อีกด้วย ^๑

ตัวประกอบของสภาพแวดล้อมนี้ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมซึ่งประกอบด้วย การศึกษา รายได้ และอาชีพ อายุ ผิวดำ ศาสนา เพศ ความสามารถ และที่อยู่อาศัย ^๒ เหล่านี้ล้วนมีสหสัมพันธ์สูงกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ คือ

ก) สถานะทางเศรษฐกิจสังคม หรือที่ LaPalombara เรียกว่า "ชั้นสังคม" ^๓ ประกอบด้วยการศึกษา รายได้ และอาชีพ ผู้ที่ได้คะแนนสูงทั้ง ๓ ประเภท จึงจะถือว่ามีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสหรัฐอเมริกาหลายครั้งบ่งชี้ว่าระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะสูงขึ้นตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ^๔ และความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจสังคมกับกิจกรรมทางการเมืองนี้ใกล้ชิดกันมากโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ดังตัวอย่างการวิจัยดังนี้

^๑ Milbrath, Political Participation, p.86.

^๒ McClosky, "Political Participation," p.56; Milbrath, Political Participation, pp.90-122.

^๓ Joseph G. LaPalombara, Politics Within Nations (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1974), p.428.

^๔ Ibid., pp.90-95; Nie, "Political Participation," pp.41-45;
 สุจิต บุญบงการ, "การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทย," หน้า๔๓.
 ทิพาพร ทิมพิสุทธิ, พัฒนาการทางการเมือง, หน้า๑๐๘.

ตารางที่ ๑๒   เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจสังคมกับการเข้ามีส่วนร่วม
ทางการเมือง

ข้อมูลจาก Political Participation (1)	ข้อมูลจาก Civic Culture (2)	ข้อมูลจาก Cross-National Program (3)
ออสเตรเลีย .๑๑	สหรัฐอเมริกา .๘๓	อินเดีย .๓๘
อินเดีย .๓๖	สหภาพราชอาณาจักร .๓๐	สหรัฐอเมริกา .๓๗
ญี่ปุ่น .๑๖	อิตาลี .๒๘	ไนจีเรีย .๓๑
เนเธอร์แลนด์ .๖๘	เม็กซิโก .๒๘	เนเธอร์แลนด์ .๑๘
ไนจีเรีย .๒๔	เยอรมัน .๑๘	ออสเตรเลีย .๑๐
สหรัฐอเมริกา .๓๔		ญี่ปุ่น .๐๗
ยูโกสลาเวีย .๓๔		

1) Nie & Verba, "Political Participation," p.42.

2) Nie, Powell & Prewitt, Social Structure & Political Participation.

3) Verba, Nie & Kim, The Modes of Democratic Participation : A Cross-National Comparison.

จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันมากในสหรัฐอเมริกาและอินเดียมากกว่าประเทศอื่น ๆ โดยผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงด้วย แม้ว่าจะมีความแตกต่างภายในแต่ละประเทศก็ตาม^๑

นอกจากนี้ ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงจะมีอัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประเทศด้อยพัฒนาและสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงจะมีอิทธิพลต่อรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วม

^๑ Milbrath, Political Participation, p. ๑3; Nie, "Political Participation," p. 42.

ทางการเมืองทุกรูปแบบโดยเฉพาะรูปแบบที่ไม่เป็นประเพณี ปัจจัยตัวประกอบสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมมีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ คือ

๑) รายได้ เป็นตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์สูงกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นความจริงที่ว่า บุคคลที่มีชื่อเสียงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ชื่อเสียง ดังจะเห็นได้จากการวิจัยหลายครั้งเช่น ผลจากการวิจัยของ Agger และ Ostrom (1956) Campbell (1954) Dahl (1961) Lane (1959) Lipset (1960) และ Verba (1972) เป็นต้น และจากการศึกษาพบว่ารายได้จะมีผลกระทบกระเทือนที่สำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าตัวแปรการศึกษาและอาชีพในอเมริกาได้^๑

รายได้เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันจากการศึกษาของ Verba พบว่า รายได้มีอิทธิพลสูงต่อรูปแบบกิจกรรมที่ร่วมมือกันมากกว่าการลงคะแนนเสียงหรือการติดต่อเฉพาะบุคคล เหตุผลที่รายได้กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสัมพันธ์กันมากคือรายได้เกี่ยวข้องกับความแตกต่างในทัศนคติและสถานะ เศรษฐกิจสังคมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือระดับการศึกษาที่สูงกว่ามักจะมีแนวโน้มที่จะสมาคมกับคนอื่น ๆ และเปิดเผยต่อสื่อมวลชน เป็นต้น^๒

A ๒) การศึกษา เป็นตัวแปรสถานะเศรษฐกิจสังคมที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุด จากการวิจัยพบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ขาดการศึกษา (Agger 1964; Almond 1963; Berelson 1954; Verba 1971 และ Rosenau ๑๙๗๔ เป็นต้น) การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอำนาจมากที่สุด^๓ ในการกระตุ้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะความแตกต่างในการได้รับการศึกษาสัมพันธ์กับลักษณะสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ คนที่มีการศึกษาสูงเปิดเผยต่อสื่อมวลชน มีตำแหน่งสูงและรับข่าวสารการเมืองได้มากกว่า มีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความสนใจและรับผิดชอบ^๔

^๑ Ibid., p.96.

^๒ Ibid., pp. 96-97.

^๓ Robinson, Measures of Political Attitudes, p.594.

^๔ Ibid., p.98.; McClosky, "Political Participation," p.57.

การศึกษาริ้วยของ Almond ใน "The Civic Culture" เกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาต่อพฤติกรรมทางการเมืองมีดังนี้คือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมี

๑. ความระมัดระวังอิทธิพลของรัฐบาลต่อปัจเจกชน
๒. ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่า
๓. มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
๔. มีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองกว้าง
๕. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
๖. มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมือง
๗. สามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
๘. เป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์การต่าง ๆ
๙. มักมีแนวโน้มแสดงความเชื่อมั่นในตนเอง

นอกจากนี้การศึกษายังเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และความพยายามมีอิทธิพลทางการเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นตัวทำนายเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่งที่สุด^๑

๓) อาชีพ เป็นตัวแปรสถานะเศรษฐกิจสังคมที่ยากกว่าการศึกษาและรายได้ เพราะไม่สามารถบอกความแตกต่างของอาชีพประเภทต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนแม้ว่าจะพยายามแบ่งแยกประเภทก็ตาม จากการศึกษาหลายครั้งพบว่าบุคคลที่มีสถานะอาชีพสูงมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า (Anderson 1956; Nie 1969 และ Hammliton 1971 เป็นต้น) และ Jenson พบว่า ผู้ที่มีอาชีพประจำมีแนวโน้มที่จะกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ^๒

ข) ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการอธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีความรู้สึกใกล้ชิดกับสมาคมต่าง ๆ มากกว่าชาวชนบท จากการศึกษาหลายครั้งในสังคมตะวันตก พบว่าชาวนากระตือรือร้นทางการเมืองน้อยกว่าคนในเมือง

^๑ Ibid., pp.98-102.

^๒ Ibid., pp.102-105.

(Berelson 1954; Campbell 1962 และ Tingsten 1937 เป็นต้น) ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทที่ชัดเจนคือระดับกิจกรรมทางการเมืองของผู้หญิงในเมืองกับชนบท และประเพณีตะวันออกที่ว่า "การเมืองเป็นงานของผู้ชาย" แต่ญี่ปุ่นเป็นประเทศตัวอย่างที่สำคัญที่การอาศัยอยู่ในเมืองและชนบทกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีสหสัมพันธ์และ Milbrath ย้ำว่าอันที่จริงแล้วมิใช่ขนาดของชุมชนแต่เป็น "แบบ" ของชุมชนมากกว่าที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง^๑

ค) การเป็นสมาชิกองค์กร กลุ่มจะเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกองค์กรหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า จากการวิจัยของ Verba และ Nie (1972) Lipset (1960) และ Lane (1959) เป็นต้น

ง) อายุ จากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การเข้ามีส่วนร่วมจะเพิ่มขึ้นอย่างมั่นคงตามอายุจนกระทั่งถึงวัยกลางคนและจะค่อย ๆ ลดลงทีละน้อยในวัยสูงอายุ (Tingsten 1937; Campbell 1960; Lipset 1960; Verba และ Nie 1972) กลุ่มที่ไม่สนใจการเมืองมากที่สุดคือคนหนุ่มที่ยังไม่แต่งงานและจากการศึกษาหลายครั้งพบว่าคนที่แต่งงานแล้วมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนโสด (Lipset 1960; Tingsten 1937 และ Olsen 1972 เป็นต้น) ส่วนการวิจัยที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการแต่งงานกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ Agger 1956 และ Miller 1952

๑) ความแตกต่างทางเพศ ขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่เน้นว่าการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับผู้ชายเป็นเพศแรกแล้วผู้หญิงจึงเข้ามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นผู้ชายจึงผูกพันกับการเมืองมากกว่าผู้หญิง ถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบอุตสาหกรรมทำให้ความแตกต่างทางเพศลดลง แต่ผลกระทบตามประเพณียังคงสูงอยู่ โดยเฉพาะในระดับการศึกษาที่ต่ำ จากการวิจัยพบว่าเพศชายมักมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง (Agger 1964; Almond 1963; Berelson 1954) ช่องว่างระหว่างเพศต่างกันมากที่สุดในกลุ่มฐานะต่ำและมีความแตกต่างน้อยในกลุ่มฐานะสูง เช่น ผู้หญิงที่มีการศึกษาระดับมัธยมอัตราการเข้ามีส่วนร่วมต่างจากผู้ชายในระดับเดียวกันเล็กน้อย ผู้หญิงอเมริกันดูเหมือนจะหันมารับสมัครเลือกตั้งมากกว่าชายและอัตราการลงคะแนนเสียงต่ำกว่าชายประมาณ ๑๐% สิ่งที่ทำให้อัตราการเข้ามีส่วนร่วมของผู้ชายต่างจากหญิงคือ ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง ข้อมูลวิจัยสนับสนุนข้อเสนอนี้มากกว่า ๑๒ ประเทศ ยกเว้นอาร์เจนตินาเพียงประเทศเดียว

^๑ Ibid., pp.106-110.

ในอเมริกาใต้ ความแตกต่างระหว่างเพศมีอยู่ทุกรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและทุกระดับการศึกษาและผิว แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้จะลดน้อยลงเมื่อผู้หญิงอ่านออกเขียนได้และมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยการออกไปทำงานนอกบ้านและเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรีมากขึ้น^๑

จ) ศาสนา เป็นปัจจัยแรกในบรรดาชั้นสังคมในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง^๒ แต่เป็นการยากที่เราจะทราบว่าศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองหรือไม่เพราะกลุ่มศาสนามีแนวโน้มร่วมกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เชื้อชาติ และผิว อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางศาสนาในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยมาก

ข) ผิว อันที่จริงลักษณะผิวไม่ควรเกี่ยวข้องกับความแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะว่า ผิวเกี่ยวข้องกับฐานะทางสังคมและกลุ่มเชื้อชาติซึ่งสร้างความแตกต่าง เช่น ในสหรัฐอเมริกา นิโกรและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อยู่ห่างไกลจากความเจริญมีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ และมีโอกาสที่จะติดต่อกับบุคคลสำคัญ ๆ น้อย ดังนั้น การศึกษาในสหรัฐอเมริกาจึงพบว่านิโกรเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผิวขาว (Campbell 1954; Verba 1972 และ Matthews 1966 เป็นต้น)^๓

^๑ Ibid., pp.106-110.

^๒ LaPalombara, Politics Within Nations, p.441.

^๓ Ibid., pp.118-119.

จะเห็นได้ว่า ตัวแปรสภาพแวดล้อมทั้ง ๔ ตัว คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ที่อยู่ อาศัย การเป็นสมาชิกองค์กร การอายุ เพศ ศาสนา และผิวส่วนใหญ่จะมีสหสัมพันธ์กับตึกกริการ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมดังนี้ ^๑

ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก	ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย
ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง	ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ
ชาย	หญิง
ผู้ที่มีความผูกพันกับพรรคการเมือง	ผู้ไม่มีความผูกพันกับพรรคการเมือง
ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน (๔๐-๕๐)	คนหนุ่ม (ต่ำกว่า ๔๐) และคนที่มียายุสูง (เกิน ๕๐)
ผู้ที่อยู่ในกลุ่มซึ่งมีพหุสังคม	ผู้ที่อยู่ในกลุ่มที่ไม่มีพหุสังคมทางการเมืองในลักษณะ
ทางการเมืองในลักษณะที่ตรงกันข้าม	ที่ตรงข้ามกับความผูกพันที่มีต่อกลุ่ม
กับความผูกพันที่มีต่อกลุ่ม	

อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์ระหว่างการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวแปรเหล่านี้ บางตัวอาจต่ำและไม่มั่นคงและอาจแตกต่างจากสภาพการเมืองหนึ่งและวัฒนธรรมหนึ่งไปอีกอย่างหนึ่งได้ เช่น การศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจสังคมกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างมั่นคงในสหรัฐอเมริกาแต่กลับอ่อนแอในนอร์เวย์ เป็นต้น ^๒ และความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทเกิดขึ้นเป็นบางครั้งเท่านั้น

^๑ ซัยอนันต์ สมุทสณิข. "การเมืองเปรียบเทียบ : วิวัฒนาการและแนวการศึกษา," ใน รัฐศาสตร์ : สถานภาพและวิวัฒนาการ, สมัชชา จันทรวงค์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๕.

^๒ McClosky, "Political Participation," , p.256.

Lipset ได้สำรวจความนิยมพรรคการเมืองใน ๒๐ ประเทศมีส่วนสัมพันธ์กับตัวแปรเหล่านี้ดังนี้คือ

คะแนนให้ฝ่ายซ้ายสูง	คะแนนให้ฝ่ายซ้ายต่ำ
เขตเมืองใหญ่	เขตเมืองเล็ก ชนบท
โรงงานใหญ่	โรงงานขนาดเล็ก
กลุ่มที่มีอัตราการว่างงานสูง	กลุ่มที่มีอัตราการว่างงานต่ำ
ชนกลุ่มน้อยหรือศาสนาที่มีคนจำนวนน้อยนับถือ	ชนกลุ่มใหญ่ และศาสนาที่มีคนนับถือมาก
ชาย	หญิง
เขตที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ	เขตที่ล้าหลังทางเศรษฐกิจ
ผู้ใช้แรงงาน	คนทำงานในสำนักงาน
คนงานที่ไม่ใช่ช่างฝีมือ	คนงานที่เป็นช่างฝีมือ ^๑

การศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีผู้กล่าวขวัญและอ้างอิงในการศึกษามากคืองานของ Almond ศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมและแนวโน้มทางจิตวิทยาที่เป็นพลังขับเคลื่อนต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่ม ๔ ประเทศคือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก กล่าวโดยสรุปคือ

¹ Seymour M. Lipset, Political Man (Garden city : Doubleday, 1960), p.231 ; อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การเมืองเปรียบเทียบ : วัตนาการและแนวการศึกษา," หน้า ๑๐๔.

๑. ศึกษาว่าคนในระบบการเมืองมีความตระหนักถึงผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อชีวิตของเขาหรือไม่ อย่างไร
๒. ศึกษาว่าคนในระบบการเมืองมีความรู้ทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร
๓. ศึกษาว่าคนในระบบการเมืองมีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ การเมืองกับคนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางเพียงใด
๔. ศึกษาว่าคนในระบบการเมือง เห็นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาลหรือไม่ จากการวิจัยพบว่า
  ๑. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แสดงออกให้ปรากฏมีสหสัมพันธ์ในทางบวกกับความโน้มเอียงของความรู้สึก ทศนคติ และความเชื่อ
  ๒. คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงขึ้นเท่าใด ยิ่งปรากฏว่าผู้นั้นจะได้รับอิทธิพลจากความโน้มเอียงทางความเชื่อ ทศนคติมากเท่านั้น
  ๓. ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและต่อความโน้มเอียงทางการเมืองมากที่สุดได้แก่ การศึกษา แม้ว่าจะควบคุมตัวแปร อาชีพและรายได้ให้คงที่ไว้ก็ตาม ผู้ที่มีการศึกษาสูง ไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใดมีระดับรายได้อย่างไรก็ตามจะมีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง
  ๔. ในบรรดาผู้มีการศึกษาระดับต่าง ๆ ทุกระดับ บุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์การหรือสมาคมที่ผู้นั้นสมัครใจเข้าเป็นสมาชิก แม้ว่าองค์การหรือสมาคมนั้นจะไม่ใช้องค์การทางการเมือง มักจะมีความโน้มเอียงที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์การประเภทนี้
  ๕. แนวโน้มในการก่อตั้งกลุ่มที่มีการดำเนินงานทางการเมือง มีสหสัมพันธ์ในทางบวกกับทัศนคติทางสังคมบางประการ เช่น ความมีศรัทธาและเชื่อใจในเพื่อนมนุษย์^๑

¹ Almond and Verba, The Civic Culture (Princeton : Princeton University Press, 1963) อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การเมืองเปรียบเทียบ : วัฒนธรรมและการศึกษานโยบาย," หน้า ๑๐๔, ๑๐๖-๑๐๗.

ในการวิจัยพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ๕ ประเภท คือ การประท้วง การม็อบทظاهراتในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทวงงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียงและแบ่งระดับความมาก-น้อยในการเข้ามีส่วนร่วม ๔ ระดับ คือ ทุกครั้ง บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคยทำ ตามที่ได้อธิบายข้างต้น ส่วนตัวแปรที่จะหาความสัมพันธ์ในการวิเคราะห์พฤติกรรมนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ตัวแปรจากปัจจัยส่วนบุคคล และตัวแปรจากสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยพิจารณาเลือกตัวแปรที่เด่นและคาดว่าจะมีสหสัมพันธ์กันในการวิจัย ดังนี้คือ

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ผู้วิจัยเลือกตัวแปรทัศนคติทางการเมืองและความเชื่อเท่านั้น บุคลิกภาพไม่ได้นำมาศึกษาเนื่องจากมีความซับซ้อนยากที่จะวัดได้อย่างสมบูรณ์ และคาดว่าผลกระทบของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมก็รวมอยู่ในทัศนคติและความเชื่อนั่นเอง ตัวแปรทัศนคติทางการเมืองที่ใช้คือ ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง ความเข้าใจการเมืองและความไม่ไว้วางใจทางการเมือง เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือ ความสำนึกทางการเมืองซึ่งหมายถึงความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางการเมืองเช่น การเลือกตั้ง การปฏิวัติ การควบคุมสื่อมวลชน เป็นต้น มีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลโดยทั่ว ๆ ไปในแง่ใดแง่หนึ่งหรือหลาย ๆ แ่ง เช่น ทำให้ขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่มีอิสระภาพเต็มที่ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้ปกครอง ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลและเหตุการณ์ทางการเมือง และมีปฏิกิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อตน ปฏิกิริยาจะแสดงออกในรูปของการโต้ตอบ ถ้าผลของการเปลี่ยนแปลงกระทบกระเทือนหรือเป็นผลในทางลบต่อผลประโยชน์ สิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางด้านระบบการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่บ่งชี้ถึงระดับความสำนึกทางการเมืองของนักศึกษา และความสำนึกทางการเมืองนี้จะนำไปสู่

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ^๑ ตัวอย่างความสำนึกทางการเมืองของนักศึกษา เช่น ได้ร่วมมือกันต่อต้านคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙๙ กระสุนใหญ่และกรณีเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ^๒

ความสำนึกทางการเมืองนี้จะทำให้ผลเมืองทุกคนในระบบประชาธิปไตยเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเมือง ถ้ามีความสำนึกสูงก็มักมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงไปด้วย แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในกรอบแห่งวัฒนธรรมและกฎหมายจึงจะเป็นเครื่องช่วยให้รัฐบาลทราบถึงความต้องการของพลเมือง และสามารถปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลอีกอย่างหนึ่ง คือ คะแนนความรู้และความเข้าใจทางการเมือง

๒. สภาพแวดล้อมทางสังคม ตัวประกอบของสภาพแวดล้อมครั้งนี้ คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ อายุ เพศ และที่อยู่อาศัย

๓. สภาพทางการเมืองและสิ่งเร้า ผู้วิจัยได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย และสภาพการณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้และทัศนคติของนักศึกษาต่อพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ตลอดจนภูมิหลังการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบันอย่างกว้าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในปัจจุบัน โดยตั้งสมมุติฐานทางการศึกษาตามที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น

^๑ วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์, "ความสำนึกทางการเมือง," การเมืองสำหรับประชาชน ๖ ธันวาคม ๒๕๑๖): ๑-๒ ; สมบูรณ์ สุขสำราญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกตั้ง," ใน การเมืองและสังคม. ประพนธ์ นันทิยะกุล, บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖) หน้า ๑๑๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๖.

นักศึกษากับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง : แนวความคิดเกี่ยวกับนักศึกษาไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เพราะมิได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่คณะราษฎรประกาศไว้ในหลักการดังนี้ คือ

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชทางการเมือง ทางการศึกษา ทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไทยไว้ให้มั่นคง
๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มากที่สุด
๓. จะต้องบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะพยายามหางานให้ราษฎรทำโดยเต็มความสามารถ จะร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ จะไม่ปล่อยให้ราษฎรอดesperate
๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระภาพ เมื่อเสรีภาพเช่นนี้ไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังกล่าวแล้วข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

แต่หลักการสำคัญของผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้น เป็นเพียง "รูปแบบ" มากกว่า "สาระสำคัญ" เพราะประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีหลักการ คือ

๑. รูปแบบ หมายความว่า ประชาธิปไตยจะต้องวางรูปที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อตัดสินใจในการปกครองและวินิจฉัยปัญหาการเมือง
๒. เป็นอุดมการณ์ หมายความว่า หลักการที่สำคัญของประชาธิปไตยซึ่งได้แก่หลัก เสรีภาพซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ อิสระภาพและหลักความเสมอภาคจะต้องเป็นหลักยึดเหนี่ยวในจิตใจของพลเมืองทั้งหมด
๓. เป็นวิถีชีวิต หมายความว่า พลเมืองทุกคนจะต้องยึดถือหลักการประชาธิปไตยซึ่งได้แก่หลัก เสรีภาพและความเสมอภาค เป็นวิถีชีวิตประจำวันด้วย

เมื่อพิจารณากฎเกณฑ์ จะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นเพียงรูปแบบเท่านั้น ประชาชนยังขาดอุดมการณ์และวิถีชีวิตของประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ สถาบันทางการเมืองและวิธีดำเนินการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา จึงเป็นเพียง "รูปร่าง" ของประชาธิปไตย

เท่านั้น ส่วนจิตใจซึ่งได้แก่อุดมการณ์และวิถีชีวิตยังไม่เป็นประชาธิปไตย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ จึงถูกตัดขาดจากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงมาโดยตลอด แม้ว่า จะมีการเลือกตั้ง ในบางครั้ง แต่มักจะเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับอำนาจทางการเมืองของบุคคลผู้มีอำนาจ มากกว่า^๑

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกระทั่งปัจจุบัน อำนาจทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นของทหาร ประชาชนส่วนมากก็รู้สึกเหมือนกับไม่ได้สูญเสียอะไร เพราะไม่เคยรู้เห็นหรือถูกอบรมมาก่อนว่า คนไทยนั้นมีสิทธิในการเลือกรัฐบาล ทั้งนี้เพราะลักษณะของการเมืองไทยนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมดั้งเดิมของคนไทยอย่างแยกไม่ออก เช่น ระบบ "เจ้านาย-ลูกน้อง" (Patron-Client system) ความร่ำรวย อำนาจ การยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ระบบเกียรติยศชื่อเสียง ค่านิยมเกี่ยวกับตัวบุคคล ความเป็นอิสระหรือปัจเจกภาพ (Freedom & Individualism)^๒ ยิ่งไปกว่านั้น จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทย จะเห็นได้ว่า ในยามที่ประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันก็มักจะมี "คนดี" มาปรากฏตัวแก้ปัญหาของชาติ นับตั้งแต่ พระนเรศวร พระเจ้าตากสินมหาราช ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร ท้าวสุรนารี จนกระทั่งมีคำพังเพยว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" ความเชื่อเช่นนี้คงจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยไม่เห็นความจำเป็นในการที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับอิทธิพลของศาสนาพุทธซึ่งสอนให้พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่การคืนรนในเฝ้าสิ่งที่ตนไม่มีคือ เป็นความละโมภ เป็นทางนำมาซึ่งความทุกข์ทำให้คนไทยรู้สึกเฉย ๆ ต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งในด้านการเมือง ด้วย ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยม เหล่านี้นับ เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนเรา^๓ นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองมิได้สร้างพื้นฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างจริงจังและมีความรู้สึกว่าการขยายตัวของ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การขยายสิทธิเลือกตั้งไปสู่ประชาชนและการให้เสรีภาพทางการเมืองแก่พลเมืองทั่วไปอาจนำไปสู่การสูญเสีย เสถียรภาพทางการเมืองตลอดจนทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาลลดน้อยลง

^๑ บริษัท หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ใน การเมืองและสังคม, ประภต นันทยะกุล, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๓-๑๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๒๖

^๓ ณรงค์ ลีนสวัสดิ์, อุปสรรคของระบอบประชาธิปไตย, หน้า ๑๑-๒๑.

ทำให้การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชั้น ๆ ลง ๆ มาตลอดเพราะถูกระงับเป็นระยะ โดยการรัฐประหาร จะเห็นได้จาก เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนโดยทางอ้อม เป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ และเลือกตั้งโดยตรงเป็นระยะจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปีพ.ศ. ๒๔๙๐ มีการรัฐประหารโดยคณะทหารนับ เป็นการ เปิดศักราชใหม่ของการครอบงำทางการเมืองของทหาร มีการเลือกตั้งในช่วงนี้บ้างแต่ไม่มีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาล การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองขยายตัวมากขึ้น เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ และมีการเลือกตั้งเมื่อพ.ศ. ๒๕๐๐ หลังการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองถูกระงับจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแต่ถูกยกเลิกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยการรัฐประหารของจอมพลถนอม กิตติขจร หลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางจนกระทั่งมีการรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงถูกระงับไปอีก^๑ และจะเห็นว่า ประชาชนไปลงคะแนนเสียงกันน้อยซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการขาดความสำนึกทางการเมืองคือ ไม่สนใจและเอาใจใส่เท่าที่ควรทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

เพื่อที่จะให้ได้มีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ประชาชนจำต้องสนใจการเมืองต้องติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวและต้องมีความกระตือรือร้นในทางการเมือง การไม่สนใจและการเพิกเฉย เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะจะยิ่งทำให้มีผู้ฉวยโอกาสแย่งชิงอำนาจกันได้ง่ายยิ่งขึ้น และทำให้ประสิทธิภาพการปกครองลดลงและเสื่อมลง ดังนั้น การป้องกันที่สำคัญ คือ ประชาชนทุกคนจะต้องถือเป็นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องสนใจติดตามข่าวความเคลื่อนไหว และกระตือรือร้นที่จะมีบทบาทร่วมทางการเมือง

นักศึกษาในฐานะที่เป็นพลเมืองที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายและเป็นพลเมืองที่มีระดับความรู้และสติปัญญาค่อนข้างสูง มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างมากในฐานะที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการบริหารประเทศ จึงน่าสนใจที่จะศึกษาถึงทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระบวนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

^๑ สุจิต บุญบงการ, "การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทย," หน้า ๔๑-๔๒. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะรัฐศาสตร์, การเมืองและสังคม พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๐), ภาคผนวก.

บทบาททางการเมืองของนักศึกษา

อันที่จริงความ เกี่ยวพันของนักศึกษาที่มีต่อการ เมืองนั้น เริ่มต้นมานานแล้วแต่ไม่ค่อยมีความต่อเนื่อง ในการกระทำมากนักและบทบาทของนักศึกษาก็ได้มี เฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง เท่านั้นแต่เป็น ปรากฏการณ์ระดับนานาชาติ นักศึกษาเป็นพลังทางสังคมและการ เมืองที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเทศ ด้อยพัฒนา นักศึกษาจะเป็นกลุ่มนักศึกษาที่นิยมพวกแรกที่ต่อสู้กับระบอบอาณานิคมและผู้นำทางการเมือง คนสำคัญ ตัวอย่างบทบาทนักศึกษาในต่างประเทศ เช่น

นักศึกษาว อเมริกัน มีบทบาทในการก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงมากโดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นสมาชิก รุ่นเยาว์ของพรรคดีโมแครทและรีพับลิกัน ในสมัยประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี หลังจาก ปี ค.ศ. ๑๙๖๔ เป็นต้นมา นักศึกษา เริ่มมีแนวความคิดทาง เสรีนิยมมากขึ้น เช่น การต่อต้านมิให้ สหรัฐอเมริกา เข้าไปพัวพันกับสงคราม เวียดนาม สนับสนุนความ เสมอภาคไม่ว่าจะ เรื่องผิวหรือศาสนา และช่วย เหลือชนกลุ่มน้อย

นักศึกษา เยอรมันประท้วงการ เสด็จเยี่ยมของกษัตริย์อิหร่านในกรุง เบอร์ลิน เมื่อ ๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๗

นักศึกษาฝรั่งเศสต่อต้านสงครามอัลจี เรียและประท้วงรัฐบาลที่ให้งบประมาณเพื่อการศึกษา น้อยไป

นักศึกษาอีกหลาย ประเทศใน เอเชียก็มีบทบาททางการเมืองอย่างกว้างขวาง เช่น

นักศึกษาญี่ปุ่นซึ่งมักจะเป็นพวกนิยมคัดค้านนโยบายของรัฐบาลและแอนตี้อเมริกัน ได้ประท้วง การเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีไอ เซนเฮาว์ ต่อต้านการ สร้างสนามบินใหม่ เมื่อ กันยายนค.ศ. ๑๙๗๑ เพราะเกรงว่าจะทำให้คนยากจน เต็มคร่อนในการเวนคืนที่ดิน เป็นต้น

นักศึกษาเกาหลีใต้ต่อต้าน เพื่อ เอกราชของประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และส่งอาสาสมัคร ช่วยรบในสงคราม เกาหลีเหนือและการ เดินขบวนต่อต้านการปกครองของประธานาธิบดีชุงมันรีสำเร็จ เมื่อ ๑๙ เมษายน ค.ศ. ๑๙๖๐

นักศึกษาตุรกีเดินขบวนคัดค้านนโยบายของประธานาธิบดีคิ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๐ ทำให้ประธานาธิบดี คิ ถูกโค่นและถูกแขวนคอในปีต่อมา ๑

๑ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, อุปสรรคของระบอบประชาธิปไตย, หน้า ๒๕; บรรพต วีระชัย, รัฐศาสตร์ทั่วไป, หน้า ๒๐๓-๒๐๗.

นักศึกษาอินโดนีเซีย "ขบวนการหนุ่มสาว" (Pemuda Movement) ร่วมมือกับฝ่ายทหาร โค่นอำนาจประธานาธิบดีซูการ์โนในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๖๖ และมีบทบาทในการประท้วง เช่น การประท้วงเรื่องคอร์รัปชัน ค.ศ. ๑๙๗๐-๑๙๗๑ และประท้วงเรื่องโครงการ "เมืองจำลอง" (Beautiful Indonesia-in Miniature) ตลอดจนนักศึกษายื่นคำร้องต่อรัฐบาลให้แก้ไขนโยบาย พัฒนาประเทศ สร้างดุลยภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แก้ไขปัญหาการละเมิดกฎหมาย คอร์รัปชัน การใช้อำนาจในทางที่ผิดและปัญหาค่าครองชีพ^๑

นอกจากนี้ ก็ยังมีนักศึกษาอีกหลายชาติที่มีบทบาททางการเมืองและเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมืองไม่น้อยทั้งในด้านสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาล

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทย

มหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ เพราะฉะนั้น บทบาทของนักศึกษามหาวิทยาลัยจึงมีขึ้นหลังจากนี้ เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชประกอบด้วยไทยไม่ได้ เป็นเมืองในของต่างชาติ บทบาทของนักศึกษาไทยในการต่อต้านรัฐบาลหรือต่างชาติในระยะแรกจึงไม่มี

เมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองตั้งขึ้น พ.ศ. ๒๔๗๖ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ คือ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๕๕ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๕๖ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๔๕๖ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๗ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๐๗ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๑๐ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๔ นักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศเหล่านี้ ได้เริ่มมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญ ดังนี้ คือ

๑. การเดินขบวนเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งเป็นการเดินขบวนครั้งแรกของนักศึกษาไทย ไทยได้เสียดินแดนให้ฝรั่งเศส ๒ ครั้ง คือ พ.ศ. ๒๔๔๖ และ พ.ศ. ๒๔๕๐ เมื่อฝรั่งเศสแพ้เยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพลป. พิบูลสงครามจึงถือเป็นโอกาสหนุนให้นักศึกษาเดินขบวนเรียกร้องเอาดินแดนคืน

^๑ บุชกร ฉายเลิศ, "พลังนักศึกษาในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย," อักษรศาสตร์ปริทัศน์ ๑:๖ (พฤศจิกายน ๒๕๑๖), ๓๔-๔๑.

๒. ความขัดแย้งระหว่างนักศึกษารวมศาสตร์กับฝ่ายทหาร พ.ศ. ๒๔๙๓ ทหารบกไม่ยอมถอนตัวออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลังจากเกิดกบฏแมนฮัตตัน เพราะถือ เป็นจุดยุทธศาสตร์ และ เคย เป็นที่ตั้งกองทหารมาก่อนทำให้นักศึกษารวมศาสตร์ต้องไปเรียนที่จุฬาและห้องประชุมของเนติบัณฑิตสภา จนกระทั่ง ๑๑ ตุลาคม นักศึกษาประมาณ ๒,๐๐๐ คน ไปที่สภาผู้แทนฯ ในสมัยประชุมเพื่อขอร้องให้รัฐบาลถอนทหารออกจากบริเวณมหาวิทยาลัยและจอมพล ป. พิบูลสงครามยอมรับข้อเสนอ แต่ไม่ได้กำหนดเวลาถอน ดังนั้น เมื่อนักศึกษาขับจากที่สนามจรัญนครสวรรค์ได้ เข้าไปสำรวจความเรียบร้อยในมหาวิทยาลัยทั้ง ๆ ที่ทหารยังยึดครองอยู่แล้วจึง เดินออกจากมหาวิทยาลัยไป ในที่สุดทหารจึงถอนกำลังออกไป

๓. การเดินขบวนต่อต้านการเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อย พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ ปรากฏว่า ฝ่ายรัฐบาล คือ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้กลวิธีสกปรก "พลร่มไฟไฟ" ในการเลือกตั้ง ทำให้นักศึกษาต้องเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งจนในที่สุด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ทำการรัฐประหาร

๔. การเดินขบวนกรณีเขาพระวิหาร ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕ นักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ เดินขบวนคัดค้านการตัดสินของศาลโลกที่ว่า เขาพระวิหารซึ่งตั้งอยู่ระหว่างพรมแดน ไทย-เขมร ที่จังหวัดสุรินทร์นั้น เป็นของเขมร เมื่อ ๑๕ มิถุนายน และกล่าวประณามผู้นำเขมรและศาลโลกด้วย

๕. บทบาททางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยในการเลือกตั้ง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ นักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันเป็นครั้งแรกในบทบาททางการเมือง เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ โดยส่งผู้แทนไปสังเกตความเรียบร้อยตามหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ

๖. การเดินขบวนต่อต้านการขึ้นราคาค่าโดยสารรถเมล์ พ.ศ. ๒๕๑๒ หลังจากนักศึกษาเดินขบวนขอให้รัฐบาลประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกและรัฐบาลยินยอมยกเลิก เป็นบางแห่งและต่อมา รัฐบาลยอมให้รถเมล์ในกรุงเทพฯ ขึ้นราคาจาก ๕๐ สตางค์เป็น ๗๕ สตางค์ นักศึกษาจึงเดินขบวนเพื่อขอให้รัฐบาลลดราคาลงเท่าเดิม เป็นผลสำเร็จ

๗. การเดินขบวนต่อต้านคอร์รัปชันในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๓ เนื่องจากมีหลักฐานว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยบางคนได้ร่วมมือกับ เอกชน เบียดบังผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย นักศึกษาจึง เดินขบวนไปทำเนียบนายกรัฐมนตรี เพื่อขอให้สอบสวน เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของมหาวิทยาลัย ๓ คน คือ รองอธิการบดี เลขาธิการมหาวิทยาลัยและคณบดีคณะสถาปัตยกรรม

๘. การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๕๑๕ เนื่องจากไทยต้องเสียดุลย์การค้าให้ญี่ปุ่นมากขึ้นทุกที ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (National Student Center of Thailand) ซึ่งจัดตั้งเป็นศูนย์ความร่วมมือระหว่างนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ เมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ ภายใต้การนำของนายธีรยุทธ บุญมี เลขาธิการศูนย์ฯ ได้จัดสัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๒๐-๒๖ พฤศจิกายน และแจกใบปลิวชี้แจงถึงการเอาเปรียบทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและขอร้องให้ประชาชนช่วยกันเสียสละไม่ซื้อสินค้า นับเป็นผลงานสำคัญที่ทำให้ชื่อเสียงนายธีรยุทธและศูนย์กลางนิสิตฯ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

๙. การเดินขบวนต่อต้านประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙๙ พ.ศ. ๒๕๑๕ นักศึกษาได้เดินขบวนประท้วงประกาศฉบับที่ ๒๙๙ ของสภาคณะปฏิวัติที่ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในการควบคุมผู้พิพากษามากขึ้นซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจทางบริหารมาก เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม จนสภาพิตติบัญญัติได้ลงมติยกเลิกประกาศฉบับนี้

๑๐. การเดินขบวนประท้วงการลอบซื้อนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง เนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ๔ คนได้ถูกลบชื่อเพราะออกหนังสือชื่อ "มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ" ซึ่งมีข้อความเสียดสีนายกรัฐมนตรี นักศึกษาจึงเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลพิจารณาเรื่องการลอบซื้อนักศึกษา รัฐบาลจึงลงมติโดยไม่มีเงื่อนไข ในที่สุด ดร. ศักดิ์ ฝาสุนทรินทร์ ก็ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี ถึงแม้ว่านักศึกษารามคำแหงอีกฝ่ายหนึ่งจะเดินขบวนเรียกร้องให้ ดร. ศักดิ์ กลับมาก็ตาม

๑๑. กรณีย์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นักศึกษาเดินขบวนประท้วงการที่รัฐบาลจับบุคคล ๑๓ คน เพราะแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญเมื่อ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำให้รัฐบาลยอมปล่อยผู้ต้องหา ๑๓ คน อย่างไม่มีเงื่อนไข ในขณะที่นักศึกษากำลังแยกย้ายกลับบังเอิญปะทะกับตำรวจรักษาการณ์ ทำให้เกิดการนองเลือดขึ้นอย่างรุนแรง ในวันที่ ๑๔-๑๕ ตุลาคม จนในที่สุด จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียรและพันเอกณรงค์ กิตติขจร ต้องเดินทางออกนอกประเทศ^๑

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาตั้งแต่ต้นจนถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการเดินขบวนหลายครั้งตกเป็น เครื่องมือของนักการเมืองที่มีอำนาจ เช่น การเดินขบวนเรียกร้อง

^๑ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, อุปลรรคของระบอบประชาธิปไตย, หน้า ๒๙-๔๘, ประณต นันทิยะกุล, เหตุการณ์ทางการเมืองของไทยตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๘ (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘)

ดินแดนจากฝรั่งเศสซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามแต่ถ้าพิจารณาอีกคล้าย ๆ กับ เป็นเครื่องมือของจอมพลป. สนองนโยบายชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศ หลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นิสิตนักศึกษามีบทบาททางการเมืองอย่างมากโดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ และได้ออก เผยแพร่ประชาธิปไตยประสานงานกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มกรรมกร กลุ่มชาวไร่ชาวนา ช่วยเหลือกรรมกร เรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมจากรัฐบาล เช่น ^๑

- กรรณิการนัดหยุดงานของโรงงานทอผ้า
- กรรณิการนัดหยุดงานของพนักงานโรงแรมดุสิตธานี
- กรรณิการนัดหยุดงานของกรรมกรโรงงานสแตนคาร์ตการ์เมน
- การประท้วงของชาวไร่ชาวนาจังหวัดต่าง ๆ ให้รัฐบาลไถ่ถอนจัดหาที่ดิน ทำกินให้
- ร่วมคัดค้านโครงการอ่างเก็บน้ำมาบประชัน
- ประท้วงกรรณิบ้านนาทรายอำเภอบึงกาฬ หนองคาย
- กรรณิถังแดง พิทลุง
- ประท้วงเรื่องแร่เหมืองโก๊ พิษงา
- ขับไล่ฐานทัพอเมริกา ฯลฯ

ประชาชนนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ เริ่มมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าแต่ก่อนจนเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตนโดยเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษาได้กลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมาก แต่เนื่องจากการดำเนินงานของกลุ่มนิสิตนักศึกษา เน้นเรื่องการเมืองมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ การเผชิญหน้ากันจนพรวดหรือ การแบ่งแยกตัวเอง การคอร์รัปชั่น เงินบริจาคของประชาชนและการต่อต้านจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ เช่น กลุ่มกระดังงา กลุ่มนวล ศูนย์พิทักษ์ความมั่นคงแห่งชาติ ศูนย์แนวร่วมต่อต้านเผด็จการจักรวรรดินิยม คอมมิวนิสต์ กลุ่มพิทักษ์ไทย กลุ่มพิทักษ์ความยุติธรรม กลุ่มช่างดำ ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดความศรัทธาต่อกลุ่มนิสิตนักศึกษา หลังอิทธิพลจึงค่อย ๆ เสื่อมลงตามลำดับ จนกระทั่งมีการรัฐประหารเมื่อ ๖ ตุลาคม

^๑ นพดล ศรีสุข, "บทบาทของรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. ๒๕๑๘..." , หน้า ๘๒-๑๑๑.

พ.ศ. ๒๕๑๔ บทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงถูกระงับไปอีกรอบ ตลอดจนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา สโมสรนักศึกษา ชมรมต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยถูกยุบเลิกไป เพื่อป้องกันมิให้นักศึกษายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้จะมีสโมสรนิสิตนักศึกษาและชมรมต่าง ๆ เริ่มมีบทบาททางการเมือง แต่พลังนักศึกษาที่ไม่ได้มีอิทธิพลเหมือนแต่ก่อน เพราะกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนกลับมีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพิจารณาบทบาททางการเมืองของนักศึกษาจะเห็นได้ว่า เป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มน้อยที่มีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมากกว่าบุคคลทั่วไป โดยทางอ้อม จะเห็นได้ว่านักศึกษาเข้าไปมีบทบาทช่วยพัฒนาส่วนของสังคมที่คิดว่าบกพร่องและระบบการเมืองที่เป็นอยู่ไม่อาจตอบสนองได้ทันต่อเวลา เช่นการตั้งชมรมหรือกลุ่มพัฒนาชนบทในตอนปิดภาคเรียน การเข้าไปช่วยปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร การสอนหนังสือให้กับบุตรหลานกบฏ การหาทางต่อต้านภัยจากการรุกรานทางเศรษฐกิจของต่างชาติโดยเฉพาะญี่ปุ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ส่วนการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรง คือ การที่นักศึกษามีปฏิริยาต่อกิจกรรมทางการเมืองหรือไปร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเข้าไปคุมหน่วยเลือกตั้งหรือช่วยหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคใดหรือคนใดคนหนึ่งและมักจะมีปฏิริยาต่อกิจกรรมทางการเมืองของผู้ปกครองหรือนักการเมืองบ้างเป็นครั้งคราว ดังกรณี การเดินขบวนต่อต้านการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๐๐ หรือ การสนับสนุนนโยบายต่อ เขมรของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าไปคุมหน่วยเลือกตั้งและช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยในการเลือกตั้ง กิจกรรมเหล่านี้ นักศึกษากระทำได้ดี แม้ว่าจะถูกสั่งห้ามบ้างก็ตาม แต่เป็นการทำงานที่มีลักษณะถูกต้องรวดเร็ว ดังเช่น การจัดศูนย์เลือกตั้งแบบทันสมัยในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งสามารถรวบรวมและประกาศผลการลงคะแนนเสียงที่สนามหลวงได้ถูกต้องและรวดเร็ว นอกจากนี้ยังให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ศรัทธาโดยไปทำงานให้พรรคหรือบุคคลนั้น ช่วยโฆษณาหาเสียงในยามที่มีการแข่งขันเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๑๔ นักศึกษาช่วยหาเสียงและบริจาคเงินช่วยในการรณรงค์หาเสียง ตลอดจนมีการจัดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครได้แถลงนโยบายของตนภายในมหาวิทยาลัยและจัดให้มีการทวงเสียงประชามติในหมู่นักศึกษาซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการหยั่งเสียงประชามติทางการเมืองครั้งแรกในไทยจนทำให้เกิดกลุ่มทางการเมืองขึ้นหลายกลุ่ม นับเป็น

ช่วงที่มีการตื่นตัวทางการเมืองมากที่สุด^๑

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาไม่ว่าจะเป็นแบบที่ไม่ผิดกฎหมายหรือในแบบที่ไม่สงบผิดกฎหมาย เช่น การเดินขบวน การก่อความวุ่นวายต่าง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก ส่วนการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีการยอมรับว่าถูกต้องไม่ขัดต่อกฎหมายที่มองเห็นได้ง่ายที่สุด คือ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งและมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครแต่ก็ไม่ได้มีสถิติที่แน่นอน เกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งว่ามีมากน้อยเพียงใด^๒ การวิจัยครั้งนี้อย่างน้อยทำให้เราสามารถคาดคะเนการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนความสนใจทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัยซึ่งจะกำหนดลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่ง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของนักศึกษาไม่ว่าในปัจจุบันหรือในอนาคต

ประวัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ก. วัตถุประสงค์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหงในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๘ ตอนที่ ๒๔ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งมีผลเป็นกฎหมายอย่างสมบูรณ์ มีหลักการและเหตุผลสำคัญของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยปรากฏชัดแจ้งในมาตรา ๔ ดังนี้ คือ

^๑ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๘๔-๘๕.

^๒ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย," ใน วรรณไวทยาภรณ์-รัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๔.

มาตรา ๕ ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยหนึ่ง เรียกว่า "มหาวิทยาลัยรามคำแหง" เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงและทะนุบำรุงวัฒนธรรม ให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี (หมายเหตุ มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๕ ข้อ ๕ ให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นส่วนราชการหนึ่งของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐและทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี) ^๑

มหาวิทยาลัยเปิด หรือ "ตลาดวิชา" นั้นมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ และกลายเป็นมหาวิทยาลัยปิด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ และต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๕ ตลาดวิชาแห่งใหม่ได้ตั้งขึ้น คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่ก็ได้กำหนดความหมายของคำว่า "ตลาดวิชา" ไว้ในพระราชบัญญัติอย่างแน่ชัด คณะผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ให้แนวความคิดที่เกี่ยวกับสถาบันตลาดวิชาไว้ดังนี้ "... คือ เปิดรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยไม่มีการสอบคัดเลือกและแนวความคิดที่สองไม่เพียงแต่รับนักศึกษาเข้าเรียนโดยไม่มีการสอบคัดเลือกเท่านั้น ยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าเรียนในชั้นแต่อย่างใด ^๒

บรรพต วีระสัย ได้กล่าวถึง มหาวิทยาลัยเปิดว่า

มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษนั้น ท่านอธิการบดี (Chancell Lord Crowther) ได้กล่าวไว้

^๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สำนักงานอธิการบดี, กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๑๘), หน้า ๔.

^๒ ทศนา หาญพล, "การใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๑.

มีดังนี้ ๒.๑ เปิดโอกาสให้คนหนุ่มมากโดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสเล่าเรียนไม่ว่าจะโดยเหตุใดก็ตาม
 ๒.๒ เปิดกว้างในแง่สถานที่ ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยไม่มีกำแพงกั้นอาณาเขต เป็นกิจจะ
 ลักษณะแบบสถาบันธรรมดา ผู้สนใจใคร่รู้จะอยู่ทุกหนทุกแห่ง ๒.๓ เปิดกว้างในแง่ของวิธีการ
 ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยรับเทคนิคใหม่ในการสอน รวมทั้งการถ่ายทอดวิทยาการทางระบบ
 การกระจายสาร ๒.๔ เปิดกว้างในแง่ความคิดอ่าน ได้แก่ การไม่ปิดทูปิดตาในจักรวาลอัน
 ไพศาลของความคิดมนุษย์ การมีใจกว้างพอที่จะรับทฤษฎีหรือทฤษฎีที่แปลก ๆ และหลากหลาย
 ย่อมส่งผลดีต่อการเจริญงอกงามของความคิด^๑

อุดม วโรตมสิกขิตติ ได้แสดงความคิดเห็นว่า "คณะกรรมการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 แปลเจตนาของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๔๑๔ ว่า คำว่า "ตลาดวิชา"
 หมายถึง การจัดการสอนระดับมหาวิทยาลัยเหมือนมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป แต่ไม่บังคับเวลาเรียนจัด
 ห้องเรียนใหญ่ ๆ นักเรียนได้หลายพันคนโดยอาศัยโทรทัศน์วงจรปิด เป็นเครื่องช่วย จึงเป็น
 มหาวิทยาลัยอีกแบบหนึ่งซึ่งผิดแผกไปจากตลาดวิชาในต่างประเทศ"^๒

นอกจากนั้น อุทัย ภิรมย์รัตน์ ได้ให้ความคิดเห็นว่า การที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เรียกชื่อตัวเอง
 ว่ามหาวิทยาลัย เปิดนั้นก็ เนื่องจากว่าเปิดรับนักศึกษาไม่จำกัดอายุ เพศ ศาสนา และอาชีพ และ
 ไม่บังคับเวลาเรียนว่าจะต้องมานั่งเรียนในชั้นอย่างสม่ำเสมอดังเช่นในมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป^๓

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ความหมายของมหาวิทยาลัยเปิดหรือ "ตลาดวิชา" ตาม
 วัตถุประสงค์ในพระราชบัญญัติ ก็คือ เปิดโอกาสให้เข้าศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือก ไม่จำกัด
 อายุและเพศนั้นเอง แต่อันที่จริงแล้ว มีลักษณะมหาวิทยาลัยปิดมากกว่า เพราะมีการจัดการสอน
 เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป เพียงแต่ไม่บังคับเวลาเรียนและใช้โสตทัศนวัสดุเป็นสื่อใน
 การสอน

^๑ บรรพต วีระสัย, "ระบบมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ," ข่าวรามคำแหง
 (๑๑ พฤศจิกายน, ๒๔๑๕) : ๔.

^๒ อุดม วโรตมสิกขิตติ, "อัตวินิบาตบนทางสายตันที่รามคำแหง," (อัตสำเนา), หน้า ๓.

^๓ อุทัย ภิรมย์รัตน์, "มหาวิทยาลัยเปิดหรือตลาดวิชาของอังกฤษ," ข่าวรามคำแหง
 (๒๒ เมษายน, ๒๔๑๕) : ๔.

ข. ประวัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประมาณเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๒ นายประมวล กุลมาตย์ซึ่งขณะนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชุมพรได้พบดร. ศักดิ์ ภาสขนิรันต์ บริเวณสี่เสา เทเวศร์ พระนคร และได้ปรารภถึง เรื่องการออกกฎหมายให้ เปิดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นตลาควิชา เหมือนแต่ก่อนซึ่ง ดร. ศักดิ์มีความเห็นว่าจะทำได้ยาก เห็นควรที่จะออกกฎหมายตั้งมหาวิทยาลัยตลาควิชาแห่งใหม่ขึ้น จะง่ายกว่าและนายประมวล กุลมาตย์ได้เห็นด้วยกับความคิดนี้

ดังนั้น เมื่อพรรคสหประชาไทยซึ่งเป็นพรรคของรัฐบาลได้ประชุมที่ห้องประชุมโรงแรม นารายณ์ เมื่อ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๒ เพื่อพิจารณา เรื่องต่าง ๆ ที่จะ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนฯ นั้น นายประมวล กุลมาตย์และกลุ่มรวม ๗ คน ได้ เสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ซึ่งนายพจน์ สารสิน ประธานในที่ประชุมได้ให้นายประมวลชี้แจงหลักการและเหตุผล ดังมีใจความ โดยสรุปคือ ต้องการ เสนอตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาควิชาขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาเด็กเรียน จบม.ศ. ๕ ไม่มีที่เรียนต่อ ให้มีที่เรียนโดยไม่ต้องมีการสอบคัดเลือกและการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ จะช่วยประหยัด เงินตราต่างประเทศได้ปีละหลายร้อยล้านบาทที่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อ ต่างประเทศ ฝ่ายรัฐบาลก็ได้ชี้แจง เหตุผลที่รับพิจารณาร่างพระราชบัญญัติก่อนรับหลักการเป็น เวลา ๖ เดือนซึ่งสมาชิกจำนวนหนึ่ง เห็นว่า เป็น เรื่องรีบด่วนและควรจะลด เวลาพิจารณาน้อยลงแต่ฝ่ายรัฐบาล ก็ยังยืนยันตามเดิม จนกระทั่ง ดร. ศักดิ์ ซึ่งได้รับ เชิญให้ไปร่วมสัง เภตการณ์ในการประชุมพรรคครั้งนี้ ได้แสดงความ เห็นว่า การตั้งมหาวิทยาลัยนี้น่าจะกระทำโดย เร็ว เพื่อแก้ปัญหาเด็กเรียนไม่มีที่เรียนซึ่ง เรือร้างมาหลายปีแล้ว และประชาชนกำลังรอความหวังนี้อยู่เป็นจำนวนมาก การพิจารณาอย่างรวดเร็ว พระราชบัญญัติก็น่าจะกระทำได้ไม่ยากนัก เพราะในขณะนั้นมีมหาวิทยาลัยซึ่งตั้งใหม่ ๒-๓ แห่ง คือ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ซึ่งมีพระราชบัญญัติ จัดตั้งมหาวิทยาลัย เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว เพียงแต่นำฉบับใดฉบับหนึ่งมาแก้ไข เพิ่มเติมบ้าง เล็กน้อยก็จะได้ ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ตามต้องการทันที ส่วนอาคารสถานที่นั้นอาจพิจารณาใช้ สถานที่แสดงสินค้าที่หัวหมาก อำเภอบางกะปิซึ่งปล่อยร้างหลังจากงานแสดงสินค้าปลา (พ.ศ. ๒๔๐๘ มาดัดแปลง เป็นอาคาร เรือนและที่ทำงานได้ และสมาชิกหลายท่าน ได้สนับสนุนความคิดนี้ ในที่สุดประธานในที่ประชุมประกาศรับหลักการร่างพระราชบัญญัติ ในการประชุมสภาผู้แทนฯ ในวันรุ่งขึ้น

ฉะนั้นในการประชุมสภาผู้แทนสมัชชาสามัญครั้งที่ ๑๗/๒๕๑๒ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่ประชุมจึงได้พิจารณาและลงมติเป็น เอกฉันท์รับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง เสนอโดยพรรคประชาชนไทยซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนพรรคสหประชาไทยที่ลงนามเสนอ ได้แก่ นายประมวล กุลมาตย์ นายสวัสดิ์ คำประกอบ นายยวง เขี่ยมศิลา นายยศ อินทรโกมาลย์สุด นายสุรินทร์ เทพกาญจนา นายประสิทธิ์ ชูพินิจ นายชื่น ระวีวรรณ^๑ โดยมีนายประมวลเป็นผู้แสดง เหตุผลในการ เสนอร่างพระราชบัญญัติมีความสำคัญว่า เนื่องจากประเทศไทยมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้นักเรียนนักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียน ดังปรากฏปัญหาเป็นประจำมาทุกปี เพราะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีนักศึกษา เป็นจำนวนมากแต่ที่เล่าเรียนคับแคบ ไม่อาจรับนักศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นได้และเพื่อให้ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นตลาดวิชารับนักศึกษาได้ทั่วไปโดยมาฟังคำสอนที่มหาวิทยาลัยก็ได้หรือจะซื้อคำสอน จากมหาวิทยาลัยไปเรียนด้วยตนเองแล้วมาสมัครสอบก็ได้ เป็นการให้การศึกษาแก่ชนทุกชั้น เพื่อ สร้างคุณภาพความรู้ความสามารถของประชาชนคนไทยให้สูงขึ้นทัดเทียมนานาชาติและ เป็นการ สกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เรียนในต่างประเทศอัน เป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศปีหนึ่ง ๆ ใช้จ่ายน้อย และเป็นการแก้ปัญหาข้อกล่าวว่่านักศึกษาไม่มีที่เรียนจะได้หมดสิ้นไป และที่ประชุมได้ตั้งคณะกรรมการ วิชาสามัญจำนวน ๑๕ คน เพื่อพิจารณาแก้ไขรายละเอียดต่อไป ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. พลเอกประภาส จารุเสถียร ๒. นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ ๓. พลโทแสวง เสนาณรงค์ ๔. นายเรณู สุวรรณสิทธิ์ ๕. นายกำแหง พลาญกูร ๖. นายประหัยด์ บุรณศิริ ๗. นาย สักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ ๘. นายประมวล กุลมาตย์ ๙. นายสงวน กนกวิจิตร ๑๐. ร.ต.อ. วิชัย ฉายประเสริฐ ๑๑. นางสงวน สีมันตร ๑๒. นายทินกร ปรีชพันธ์ ๑๓. นางจินดา อังศุโชติ ๑๔. นายยวง เขี่ยมศิลา ๑๕. นายนิยม อูปรมย์^๒

ส่วนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เดิมใช้ชื่อว่า "ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยยวชิราลงกรณ พ.ศ. ๒๕๑๒" แต่เนื่องจากว่ายังไม่ได้ขอพระบรมราชานุญาตจึงต้องใส่จุด ๆ ไว้แทน เพื่อใส่ชื่อที่

^๑ "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," สยามรัฐ-ฉบับพิเศษครบรอบ ๘ ปีมหาวิทยาลัยรามคำแหง (๑๕ พฤษภาคม, ๒๕๒๒) : ๑-๓ . สุมณ มังคะ วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์ และปราโมทย์ ทองสมจิตร, แนวการศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง (กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า๒-๓.

^๒ สุมณ มังคะ, เรื่องเดียวกัน.

เหมาะสมในระหว่างการศึกษาของคณะกรรมการอำนวยการได้ใช้ชื่อ "มหาวิทยาลัยรามคำแหง"^๑
เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓ คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมการเปิด
มหาวิทยาลัยรามคำแหงตามสำเนาหนังสือราชการ สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ สร. ๐๔๐๓/ว๕๕
ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ดังนี้คือ

๑. นายศักดิ์ ผาสุนิรัตน์	ประธานกรรมการ
๒. นายประภาศน์ อวยชัย	เป็นกรรมการ
๓. นายไพบุลย์ สุวรรณโพธิ์ศรี	"
๔. นายอุดม วโรตม์สิขิตต์	"
๕. นายอภิรมย์ ณ นคร	"
๖. นายธนากาญจน์ ภัทรากาญจน์	"
๗. นายบรรพต วีระสัย	เป็นกรรมการและเลขานุการ
๘. ร.อ.ไพบุลย์ ดีคง	เป็นผู้ช่วย เลขานุการ

ในเดือนสิงหาคม คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วย

๑. นายกรัฐมนตรี	เป็นนายกสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง
๒. นายเรณู สุวรรณสิทธิ์	เป็นกรรมการผู้ทรงวุฒิ
๓. นายบุญสม มาร์ติน	"
๔. นายสุชม นวพันธ์	"
๕. นายก่อ สวัสดิพานิชย์	"
๖. นายประภาศน์ อวยชัย	"
๗. เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ	เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ มีมติให้

^๑ ทัศนาศา ทาญพล, "การใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง,"
หน้า ๔๒.

^๒ สุมน มังคะ, แนวการศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๕-๘.

แต่งตั้งผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยดังต่อไปนี้

๑. นายศักดิ์ ผาสุขนิรันต์	รักษาการในตำแหน่งอธิการบดี
๒. นายสง่า ลิ่นะสมิต	รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะนิติศาสตร์
๓. นายไพบูลย์ สุวรรณโพธิ์ศรี	รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะบริหารธุรกิจ
๔. นายอุดม วโรตม์สิขชิตต์	รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะมนุษยศาสตร์
๕. นายอภิรมย์ ณ นคร	รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะศึกษาศาสตร์
๖. นายธนกกาญจน์ ภักธากาญจน์	รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนัก บริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล ^๑

นักศึกษาสมัคร เข้า เรียนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นจำนวนมากถึง ๔ หมื่นเศษ มหาวิทยาลัยจึงต้องขอยืมสนามศุภชลาศัย เป็นที่ปฐมฤกษ์ ในวันที่ ๑๕-๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยมี รองนายกรัฐมนตรีพลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นประธานในพิธีและคณะรัฐมนตรีมีมติให้มหาวิทยาลัย รามคำแหงใช้สถานที่แสดงสินค้าที่ตำบลหัวหมาก เป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยชั่วคราวจนกระทั่งวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ สภการบริหารคณะปฏิวัติลงมติให้ยกที่ดิน ๓๐๐ ไร่ที่ใช้แสดงสินค้าซึ่งอยู่ในความดูแลของ กระทรวงเศรษฐกิจ ให้ เป็นที่ตั้งถาวรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง^๒

ค. สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงตั้งอยู่ที่บริเวณสถานที่แสดงสินค้า ตำบลหัวหมาก อำเภอบางกะปิ กรุงเทพฯ ๒๔ ซึ่ง เดิม เป็นที่ซึ่งทางราชการใช้จัดงานแสดงสินค้าแต่ได้ปรับปรุงซ่อมแซมและก่อสร้าง อาคารเพิ่มเติม เพื่อใช้ เป็นสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยได้อย่างเหมาะสม

ง. ส่วนราชการของมหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยรามคำแหงแบ่งส่วนราชการตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

^๑ ทัศนาศา ชาญพล, "การใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง," หน้า ๔๑-๔๒: สุมน มังคะ, แนวการศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้าปกใน, ๔-๕.

^๒ "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," สยามรัฐ-ฉบับพิเศษครบรอบ ๔ ปี, ๓.

ฉ. การศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดการศึกษาตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยการศึกษาชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๑๔ ข้อ ๑๑ ระบบการศึกษาที่กล่าวคือ ดำเนินการศึกษาแบบทวิภาคโดยแบ่งเวลาเรียนในปีการศึกษาหนึ่งออกเป็น ๒ ภาค เรียนปกติแต่ละภาคมีระยะเวลาเรียน ๑๘ สัปดาห์และภาคฤดูร้อนซึ่งเปิดตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ใช้เวลา ๖ สัปดาห์เพื่อให้นักศึกษาได้เพิ่มเติมตามความสมัครใจ นอกจากนี้ ยังอาจจัดชั้นเรียนตอนเย็นได้อีกด้วย และมหาวิทยาลัยอำนวยความสะดวกการศึกษาด้วยวิธีประสานงานด้านวิชาการระหว่างสาขาวิชา กล่าวคือ คณะใดหรือภาควิชาใดมีหน้าที่เกี่ยวกับสาขาวิชาใดก็จะอำนวยความสะดวกการศึกษาและวิจัยในสาขาวิชานั้น ๆ แก่นักศึกษาทุกคนทั้งมหาวิทยาลัย ไม่มีการเปิดวิชาซ้ำซ้อนกันและอาจารย์ผู้สอนถ้าทรงคุณวุฒิในสาขาใดก็จะได้รับมอบหมายให้สอนสาขาวิชานั้น ๆ โดยไม่จำเป็นต้องสังกัดคณะวิชาที่เปิดสอนวิชานั้นอยู่ นับเป็นการผนึกกำลังทางวิชาการโดยตรง ผลดีของการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายประหยัดเวลาในการจัดชั่วโมงสอนและทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ในมาตรฐานเดียวกัน ^๑

สาขาวิชาต่าง ๆ ที่จัดสอนในมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็นกระบวนวิชาแต่ละกระบวนวิชาจะกำหนดเนื้อหามากน้อย เป็นจำนวนหน่วยกิตและดำเนินการสอนวิชานั้นให้เสร็จสิ้นภายในเวลา ๒ ภาคเรียน สำหรับวิชาใดที่มีเนื้อหามากซึ่งอาจจัดสอนได้ภายในเวลาหนึ่งภาคเรียน อาจแบ่งเป็นหลายกระบวนวิชาได้

ส่วนการกำหนดสถานภาพนักศึกษาให้กำหนดดังนี้

๑. นักศึกษาที่มีหน่วยกิตสะสมไม่เกิน ๓๕ หน่วยกิต เป็นชั้นปีที่ ๑
๒. นักศึกษาที่มีหน่วยกิตสะสมระหว่าง ๓๖-๗๐ หน่วยกิต เป็นชั้นปีที่ ๒
๓. นักศึกษาที่มีหน่วยกิตสะสมระหว่าง ๗๑-๑๐๕ หน่วยกิต เป็นชั้นปีที่ ๓
๔. นักศึกษาที่มีหน่วยกิตสะสมเกิน ๑๐๕ หน่วยกิต เป็นชั้นปีที่ ๔ ^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," ประชุมทีมนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา ๒๕๒๒, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๒), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๓ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กฎหมายระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๓๘-๔๑.

การลงทะเบียน เรียนแต่ละภาค เรียนใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการซึ่งมหาวิทยาลัยจัดขึ้น เพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้พบและรับคำปรึกษาก่อนลงทะเบียน ไม่ว่าจะจะสามารถเรียนสม่ำเสมอหรือไม่ และจัดอาจารย์ผู้ช่วย เป็นผู้สอนซ่อม เสริมให้แก่นักศึกษาที่ยังไม่เข้าใจบทเรียน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์ตำราหรือแผ่นปลิวจำหน่ายให้ในราคาทุนทุกวิชา เพื่อให้นักศึกษาสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง หากมีปัญหาก็สามารถสอบถามอาจารย์ได้ทางโทรศัพท์หรือไปรษณีย์และจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่การศึกษาทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๐ เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการบรรยายสรุปสำหรับกระบวนวิชาปีที่ ๑ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงทั่วใน กรุงเทพฯและต่างจังหวัดและบรรยายสรุปบางกระบวนวิชาทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ยังจัดให้มีการบรรยายสรุปตาม "โครงการอาจารย์สัญญา" ภาคการศึกษาละ ๔ สัปดาห์ รวมกระบวนวิชาละ ๘ ครั้ง เพื่อให้นักศึกษาได้รับการสอนทบทวนในช่วงเวลาก่อนสอบและมีโอกาสได้พบกับอาจารย์อีกด้วยโดยมีศูนย์การศึกษาในต่างจังหวัด^๑

สำหรับปีการศึกษา ๒๕๒๒ นี้ มหาวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาทุกชั้นปีการศึกษาได้รับฟังการบรรยายในชั้นเรียนโดยเท่าเทียมตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหง ว่าด้วยการศึกษาชั้นปริญญาตรี เฉพาะปีการศึกษา ๒๕๒๒^๒

๗. คณะและสาขาวิชา

มหาวิทยาลัยรามคำแหงในระยะแรกเปิดสอน ๔ คณะ คือ คณะนิติศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ต่อมาได้ตั้งคณะเพิ่มขึ้น คือ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันจึงมีคณะ ๗ คณะจัดสอนตามหลักสูตรปริญญาตรี มีกำหนดเวลาเรียน ๔ ปี (แต่ให้เวลาศึกษาได้ ๘ ปี) โดยมุ่งสร้างความรู้พื้นฐานทั่วไปที่จำเป็นแก่นักศึกษาทุกคนในระยะแรก

^๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, "มหาวิทยาลัยรามคำแหง." ปฐมนิเทศน์นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา ๒๕๒๒, ไม่ปรากฏเลขหน้า : ประทีป วาทิกตินกร (ผู้เรียบเรียง), "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," ข่าวรามคำแหงฉบับพิเศษพิธีพระราชทานปริญญาบัตร (กรกฎาคม ๒๕๒๐) : ๘. "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," สยามรัฐ-ฉบับพิเศษครบรอบ ๔ ปี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๕.

^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ระเบียบการสมัครเข้าเป็นนักศึกษาและแผนกำหนดการศึกษาตามหลักสูตรชั้นปริญญาตรีมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๒๒ (ฉบับเพิ่มเติม), หน้า ๑.

โดยจัดสอนวิชาบังคับทั่วไปแก่นักศึกษาทุกคน แล้วมุ่งส่งเสริมความรู้ในสาขาวิชาชีพที่นักศึกษาเลือก เป็นวิชาเอกและวิชาโท ทั้งนี้มีโครงสร้างหลักสูตรโดยทั่วไปจะกำหนดหน่วยกิตอย่างต่ำไว้ประมาณ ๑๔๐ หน่วยกิต^๑

ข. การประเมินผล

มหาวิทยาลัยพิจารณาการประเมินผลของแต่ละกระบวนวิชาโดยใช้ระบบการให้ลำดับชั้น หรือระบบ "ได้-ตก" แบ่งออกเป็น ๓ ชั้นคือ G P และ F

G หมายถึง Good คือ ดี ๔.๐

P หมายถึง Pass คือ ได้ ๒.๒๕

F หมายถึง Failure คือ ตก ๐

กระบวนวิชาที่นักศึกษาได้ลำดับชั้น G และ P เท่านั้นจึงจะนับหน่วยกิตของกระบวนวิชานั้นเป็นหน่วยกิตสะสม ส่วนกระบวนวิชาใดที่นักศึกษาขาดสอบจะได้ลำดับชั้น F^๒

ฅ. คุณวุฒิและคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าเป็นนักศึกษา

๑. คุณวุฒิของผู้สมัครเข้าเป็นนักศึกษาตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยการศึกษา ชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๑๔ ข้อ ๓ มีดังนี้ คือ

๓.๑ สอบไล่ได้ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าหรือ

๓.๒ เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญตั้งแต่ชั้นตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปและมีพื้นความรู้ สอบไล่ได้ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า หรือ

๓.๓ เป็นผู้ซึ่งสภามหาวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้รับเข้าศึกษาได้

วุฒิที่เทียบได้สูงกว่าประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (สูงกว่า ม.ศ. ๕ หรือ ม.๔ เต็ม)

ได้แก่

๑. ปริญญาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทย ปริญญาทุกสาขาวิชาในวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันการศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนซึ่งทางการรับรองหลักสูตร

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ ... , หน้า ๔๑.

การศึกษาแล้ว

๒. ปริญญาทุกสาขาวิชาจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่เชื่อถือได้
๓. อนุปริญญาทุกสาขาวิชาในวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและของ เอกชนซึ่งทางการรับรองหลักสูตรการศึกษาแล้ว
  ๔. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงแผนกต่าง ๆ
  ๕. ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง ปีที่ ๒
  ๖. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (ตัวประโยค)
  ๗. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (วิชาชุด) หรือ พิเศษมัธยม (พ.ม.)
  ๘. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (เกณฑ์อนุมัติ ก.ร.พ. เดิม)
  ๙. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษาช่าง (ป.ม.ช.)
  ๑๐. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษา
  ๑๑. ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษาการเรือน
  ๑๒. ประกาศนียบัตรประโยคครูพลศึกษาเอก (ตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา)
  ๑๓. ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง
  ๑๔. ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (พลศึกษา)
  ๑๕. ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาการศึกษาป่าไม้
  ๑๖. ประกาศนียบัตรโรงเรียนการชลประทาน
  ๑๗. ประกาศนียบัตรโรงเรียนกรมไปรษณีย์โทรเลข
  ๑๘. ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาครูพยาบาล
- วุฒิที่เทียบเท่าประโยคเตรียมอุดมศึกษาหรือ ม.ศ.ปลาย (ม.๔ เดิม)
  ๑. ประกาศนียบัตรประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูงทุกแผนก
  ๒. ประกาศนียบัตรร.ร. วิศวกรรมรถไฟหลักสูตร ๓ ปี ทุกแผนก
  ๓. ประกาศนียบัตรร.ร. เตรียมทหาร หลักสูตร ๒ ปี
  ๔. ประกาศนียบัตรจ่าอากาศ (ช่างเครื่องชั้นหนึ่ง) หลักสูตร ๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๐๗)
  ๕. ประกาศนียบัตรประโยคการเรือนชั้นสูง

๖. ประกาศนียบัตรเตรียมปีที่ ๒ แผนกต่าง ๆ ดังนี้

เตรียมปริญญาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

เตรียมปีที่ ๒ จากโรงเรียนเตรียมนายร้อย

เตรียมปีที่ ๒ จากโรงเรียนเตรียมนายเรือ

เตรียมปีที่ ๒ จากโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๗. ประกาศนียบัตรประโยคศิลปศึกษาชั้นกลางหรือชั้นปีที่ ๓ จาก ร.ร. ช่างศิลป์.

กรมศิลปากร

๘. ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ ๓

๙. ประกาศนียบัตรช่างจิตวาชั้นสูง ช่างรังวัดที่ดิน

๑๐. ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษา (ม.๘ วิสามัญ) แผนกต่าง ๆ ดังนี้

แผนกพลศึกษา

แผนกการเรือน

แผนกช่างกล

แผนกภาษา

แผนกการช่างสตรี

๑๑. ประกาศนียบัตร ร.ร.ช่างฝีมือทหาร หลักสูตร ๓ ปี

๑๒. ประกาศนียบัตร ป.ก.ศ. เกษตรกรรม

๑๓. ประกาศนียบัตรวิชาพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย (หลักสูตร ๓, ๔ ปี) จาก
กระทรวงสาธารณสุขหรือจากสถานศึกษาที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง

๑๔. ประกาศนียบัตรวิชาพยาบาล หลักสูตร ๓ ปี (และมีพื้นฐานความรู้ ม.๖ หรือ
ม.ศ. ๓) จาก ร.ร. พยาบาลกรมยุทธศึกษาทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

๑๕. วุฒิเดิม ม.๖ และได้ประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์ (๓ ปี) ของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๖. ประกาศนียบัตรประโยควิชาชีพ (ปวช) ทุกแผนก

๑๗. ประกาศนียบัตรโรงเรียนช่างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หลักสูตร ๓ ปี

๑๘. ประกาศนียบัตรวิชาสื่อสารประเภทอิเล็กทรอนิกส์ (หลักสูตร ๓ ปี)

๑๙. ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พ.ก.ศ.) และมีพื้นความรู้ ม.๖ หรือ

ม.ศ.๓

๒๐. ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษประถม (พ.ป.) และมีพื้นความรู้ ม.๖ หรือ ม.ศ.๓

๒๑. ประกาศนียบัตร ประโยคครูมัธยมกสิกรรม (เกเรทอนุมัติ ก.ร.พ. เดิม)

๒๒. ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมสามัญ (ตัวประโยค ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นต้นมา)

๒๓. ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (คหศาสตร์)

๒๔. ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.ก.ศ.)

๒๕. ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พลาณามัย)

๒๖. ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมศึกษาข้าง (ป.ป.ช.)

๒๗. ประกาศนียบัตรประโยคครูการเรือน

๒๘. ประกาศนียบัตรประโยคครูอนุบาล (ประกาศนียบัตรครูอนุบาลใหม่)

๒๙. ประกาศนียบัตรครูพลศึกษาโท (ตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา)

๓๐. ประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ ๘ สายอาชีพ (ร.ร.บ้านหวาย) อบรม ๑ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒-

๒๔๘๓ (เทียบ ป.ป.ช.)

๓๑. วุฒิบัตรเปรียญธรรม ๖ ประโยค

๓๒. ประกาศนียบัตร International Baccalaureate หลักสูตร ๒ ปี

๓๓. ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมกสิกรรม (ตัวประโยค)

๓๔. ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมกสิกรรม (เกเรทอนุมัติ ก.ร.พ. เดิม)

๓๕. ประกาศนียบัตรของโรงเรียนจำอากาศเหล่าช่างอากาศ หลักสูตร ๓ ปี

(พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๐๗)

๓๖. ประกาศนียบัตรนักเรียนจำพรรคพิเศษเหล่าทหารแพทย์ของโรงเรียนจำพยาบาล

พื้นความรู้ ม.๖ หรือ ม.ศ. ๓ หลักสูตร ๓ ปี

๓๗. ประกาศนียบัตรของโรงเรียนจำอากาศเหล่าสื่อสาร พื้นความรู้ ม.๖ หรือ

ม.ศ. ๓ หลักสูตร ๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๒ และ พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๕๐๖)

๓๘. ประโยคครูประถมเกษตรกรรม (ป.ป.ก.)

ประกาศนียบัตรซึ่งเทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายที่ต้องมีพื้นความรู้เดิม ม.๖ หรือ ม.ศ. ๓ ให้นำประกาศนียบัตร ม.๖ หรือ ม.ศ. ๓ ไปแสดงด้วย

นอกจากคุณวุฒิตามที่กล่าวมาแล้วต้องมีใบเทียบความรู้จากกระทรวงศึกษาธิการและ ต้นฉบับหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิอื่น ๆ ไปแสดงด้วย

ผู้สมัครที่เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีตำแหน่งและเงินเดือนตั้งแต่ระดับ ๒ หรือเทียบเท่าขึ้นไป (คำว่าเทียบเท่าขึ้นไป หมายถึงข้าราชการตามกฎหมายอื่น เช่น ข้าราชการทหาร ข้าราชการ ตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ ร้อยตรี เรือตรี เรืออากาศตรีและร้อยตำรวจตรีขึ้นไป)ซึ่งมีพื้นความรู้สามัญ ม.ศ. ๓ หรือ ม.๖ ให้ผู้สมัครนำต้นฉบับหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิรวมทั้งหนังสือรับรองความเป็น ข้าราชการซึ่งผู้รับรองจะต้องเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ระดับหัวหน้ากองหรือเทียบเท่าขึ้นไป โดยระบุ ที่หนังสือออกจากส่วนราชการนั้น ๆ เป็นทางการและนำไปยื่นต่อ เจ้าหน้าที่รับสมัคร

ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีตำแหน่งและเงินเดือนตั้งแต่ระดับ ๒ หรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งมีพื้นความรู้เทียบเท่า ม.ศ. ๓ หรือ ม.๖ ตามบัญชีข้างท้ายนี้ ให้นำหนังสือรับรองความเป็น ข้าราชการและต้นฉบับหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิไปสมัครโดยไม่ต้องใช้ใบเทียบความรู้จากกระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศนียบัตรซึ่งสูงกว่าและเทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. ๓ หรือ ม.๖) ที่ไม่ต้องใช้ใบเทียบความรู้จากกระทรวงศึกษาธิการมีดังนี้

ประกาศนียบัตรซึ่งเทียบสูงกว่าประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๖ เดิม) คือประโยคครู ประถมสามัญ (ตัวประโยคก่อน พ.ศ. ๒๔๗๒)

ประกาศนียบัตรซึ่งเทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๓หรือ ม.๖) ได้แก่

๑. ประโยคมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย (ประโยคอาชีวศึกษาชั้นกลาง หลักสูตร ๓ ปี)

แผนกต่าง ๆ ดังนี้

แผนกช่างไม้ปลูกสร้าง

แผนกช่างสตรี

แผนกช่างปูน

แผนกช่างโลหะ

แผนกช่างเย็บหนัง

แผนกเกษตรกรรม

แผนกช่างต่อเรือ

แผนกภาษาต่างประเทศ

แผนกช่างทอผ้า

แผนกช่างเครื่องยนต์

แผนกประติมากรรมไม้ไผ่

แผนกช่างแกะ

แผนกช่างปั้น

แผนกช่างทาสีน้ำมัน

แผนกช่างไม้ฝีมือ ม.๓+๓ ปี

แผนกช่างถม

แผนกช่างเขียน

แผนกช่างตัดเสื้อ

อ.ศ.ต้น ช่างไม้ ๓ ปี

๒. ประโยคประณามอาชีพช่างเขียน

๓. ประโยคประณามพิษของการ

๔. ประโยคฉันทมัตถ์อาชีพ แผนกช่างตัดเสื้อ

๕. สอบไล่ได้ข้าราชการพลเรือนชั้นราชบุรุษ

๖. นาฏศิลป์ขั้นต้น

๗. ปีที่ ๒ ตามหลักสูตรนักเรียนจำทหารเรือ

๘. ชั้นมัธยมปีที่ ๒ ร.ร.นายร้อยทหารบก พ.ศ. ๒๔๖๘

๙. ประโยคการ เรือชั้นต้น

๑๐. ประกาศนียบัตรวิชาการสื่อสาร ร.ร.เจ้าอากาศสื่อสาร (หลักสูตร ๒ ปี ต่อจาก

ม.๖)

๑๑. ประโยคครูพลศึกษา ศรี โท หรือ เอก ตัวประโยคสำหรับรุ่นที่กำหนดพื้นความรู้

เดิมสอบไล่ได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ (ม. ๕ เดิม)

๑๒. ประโยคครูพลศึกษาเอก ตัวประโยคสำหรับรุ่นที่กำหนดพื้นความรู้เดิมสอบไล่ได้ชั้น
ประถมปีที่ ๗ (ม.๓ เค็ม)

๑๓. ประโยคครูมูลสามัญ (ตัวประโยคตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นต้นมา)

๑๔. ประโยคครูประถมสามัญ (วิชาชุด) หรือครูพิเศษประถม

๑๕. ประโยคครูประถมสามัญ (เกณฑ์อนุมัติ ก.ร.พ. เค็ม)

๑๖. ประโยคครูพลศึกษาเอก (เกณฑ์อนุมัติ ก.ร.พ. เค็ม)

๑๗. ประโยคครูวาดเขียนเอก (เกณฑ์อนุมัติ ก.ร.พ. เค็ม)

๑๘. ประโยคครูช่างसानเอก (เกณฑ์อนุมัติ ก.ร.พ. เค็ม)

๑๙. เปรียญธรรม ๔ ประโยค

๒๐. ประกาศนียบัตรมัธยมวิสามัญศึกษาตอนปลาย

๒๑. ประกาศนียบัตรช่างตรีกรมโยธาเทศบาล

๒๒. ประกาศนียบัตรโรงเรียนเจ้าอาวาสเหล่าสื่อสาร (จำพวกช่างวิทยุพื้นดิน)

นอกจากคุณวุฒิที่กล่าวมาแล้ว ให้นำต้นฉบับหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิและใบเทียบ
ความรู้จากกระทรวงศึกษาธิการมาแสดง และในกรณีที่ใช้หนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิตามข้อ ๑๓.๑ ต้องนำ
หนังสือรับรองแสดงความเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีตำแหน่งและเงิน เดือนตั้งแต่ระดับ ๒ หรือ
เทียบ เท่าหรือสูงกว่าไปแสดงด้วย

ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีตำแหน่งและเงิน เดือนตั้งแต่ระดับ ๒ หรือเทียบ เท่าขึ้นไป
ซึ่งมีคุณวุฒิตามข้อ ๑๒ ให้ใช้ต้นฉบับหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิ เหล่านั้น สมัครโดยไม่ต้องมีใบรับรอง
ความเป็นข้าราชการ

ในกรณีที่ผู้สมัคร เปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลให้นำหลักฐานการ เปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลพร้อม
ทั้งสำเนาโดยการถ่ายเอกสารไปแสดงด้วย

หมายเหตุ ผู้ที่นำหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมิได้รับรองหลักสูตร
หรือ เทียบคุณวุฒิไม่ได้ตามที่กำหนดในระเบียบการสมัครมาสมัคร เข้า เป็นนักเรียนมหาวิทยาลัยรามคำแหง
หากมหาวิทยาลัยสอบพบว่าหนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒินั้นไม่ถูกต้องตาม ระเบียบการรับสมัคร

มหาวิทยาลัยจะถอนสถานภาพการ เป็นนักศึกษาทันทีโดยไม่คำนึงถึงว่านักศึกษาผู้นั้นจะเข้า กษา
มานานแล้วเพียงใด^๑

๒. คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าเป็นนักศึกษา

ตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๑๔

ข้อ ๔ มีใจความดังนี้ คือ

๔.๑ ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง โรคที่สังคมรัง เกียง หรือโรคส^๒ ผู้ที่จะเป็นอุปสรรค
ต่อการศึกษา

๔.๒ มีหนังสือรับรองของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มหาวิทยาลัยเชื่อถือรับรองว่า
ผู้สมัคร เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี

๔.๓ ในขณะที่สมัครหรือขึ้นทะเบียน เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแล้ว จะต้องไม่เป็นนิสิต
หรือนักศึกษาหรือนัก เรียนในสถาบันการศึกษาอื่นใดในระดับที่สูงกว่าประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย
(สายสามัญ) หรือมีสถานภาพ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในขณะ เดียวกัน

๔.๔ ไม่เคยถูกไล่ออกจากสถาบันใด ๆ เนื่องจากกระทำผิด หรือมีความประพฤติ
เสื่อม เสี่ย

๔.๕ ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาของศาล หรือไม่เคยเป็นผู้รับการอบรมใน
สถานอบรมโดยคำสั่งของทางราชการ เพราะเหตุที่มีความประพฤติไม่ดี

๓. จำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจุบันนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีจำนวน ๓๓๓,๑๑๘ คน^๒

ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ มีนักศึกษาสมัครเข้าเรียน จำนวน ๒๔๑,๓๒๔ คนและสมัครเรียน
ทางไปรษณีย์อีก ๓,๗๖๖ คน คณะที่มีนักศึกษามสมัครเข้าเรียนมากที่สุด คือ คณะนิติศาสตร์ และที่น้อย
ที่สุด คือคณะวิทยาศาสตร์

^๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ระเบียบการสมัครเข้าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
และแผนกำหนดการศึกษาตามหลักสูตรชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๒, หน้า ๘-๑๓.

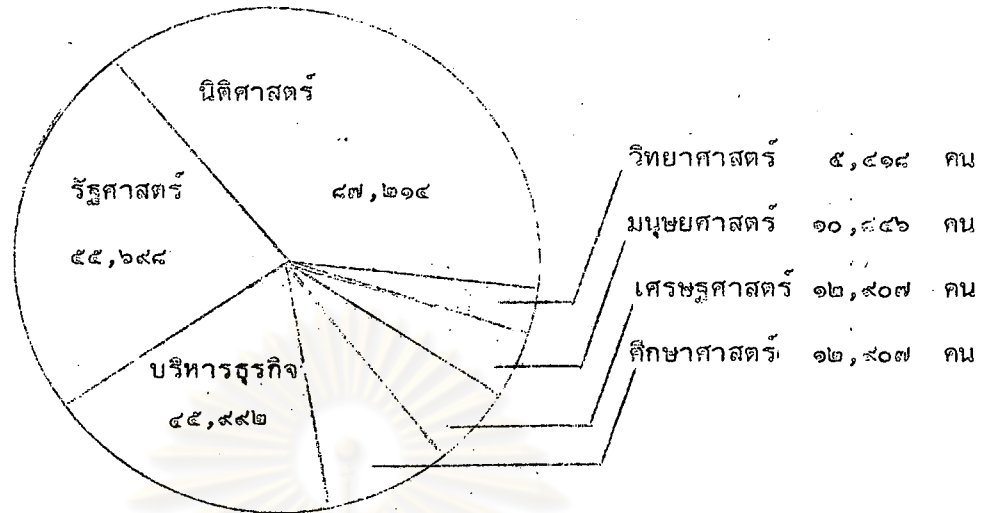
^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล, จดหมาย
ราชการ ที่หม. ๐๔๐๘/๑๐๘.๓๒ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๒๒.

ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนผู้สมัครและชั้นทะเบียนเรียน เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงจำแนกตามปีสมัครเข้าศึกษา

คณะ	๒๕๑๔	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙	๒๕๒๐	๒๕๒๑
นิติศาสตร์	๒๒, ๔๗๒	๓, ๒๓๓	๔, ๐๙๓	๗, ๙๐๔	๘, ๔๗๘	๑๔, ๙๓๒	๑๘, ๘๘๔	๒๕, ๑๖๖
บริหารธุรกิจ	๗, ๒๐๐	๑, ๗๐๔	๒, ๑๓๖	๔, ๒๒๖	๓, ๘๔๙	๘, ๑๓๓	๑๓, ๓๑๕	๑๗, ๗๘๐
มนุษยศาสตร์	๑, ๔๓๓	๔๓๖	๘๐๒	๑, ๑๘๓	๑, ๓๒๖	๒, ๑๒๒	๒, ๓๖๔	๔, ๐๑๖
ศึกษาศาสตร์	๔, ๐๐๐	๖๔๙	๑, ๐๒๔	๑, ๗๔๐	๒, ๐๑๑	๓, ๙๔๓	๔, ๙๙๓	๘, ๙๖๐
วิทยาศาสตร์	-	๖๔๔	๑, ๙๐๑	๒, ๕๒๕	๒, ๐๑๒	๒, ๔๕๓	๒, ๑๒๖	๕, ๔๖๐
รัฐศาสตร์	-	๑, ๑๗๐	๑, ๕๙๙	๒, ๘๑๐	๓, ๓๙๓	๖, ๙๒๘	๑๐, ๘๓๙	๑๙, ๐๕๓
เศรษฐศาสตร์	-	๗๙๐	๑, ๐๙๐	๑, ๙๐๐	๑, ๗๔๑	๓, ๑๕๘	๓, ๔๑๓	๔, ๓๖๖
รวม	๓๕, ๒๐๕	๘, ๗๒๖	๑๒, ๖๔๘	๒๒, ๒๘๖	๒๓, ๓๑๑	๔๑, ๕๖๙	๕๕, ๙๓๘	๘๕, ๓๑๖

ที่มา สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล เมษายน ๒๕๒๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และมหาวิทยาลัยได้ผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ นับตั้งแต่เปิดมหาวิทยาลัยมา ๕ รุ่น เป็นจำนวน ๒๕,๒๑๑ คน ดังนี้คือ^๑

- รุ่นที่ ๑ มีจำนวนบัณฑิต ๒,๑๖๕ คน
- รุ่นที่ ๒ มีจำนวนบัณฑิต ๔,๑๔๑ คน
- รุ่นที่ ๓ มีจำนวนบัณฑิต ๕,๕๔๘ คน
- รุ่นที่ ๔ มีจำนวนบัณฑิต ๔,๕๙๕ คน
- รุ่นที่ ๕ มีจำนวนบัณฑิต ๘,๗๖๒ คน

ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ นี้ มหาวิทยาลัยยังรับนักศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวนเช่นเดียวกับปีก่อน ๆ ทั้ง ๆ ที่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้เปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยสามารถกำหนดจำนวนรับได้ แต่เนื่องจากได้พิจารณาเห็นว่า มหาวิทยาลัยที่รัฐบาลตั้งใหม่ ยังไม่เปิดดำเนินการในปีนี้ หากมหาวิทยาลัยรามคำแหงจะจำกัดจำนวนรับนักศึกษาลงบ้าง ผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่ได้ก็จะเดือดร้อน จึงเปิดรับไม่จำกัดจำนวนเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา^๒ และการที่มหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาและให้บริการแก่นักศึกษาเป็นจำนวนมากได้เพราะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

^๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัย วันที่ ๕ -๑๐-๑๑-๑๒-๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ (กรุงเทพฯ, ๒๕๒๒), คำกราบบังคมทูล.

^๒ ศักดิ์ ผาสุนทรินทร์, "สาส์นจากอธิการบดี," ใน ปฐมนิเทศน์ศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหง ๒๕๒๒,

เช่นการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการลงทะเบียนเรียน การสอบไล่ และการเก็บประวัตินักศึกษา การใช้ระบบโทรทัศน์วงจรปิดในการเรียนการสอนการบรรยายสรุปทางวิทยุกระจายเสียง และทางโทรทัศน์และการตั้งโรงพิมพ์ที่ทันสมัยของมหาวิทยาลัยเพื่อจัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ ตำราเรียนและข้อสอบ เป็นต้น^๑

นอกจากภารกิจด้านการเรียนและการสอนแล้ว มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักศึกษาดังนี้ คือ

๑. บริการด้านวิชาการ จัดให้บริการด้านวิชาการแก่นักศึกษาหลายประการ ได้แก่ บริการข่าวสารและข่าววิชาการโดยผ่านทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ข่าวรวมคำแหง และวารสารรวมคำแหง บริการด้านตำรา และอุปกรณ์การศึกษา บริการห้องสมุดและโครงการอาจารย์สัญญาจร

๒. บริการด้านสวัสดิการ ได้แก่ ศูนย์การศึกษา บริการด้านสุขภาพแก่นักศึกษาโดยมีหน่วยแพทย์สำหรับตรวจและรักษาโรคแก่นักศึกษา บริการด้านการทหารรักษาดินแดนโดยจัดให้มีการศึกษาวิชาทหาร บริการด้านการขอลดค่าโดยสารรถไฟ และบริการด้านการติดต่อ สอบถาม เป็นต้น

๓. บริการด้านกิจกรรมนักศึกษา การศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษานั้น กิจกรรมนอกหลักสูตรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง องค์การปกครองนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

การปกครองนักศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามข้อบังคับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนผู้เข้ามาใช้บริการ เพื่อแสวงหาความรู้และสัจธรรมจากมหาวิทยาลัยนี้ในนามของนักศึกษาได้ มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ภายใต้กฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและเพื่อ

๑. ให้เข้าใจและยึดมั่นในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งสิทธิ เสรีภาพขั้นมูลฐานของบุคคล

๒. ฝึกฝนให้เข้าใจถึงความสำคัญและคุณประโยชน์แห่งการอยู่ร่วมกันรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีของหมู่คณะ ฝึกฝนให้เป็นผู้ที่มีความอดกลั้น วัจจก เสียสละ และการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน ด้วยความเป็นระเบียบและ

^๑ ประทีป วาทิกทินกร, ผู้เรียบเรียง, "มหาวิทยาลัยรามคำแหง," หน้า ๘.

๓. ให้มีการเผยแพร่ทัศนคติที่ถูกต้องให้แพร่หลาย ปลุกฝังอุดมการณ์ในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน เป็นส่วนรวม^๑

องค์การปกครองนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงนี้จัดแบ่งอำนาจออกเป็น

๑. สภานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง (มีชื่อว่า ส.มร.) เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Ramkhamhaeng University Student Assembly (RUSA)

๒. องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง (อศมร.) เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Ramkhamhaeng University Student Organization (RUSO)

ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

๑. เพื่อให้นักศึกษาได้ เรียนรู้และฝึกฝนเกี่ยวกับการใช้สิทธิ เสรีภาพ และปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยภายในกรอบแห่งเหตุผล กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม
๒. เพื่อการพัฒนาสามัคคีธรรม ตลอดจนสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามในระหว่างหมู่นักศึกษา
๓. เพื่อให้นักศึกษามีความรับผิดชอบและได้รับการฝึกฝนตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวม
๔. เพื่อให้นักศึกษามีความสมบูรณ์ทางพละนาฏย มีบุค ลิกภาพ มีสติปัญญาความรู้และความประพฤติดี ตลอดจนการดำเนินชีวิตในการสร้างสรรค์สังคม
๕. เพื่อส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างสถาบันในการ เข้าร่วมกิจกรรม เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ปัจจุบันการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาเป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยสโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยจัดตั้งสโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงใช้คำภาษาอังกฤษว่า Students' Union of Ramkhamhaeng University (SURU) ดำเนินงานโดยคณะกรรมการสโมสร เพื่อส่งเสริมกิจกรรม เสริมหลักสูตรทั้งในด้านวิชาการ

^๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สำนักงานอธิการบดี, กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๑๘๘-๑๙๑.

ประสบการณ์และวิชาชีพแก่นักศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ ๔ ดังนี้ คือ

๑. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักศึกษา
๒. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในหมู่นักศึกษา
๓. เพื่อปลูกฝังและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์อันดีงามของชาติ
๔. เพื่อส่งเสริมพละทานามัยและพัฒนาบุคคลิกภาพ
๕. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาร่วมทำประโยชน์ร่วมกัน
๖. เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงและเกียรติคุณของมหาวิทยาลัยและคณะกรรมการสโมสรมี

อำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. พิจารณากำหนดแผนการดำเนินงานของสโมสรมีให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕

๒. รับผิดชอบร่วมกันในการบริหารกิจกรรมของสโมสรมี
๓. พิจารณาและจัดหางบประมาณประจำปีของสโมสรมี เสนอต่อมหาวิทยาลัยพร้อมกับงบประมาณของชมรม เว้นแต่งบประมาณของชมรมวิชาการให้คณะ เสนอตรงต่อมหาวิทยาลัย
๔. พิจารณาและจัดสรรงบประมาณของชมรมตามข้อ ๓๖ (๒) (๓) (๔)
๕. วางระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการดำเนินงานของสโมสรมีที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบ

ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

๖. พิจารณาขอจัดตั้งชมรมตามข้อ ๓๖ (๒) (๓) (๔) และเสนอความเห็นต่อ

มหาวิทยาลัยตามข้อ ๓๔

๗. ควบคุมดูแลชมรมตามข้อ ๓๖ (๒) (๓) (๔) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ

สโมสรมีและระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

๘. ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมนักศึกษาคู่ต่อมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๒๑ แก้ไขเพิ่มเติม

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยสโมสรมีนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๒๒... (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๒), หน้า ๑-๒.

การดำเนินงานของคณะกรรมการสโมสรมซึ่งอยู่ภายใต้การแนะนำของคณะกรรมการ
อาจารย์ที่ปรึกษาสโมสรม ประกอบด้วยกรรมการสโมสรมไม่เกิน ๒๔ คน ตามตำแหน่ง ดังนี้

๑. นายกสโมสรม
๒. อุปนายกคนที่ ๑
๓. อุปนายกคนที่ ๒
๔. เทร่ญญิก
๕. เลขานุการ
๖. ปฎิคม
๗. ประชาสัมพันธ์
๘. กรรมการฝ่ายพัสดุ
๙. กรรมการฝ่ายงานชมรมวิชาการ
๑๐. กรรมการฝ่ายงานชมรมกีฬา
๑๑. กรรมการฝ่ายงานชมรมศิลป์และวัฒนธรรม
๑๒. กรรมการฝ่ายงานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
๑๓. กรรมการกลางไม่เกิน ๙ คน ^๑

ปัจจุบันมีชมรมวิชาการ ๒๓ ชมรม ชมรมกีฬา ๑๕ ชมรม ชมรมศิลป์และวัฒนธรรม ๑๐
ชมรม และชมรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ๕ ชมรม

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยรามคำแหงยังมีความสำนึกในหน้าที่ประการอื่น ๆ เช่น บริการ
ชุมชน มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่บุคคลที่มิใช่ เป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัย เช่น
การอบรมกฎหมายสำหรับประชาชน การอบรมวิถผลให้แก่ครูประจำการของกรุงเทพมหานคร การเผยแพร่
ความรู้ด้านต่าง ๆ ทางวิทยุและโทรทัศน์ในรายการ "รามคำแหงปริทัศน์" เป็นประจำทั้งใน
ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

^๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะกรรมการประชาสัมพันธ์, "มหาวิทยาลัยรามคำแหง,"
ใน ปฐมนิเทศนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา ๒๕๒๒, หน้า ๖.